

**SAMHÄLLE
OPINION
MASSMEDIA**

SOM-UNDERSÖKNINGEN

1987

**Genomförande
Deltagande
Huvudresultat**

**Sören Holmberg
och
Lennart Weibull
(red)**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD

DAGSPRESSKOLLEGIETS STUDIER AV DAGSPRESSENS SPRIDNING	1
<i>Magnus Anshelm</i>	
FÖRTROENDET FÖR PRESS OCH ETERMEDIER	9
<i>Maria Elliot och Lennart Weibull</i>	
SYNEN PÅ DEN JOURNALISTISKA ETIKEN	17
<i>Lennart Weibull</i>	
VETOOPINIONEN	27
<i>Sören Holmberg</i>	
VÄLJAROPINIONEN ETT ÅR FÖRE 1988 ÅRS VAL	33
<i>Sören Holmberg</i>	
OFFENTLIGT - PRIVAT	
Svenska folkets åsikter om privatisering och avreglering	41
<i>Lennart Nilsson och Lars Strömberg</i>	
SÄKERHETSPOLITIK OPINION OCH DEBATT	49
<i>Rutger Lindahl</i>	
INTERNALISERAD KULTUR	55
<i>Bo Reimer</i>	
MUSIKVANOR I SVERIGE	59
<i>Robert Burnett</i>	
METODREDOVISNING	63
<i>Karin Björkquist</i>	
BILAGOR	

FÖRORD

Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg har en lång tradition i fråga om massmedie- och opinionsforskning. Jörgen Westerståhl och Bo Särllvik genomförde redan i mitten av 1950-talet intervjuundersökningar om både tidningsval och partival. Verksamheten har under senare decennier förts vidare och utvecklat. Valforskningen har t ex expanderat kraftigt och omfattar numera inte bara väljarstudier utan också studier av massmediernas, partiernas och riksdagsmännens insatser vid valen. Samtidigt har massmedieforskningen vuxit fram som ett eget huvudområde. Sedan slutet av 1970-talet genomför forskningsprogrammet Dagspresskollegiet regelbundna studier av hur människor tar del av dagspress, radio och TV, om trovärdighet hos olika medier och om journalistikens innehåll.

SOM-undersökningarna

Statsvetenskapliga institutionen har alltså kännetecknats av en empirisk inriktning hos sin forskning. Den faktiska undersökningsverksamheten har dock varit splittrad med ett relativt blygsamt samarbete mellan de olika projekten. Mot denna bakgrund har det sedan länge funnits funderingar om ensamordning mellan de skilda undersökningsinsatserna för att skapa en korsbefruktning mellan olika projekt och för att erhålla samordningsvinster. Med institutionens samlade forskningsresurser i ryggen borde det vara möjligt att få till stånd regelbundna undersökningar och inte behöva bli beroende av att göra datainsamlingar enbart vid vissa tidpunkter, t ex under valår.

Med hänsyn till det redovisade syftet togs våren 1986 initiativet till ett första försök med en för statsvetenskapliga institutionen gemensam datainsamling. Initiativet kom från de forskningsansvariga inom valforskningsprogrammet respektive masskommunikationsforskningen, vilka båda hade ett särskilt intresse av att åstadkomma löpande undersökningar. En inbjudan till medverkan gick ut till samtliga forskningsprojekt inom institutionen, både masskommunikation och statskunskap. Det visade sig finnas ett stort intresse för en gemensam studie av detta slag. På grundval av det dokumenterade intresset formades ett undersökningsprojekt med namnet **Samhälle Opinion Massmedia - SOM** i förkortad form.

SOM-undersökningen 1986 kom att sätta den allmänna ramen för projektet. Den utformades som en postenkät till ett slumpmässigt urval på 2500 personer mellan 15 och 75 år. Datainsamlingen utfördes av Statistiska centralbyrån. Undersökningen blev framgång. Fem projekt med statsvetenskaplig inriktning och tre från ämnet masskommunikation deltog. Vid utvärderingen av arbetet som hölls i form av två seminariedagar i Skagen våren 1987 beslöts att också genomföra en SOM 87.

SOM 87

De allmänna utgångspunkterna för SOM 87 var desamma som för SOM'86: en postenkät till ett slumpmässigt urval på 2500 personer mellan 15 och 75 år. Enkätformuläret kom att omfatta 61 frågor - motsvarande 338 variabler. Den stora skillnaden i förhållande till 1986 års SOM-undersökning var att hela undersökningen administrerades av Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg med forskningsassistent Karin Björkqvist, Avdelningen för masskommunikation som ansvarig.

Motivet att förlägga också den praktiska delen av undersökningen till statsvetenskapliga institutionen var att hålla nere kostnaderna samtidigt som det skulle bli möjlighet för de ansvariga att få en överblick över alla faser av datainsamlingsarbetet.

De projekt som deltog i SOM 87 var från **statskunskap**

- Valforskningsprogrammet (Sören Holmberg)
- Kärnavfallsprojektet (Sören Holmberg)
- Svensk säkerhetspolitik (Rutger Lindahl)
- Världsbildsprojektet (Jörgen Westerståhl)
- Förvaltningsforskningen (Lars Strömberg)

Från Avdelningen för **masskommunikation** deltog:

- Dagspresskollegiet (Lennart Weibull)
- Publicistisk sed (Lennart Weibull)
- Internaliserad kultur (Bo Reimer)
- Medieprojektet (Lennart Weibull)

Till detta kom ett doktorandprojekt om musikvanor och musikintressen i Sverige, vilket fick delta utan kostnad med hänsyn till SOM:s syfte att kunna fungera som en del av institutionens forskarutbildningar.

Också 1987 års SOM-undersökning har fungerat helt enligt planen. De närmare detaljerna om undersökningsuppläggning, bortfall mm finns redovisade i ett särskilt kapitel författat av Karin Björkqvist. SOM-undersökningen är ett stort tack skyldig till alla dem som inom institutionen på ett positivt sätt bidragit till att undersökningen kunnat genomföras på ett framgångsrikt sätt. Vi vill här särskilt tacka Karin Björkqvist, Magnus Anshelm, Martin Bennulf, Charlotta Kratz, Ann Lundquist, Monica Löfgren och Lena Rehnberg för deras insatser.

Föreliggande volym presenterar ett urval resultat från SOM 87. Varje projekt har ombetts inkomma med ett eller ett par kapitel, som tar upp vad man menar vara intressanta resultat. Vårt intresse för en sådan presentation har sin bakgrund i bedömningen att resultat från undersökningar av detta slag så snart som möjligt bör komma till allmän kännedom.

Inbjudan till de projektansvariga har resulterat i totalt tio kapitel, vartill kommer ett elfte, som redovisar metodiken. Kapiteln kan av naturliga skäl inte täcka in alla tänkbara analyser av SOM 87. För den som vill ha en vidare överblick över analysmöjligheterna finns frågeformulär med som bilaga. Det bör tillfogas att den som är intresserad av att genomföra bearbetningar på grundval av SOM 87, liksom av SOM 86, har möjlighet att göra detta efter samråd med respektive projektledare.

Framgången med SOM 87 har medfört att också en SOM 88 kommer att genomföras. När detta skrivs pågår som bäst datainsamlingen för denna studie, vars resultat beräknas föreligga under senhösten 1989.

Den som vill veta mer om statsvetenskapliga institutionens SOM-undersökning kan vända sig till undertecknade, som sedan starten fungerat som SOM-projektets ledningsgrupp och som även redigerat texterna i föreliggande volym. Slutredigering och grafisk utformning har gjorts av Britt Joninger. Vi är henne ett stort tack skyldig för ett fint arbete.

Göteborg i november 1988

SÖREN HOLMBERG

LENNART WEIBULL

DAGSPRESSKOLLEGIETS STUDIER AV DAGSPRESSENS SPRIDNING

Magnus Anshelm

Dagspresskollegiet är ett forskningsprogram vid Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet. Programmet startade sin verksamhet 1979. Huvudsyftet med forskningsprogrammet är att belysa dagstidningarnas roll i det svenska samhället, med tyngdpunkt på förhållandet mellan dagspressens och andra massmediers utveckling över tid.

För att kunna svara på huvudfrågorna om dagspressens sätt att fungera genomför Dagspresskollegiet olika typer av undersökningar. Inom programmet ryms både tillämpad forskning och grundforskning. Den tillämpade forskningen innefattar i första hand studier av dagspressens räckvidd. Dessa belyser bl a andelen regelbundna läsare, tidningstillgång, lästid och intresset för olika typer av tidningsinnehåll (jfr Strid-Weibull, 1984 och Anshelm-Weibull, 1988).

Undersökningarna syftar främst till att belysa förutsättningarna för konsumtion av massmedia. Vad är det för faktorer ligger till grund för intresset att ta del av olika medier? Är det främst egenskaper hos publiken eller är det mediasituationen i stort som har störst betydelse för människor benägenhet att ta del av massmedier. Studierna berör främst, hur allmänheten värderar olika slag av egenskaper hos enskilda medier (jfr Weibull, 1983).

Undersökningsprogram

Dagspresskollegiets årliga basprogram består dels av en *läsavanestudie* som genomförs under hösten varje år, dels av den s k *Mediebarometern* som fr o m 1986/87 genomförs som en årsrepresentativ studie. Båda studierna ställer frågor om massmediekonsumtion till mellan 1000 och 2000 slumpmässigt utvalda personer bosatta i Sverige (jfr Anshelm-Weibull, 1988).

Utöver dessa bastudier, genomför Dagspresskollegiet ett antal *lokala läsarundersökningar*. Dessa utförs ofta i samarbete med lokala dagstidningsföretag. Huvudsyftet är att försöka belysa vad som påverkar människors tidningsval och medievanor i olika geografiska regioner, vilka sammantaget möjliggör jämförelser av hur mediestrukturen i olika regioner kan påverka människors mediekonsumtion (jfr Severinsson, 1986 och Elliot-Reimer-Weibull, 1986).

Varje år genomförs inom Dagspresskollegiet dessutom olika slag av *specialstudier*. Ett särskilt område har varit mediers trovärdighet, där allmänhetens förtroende för olika medier har analyserats (Elliot, 1986). En annan typ av studie har genomförts för att detaljerat kunna analysera hur människor läser sin morgontidning en viss dag (Reimer, 1986). Ett tredje studieområde har varit de s k nya medierna, där Dagspresskollegiet företagit studier av kabel-TV och dess förhållande till dagspress (jfr Djerf, 1986).

Utöver detta utföres kontinuerligt metodstudier i syfte att kontrollera validiteten i de data som samlas in, samt att utveckla metodologiska fakta (Ohlsson, 1986, Anshelm, 1988A och Jarlbro, 1988).

Dagspresskollegiet i SOM-enkäten

Som framgått av inledningen genomför Dagspresskollegiet varje år två riksundersökningar. Den ena är *Mediebarometern*, en studie som bygger på telefonintervjuer om massmediekonsumtion en viss dag, vilken Dagspresskollegiet genomför i samarbete med Sveriges Radios publik och programforskning (PUB). Den andra studien, *Läsvanestudien* bygger på en postenkät med frågor som behandlar läsvanor hos allmänheten. Dagspresskollegiet har fram till 1986 genomfört Läsvanestudien med data insamlat av Testologen inom ramen för deras Sverige-Nu-undersökning (Anshelm-Weibull, 1988). Dagspresskollegiet har under senare år haft planer på att genomföra Läsvanestudien helt i egen regi. Bakgrunden har varit de goda erfarenheter man haft från de relativt omfattande lokala läsundersökningar, där hela undersökningar administrerats inom Dagspresskollegiet. Till detta kommer de såväl ekonomiska, som praktiska fördelar som en läsvanestudien i egen regi skulle innebära.

För att testa möjligheten att övergå till att i egen regi samla in data använde Dagspresskollegiet 1986 dels data från Sverige-Nu-undersökningen, dels data insamlat via SOM-enkäten. Resultaten från dessa båda datainsamlingar jämfördes i en särskild metodstudie, vilken visade att överensstämmelsen i resultaten var god (jfr Anshelm, 1988A). Med resultaten från denna metodstudie som underlag tog Dagspresskollegiet beslutet, att från 1987 använda data insamlat via SOM-enkäten för den årliga Läsvanestudien.

Dagspresskollegiet har i SOM-enkäten inriktat sig på tre områden. Det första är *läsvanor*, som behandlar hur ofta man läser, hur man har tillgång till och hur lång tid man läser sin morgontidning. Det andra området är läsvanor i *relation till andra medievanor*, där man intresserar sig för dels vilket tidningsinnehåll allmänheten tar del av och dels hur läsvanor samverkar med andra medievanor. Ett tredje forskningsområde har varit mediernas trovärdighet, där man studerar allmänhetens förtroende för olika medier (se särskilt kapitel av Maria Elliot och Lennart Weibull i denna bok).

Dagspressens spridning

Frågan om allmänhetens morgontidningsläsning har ställts i varje studie sedan Dagspresskollegiet startade sin verksamhet 1979. Tabell 1 nedan ger en översikt av andelen regelbundna läsare bland allmänheten 1979-1987.

Tabell 1 Andelen regelbundna morgontidningsläsare 1979-1987 (procent).

Fråga: Vilken morgontidning brukar Du läsa regelbundet? (Med regelbundet menas här minst ett nummer per vecka. Om Du läser mer än en morgontidning ange vilken som Du betraktar som din lokala morgontidning)

År	1979	1981	1983	1984	1985	1986	1987
Andel läsare	93	91	90	91	92	90	92
Antal svar	2135	2194	2126	2012	2048	1961	1672

Anm: Testologens data till 1986 och SOM-enkätens data 1987

Andelen av allmänheten som läser morgonpress regelbundet uppgår till mellan 90-93 procent under den undersökta perioden. Vid tolkningen av dessa resultat bör dock beaktas, att *minst ett nummer per vecka* är att betrakta som ett grovt mått på regelbunden läsning. Mot denna bakgrund redovisas i en tabell nedan, *regelbundenheten i allmänhetens morgonpressläsning 1985-1987*.

Tabell 2 Regelbundenheten i morgontidningsläsningen 1985-1987 (procent).

Fråga: Om Du läser någon morgontidning regelbundet ungefär hur många gånger per vecka brukar Du läsa denna tidning?

Antal gånger per vecka:	År		
	1985	1986	1987
Mindre än 1 gång	8	10	8
1-2 gånger	3	4	4
3-4 gånger	10	9	8
5 gånger	10	8	8
6-7 gånger	69	69	72
Totalt	100	100	100
Antal svar	2044	1845	1672

Anm: Testologens data 1985 och SOM-enkätens data 1986 och 1987

En stor majoritet av av de regelbundna läsarna, läser morgonpress minst fem gånger per vecka. Någon större differens mellan de olika åren, när det gäller regelbundenheten, finner man inte. Att regelbundenheten är så framträdande är mot bakgrund av tidigare resultat knappast överraskande (jfr Anshelm-Weibull, 1988).

Prenumeration annan anskaffning

En faktor som bidrar till att upprätthålla den ovan redovisade regelbundenheten torde vara den vanligt förekommande morgontidningsprenumerationen. Nedan redovisas en översikt av andelen morgontidningsprenumeranter 1979-1987.

Tabell 3 Andelen prenumeranter och andelen prenumeranter bland de regelbundna läsarna 1979-1987 (procent).

Fråga: Prenumererar Du eller någon annan i Ditt hushåll på denna tidning?

	År						
	1979	1981	1983	1984	1985	1986	1987
Andel prenumeranter totalt:	80	79	78	78	79	78	80
Andel prenumeranter av läsare:	86	87	87	86	86	87	87
Antal svar	2135	2194	2126	2012	2045	1961	1672

Anm: Testologens data t o m 1986 och SOM-enkätens data 1987

Tabell 3 visar att 78-80 procent av allmänheten bor i ett hushåll där prenumeration förekommer och att andelen prenumeranter bland läsarna uppgår till mellan 86-87 procent. Under perioden 1979-1987 är andelen prenumeranter mycket stabil, vilket som tidigare nämnts påverkar regelbundenheten i allmänhetens läsning.

Den kanske mest intressanta aspekten av tabell 3 torde dock vara att 13-14 procent av de regelbundna läsarna skaffar sig sin tidning på annat sätt än genom prenumeration. Tabell 4 nedan uppvisar hur icke-prenumeranterna anskaffar sin tidning 1979-1987.

Tabell 4 Fördelningen på olika sätt att skaffa tidningen bland dem som inte prenumererar 1979-1987 (procent).

Fråga: Om Du inte prenumererar på någon morgontidning, på vilket sätt har Du då tillgång till denna tidning?

	År						
	1979	1981	1983	1984	1985	1986	1987
Anskaffningsätt:							
Lånar av bekanta	11	5	9	7	6	5	4
Läser hos bekanta	17	12	10	13	11	11	12
Läser på arbetet eller i skolan	44	52	56	55	58	50	51
Läser på bibliotek	3	3	3	4	3	4	2
Köper lösnummer m m	28	23	23	14	25	33	50*
<hr/>							
Antal svar	279	244	234	243	295	221	252

Anm: Testologens data t o m 1986 och SOM-enkätens data 1987.

*Fr o m 1987 fanns "köper lösnummer" som eget alternativ i frågan, vilket tidigare inte varit fallet

De vanligste sättet att skaffa sin morgontidning för icke-prenumeranter har under perioden 1979-1987 varit att läsa den på arbetsplatsen/skolan, vilket visade en ökning under första halvan av 1980-talet. Den ökning vändes dock 1986 till en svag minskning. Att andel för lösnummer m m ökat fr o m 1984 är svår att bedöma eftersom de är en övrigt kategori, där formuleringarna förändrats något från år till år.

Lästid, lästidpunkt och antal lästillfällen

I tidigare avsnitt har enbart tidningstillgång och läsning i stort berörts. Detta avsnitt behandlar läsningen mer ingående, genom att belysa lästidens längd, lästidpunkter under dagen och vid hur många tillfällen under dagen man läser sin tidning. Tabell 5 redovisar utvecklingen på dessa variabler 1979-1987.

Den genomsnittliga *lästiden* har under 1979-1987, uppgått till mellan 30,1 till 32,6 minuter /dag. Lästiden tenderade att öka under första halvan 1980-talet. En ökning som vändes till en minskning 1986.

Det är måste anses naturligt att morgonen (före kl 8) är den klart vanligaste *lästidpunkten*, den har så varit under hela den undersökta perioden. Näst vanligast är kvällen, vilket blev allt vanligare under 1980-1985. Ökningen av läsning på kvällstid vändes dock till en minskning 1986 något som delvis förklarar minskningen av den totala lästiden under samma period.

Tabell 5 Andel regelbundna läsare vid olika tidpunkter under dagen, antalet lästillfällen och genomsnittlig lästid 1979-1987.

Fråga: Ungefär hur lång tid brukar Du ägna åt Din lokala morgontidning en genomsnittlig vardag?

	År					
	1979	1981	1983	1985	1986	1987
Lästidpunkt, andel läsare i %:						
Före kl 8	66	68	68	66	65	64
Mellan kl 8-12	25	30	31	33	30	30
Mellan kl 12-17	15	17	18	21	15	16
Efter kl 17	50	54	57	61	54	46
Genomsnittligt antal lästillfällen:	1,56	1,69	1,74	1,81	1,67	1,56
Genomsnittlig lästid i minuter:	30,1	32,6	31,7	32,6	30,4	30,7
Antal svar	2135	2194	2126	2048	1961	1672

Anm: Testologens data t o m 1986 och SOM-enkätens data 1987

Det genomsnittliga antalet *lästillfällen*, har under den undersökta perioden uppgått till mellan 1,56 och 1,81. Även antalet lästillfällen ökade under första halvan av 1980-talet, för att minska något fr o m 1986. De tendenser som framkommer i tabell 5 härör från förändringar i *morgonpressläsningen på kvällstid*, vilka troligen har ett samband med förändringar i *kvällspressläsningen* som på kvällstid kan konkurrera med morgonpressen.

Flertidningsläsning och annan massmediekonsumtion

I tidigare avsnitt har man bl a kunnat utläsa att 90-93 procent av allmänheten läser en morgontidning regelbundet. Tidigare studier har dock visat att läsningen är än mer omfattande. De regelbundna läsarna tar ofta del av *ytterligare en morgontidning* regelbundet (Jfr Weibull, 1983). I denna studie har framkommit att 25 procent av allmänheten läser en extra morgontidning minst tre gånger per vecka 1987. Denna fråga har inte ställts i tidigare studier, varför vi inte vet om andelen flertidningsläsare är konstant eller om den förändras över tid.

Det har ofta diskuterats i vad mån konsumtion av andra massmedier inverkar på människors benägenhet att läsa morgonpress regelbundet. Råder det konkurrens mellan olika medier eller kompletterar de varandra genom att fylla olika funktioner? Nedan redovisas en översikt av hur de regelbundna morgontidningsläsarna tar del av andra massmedier.

Tabell 6 nedan visar att de mest regelbundna kvällspressläsarna tenderar att vara regelbundna morgonpressläsare i mindre utsträckning än de som inte är lika flitiga kvällspressläsare, vilket tyder på att de råder en viss konkurrens mellan dessa båda medier. Ett resultat som man i tidigare avsnitt sett vissa indikationer på genom att ökningen av kvällspressläsningen har sammanfallit med en minskningen av morgonpressläsning på kvällstid (Anshelm, 1988A och 1988B).

När det gäller de andra medierna är förhållandet det motsatta. Ju mer regelbunden man konsumerar etermediaryheter, desto större benägenhet att vara regelbunden morgonpressläsare. Dessa tendenser är dock tämligen svaga, vilket innebär att tolkningar bör göras med största försiktighet.

Tabell 6 Andelen regelbundna morgontidningsläsare uppdelat efter regelbundenheten i konsumtionen av andra massmedier (procent).

Morgonpress:	<u>Kvällspressläsning dagar/vecka:</u>			
	6-7 dagar/v	3-5 dagar/v	1-2 dagar/v	Sällan/aldrig
Andel regelbundna läsare	89	92	94	95
Antal svar	437	313	298	589
Morgonpress:	<u>Lyssnande på lokala radionyheter, dagar/vecka:</u>			
	5-7 dagar/v	3-4 dagar/v	1-2 dagar/v	Sällan/aldrig
Andel regelbundna läsare	94	95	93	87
Antal svar	903	246	153	245
Morgonpress:	<u>Aktuellt-tittande, dagar/vecka:</u>			
	5-7 dagar/v	3-4 dagar/v	1-2 dagar/v	Sällan/aldrig
Andel regelbundna läsare	93	95	92	87
Antal svar	650	411	315	179
Morgonpress:	<u>Rapport-tittande, dagar/vecka</u>			
	5-7 dagar/v	3-4 dagar/v	1-2 dagar/v	Sällan/aldrig
Andel regelbundna läsare	93	95	88	90
Antal svar	819	407	241	121
Morgonpress:	<u>Dagens Eko-lyssnande, dagar/vecka:</u>			
	5-7 dagar/v	3-4 dagar/v	1-2 dagar/v	Sällan/aldrig
Andel regelbundna läsare	97	95	91	90
Antal svar	436	212	195	622
Morgonpress:	<u>Tittande på regionala nyheter i TV, dagar/vecka:</u>			
	5-7 dagar/v	3-4 dagar/v	1-2 dagar/v	Sällan/aldrig
Andel regelbundna läsare	94	95	93	90
Antal svar	516	310	314	419

Anm: Data insamlat via SOM-enkäten

Sammanfattning

Dagspresskollegiet har i 1987 års SOM-enkät ställt frågor om läsvanor, annan mediekonsumtion samt om förtroende för olika mass-medier och andra sociala institutioner (det sistnämnda redovisas i ett separat avsnitt, se Elliot-Weibull).

Andelen regelbundna morgonpressläsare uppgår 1987 till 92 procent. En siffra som varit stabil under perioden, 1979-1987. En mycket stor andel (78-80 %) av de regelbundna läsarna, läser sin tidning minst fem gånger per vecka.

En faktor som bidrar till den ovan omnämnda stabiliteten torde vara att hushållsprenumeration är en så utbredd företeelse. Andelen prenumeranter uppgår under perioden 1979-1987 till mellan 78 och 80 procent. De icke-prenumeranter som läser morgonpress tar oftast del av sin tidning på arbetsplatsen/skolan. Detta anskaffningssätt ökade under första halvan av 1980-talet, men har minskat fr o m 1986.

Den mest framträdande tendensen i lästidens längd, lästidpunkt och antalet lästillfällen torde vara att morgonpressläsning på kvällstid ökade under 1980-talets första halva. Denna ökning inverkade på såväl den totala lästidens längd, som på det genomsnittliga antalet lästillfällen per dag. Likaså kan man se att minskningen av morgonpressläsning på kvällstid fr o m 1986 har slagit igenom på både lästidens längd och det genomsnittliga antalet lästillfällen.

Flertidningsläsning är en vanligt förekommande företeelse 1987. Andelen som läser en extra morgontidning minst tre gånger per vecka, uppgår till 25 procent. Tidigare studier har visat sig att flertidningsläsningen ofta är kopplad till arbetsplatsläsning (Weibull, 1983).

När det gäller hur annan massmediekonsumtion inverkar på benägenheten att läsa morgonpress, finner man att det råder viss konkurrens mellan kvällpress och morgonpress. Ett samband som styrks genom att ökningen i kvällspresskonsumtionen, tidsmässigt sammanfaller med en minskning av morgonpressläsning på kvällstid (Anshelm, 1988A och 1988B). Beträffande konsumtionen av nyheter i etermedia, verkar förhållandet vara det omvända. Ju större konsument av etermedianyheter, desto större benägenhet att läsa morgonpress regelbundet.

Referenser

Anshelm, Magnus; Weibull, Lennart (1988) *Läsvanestudien Huvudresultat och metodjämförelse*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Anshelm, Magnus (1988A) *Sverige-Nu SOM 86 en jämförelse av två undersökningar*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Anshelm, Magnus (1988B) *Massmediernas räckvidd 1986/87 en analys av Mediebarometern*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Björkqvist, Karin (1987) *Tidningsläsning i Gästrikland*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Djerf, Monica (1986) *Funktioner hos kabel-TV*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Elliot, Maria (1986) *Allmänhetens syn på massmediernas trovärdighet*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Elliot, Maria; Reimer, Bo; Weibull, Lennart (1986) *Tidningsläsning i Kalmar län*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Jarlbro, Gunilla (1988) (ännu ej publicerad). Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Ohlsson, Anders (1986) *Att svara eller inte svara det är frågan*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Reimer, Bo (1986) *Läsaren och tidningen*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Severinsson, Ronny (1986) *Tidningsläsning i Södermanland*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Strid, Jan; Weibull, Lennart (1984) *Läsvanor och läsintressen 1979-1983*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Weibull, Lennart (1983) *Tidningsläsning i Sverige*. Stockholm, Liber.

FÖRTROENDET FÖR PRESS OCH ETERMEDIER

Maria Elliot och Lennart Weibull

Under den senaste tiden har frågan om allmänhetens förtroende för nyhetsmedierna uppmärksamats i debatten vid ett flertal tillfällen. Den som då blivit intresserad av problemområdet och vänt sig till forskningen för att få fördjupad kunskap har bara kunnat konstatera att fenomenet är relativt sparsamt utforskat.

I anslutning till Dagspresskollegiets studier av människors medieanvändning har nu en specialstudie initierats beträffande människors förtroende för massmedierna, det s k förtroendeprojektet. Kopplingen till Dagspresskollegiet består främst i att förtroendeprojektet kan bidra till att belysa hur mediepubliken utvärderar journalistisk kvalitet och andra egenskaper knutna till medier och medieinnehåll. En särskilt intressant fråga är i vad mån föreställningar om mediers kvalitet är knutna till egenskaper hos mediet eller till attityder hos användarna.

Avsikten med första steget i förtroendeprojektet är att ge begreppet "förtroendet för massmedierna" en avgränsad innebörd. Arbetet med detta sker inom ramarna för det teoretiska utvecklingsarbete som tidigare utförts av främst Peter Arvidson (1977, 1981). Med utgångspunkt i en sådan begreppsanalys kan förtroendet för massmedierna sedan relateras till masskommunikationsprocessen. Frågeställningar som därvidlag får en framskjuten plats gäller t ex hur förtroendet för medierna förhåller sig till förtroendet för andra samhällsinstitutioner, vilka faktorer det är som betingar människors förtroende för ett medium och hur dessa faktorer är relaterade till varandra.

SOM-undersökningarna tillhandahåller en viktig del av det empiriska material som studien avses omfatta. Dagspresskollegiets fråga i SOM 1987 beträffande förtroendet för hur olika samhällsinstitutioner sköter sitt arbete är en bärande del i analysen. Frågan återfanns även i SOM 1986, dock något annorlunda utformad (Holmberg-Weibull 1987). Avsikten är att även kunna utnyttja de frågor som projektet Publicistisk sed har i SOM-undersökningen 1987.

Här skall kortfattat återges ett par av de grundläggande tankegångarna bakom begreppsanalysen samt några resultat ur SOM 1987 som kan belysa dessa.

Begreppet förtroende

Utgångspunkten för begreppsanalysen är att förtroendet för massmedierna är att se som *en attityd*. Med attityd avses här en disposition hos individen att hysa vissa kognitiva föreställningar om, känslor för och en viss handlingsberedskap gentemot ett objekt (jfr Nowak m fl 1966; Berglind 1977).

Det attitydelement som i detta sammanhang är särskilt intressant gäller kognitionerna. Beträffande förtroendet för massmedierna antas detta i första hand innebära att en viss uppsättning egenskaper är knuten till mediet, t ex att medieinnehållet äger vissa kvaliteter och/eller att användning av mediet ger ett visst utfall (jfr diskussionen av begreppet förväntan på medier i Palmgreen-Rayburn 1985).

Vilka egenskaper människor tillskriver ett enskilt medium bestäms både av de personliga erfarenheter man har av mediet och av de föreställningar om mediet som råder i samhället (jfr McQuail, 1987 och Weibull, 1989). Mot denna bakgrund är det således angeläget att belysa i vad mån det finns allmänna bedömningar av medier, oberoende av hur mycket dessa används, respektive studera de bedömningar som är direkt knutna till användningen av enskilda medier. Dessa båda bedömningsgrunder är givetvis svåra att skilja från varandra, inte minst beroende på att bedömningarna i praktiken oftast hänger samman.

I det följande kommer dock analysen att vara betydligt mer begränsad. Den avser i första hand att presentera utfallet av förtroendefrågan som den ställdes i SOM-undersökningen 1985. Vidare redovisas vilka skillnader som finns mellan olika grupper bland allmänheten och slutligen i vad mån det finns skillnader i inställningen till medierna som kan föras tillbaka till människors massmedieanvändning.

Förtroendet för samhällsinstitutionerna

I tabell 1 visas hur allmänhetens förtroende för massmedierna förhåller sig till förtroendet för ett antal andra samhällsinstitutioner.

Tabell 1 Allmänhetens förtroende för ett antal samhällsinstitutioner 1987 (procent)

Institution	Mycket stort	Ganska stort	Ganska litet	Mycket litet	Ej svar	Summa procent	Index
Regeringen	14	47	29	9	1	100	+23
Polisen	11	52	28	8	1	100	+27
Sjukvården	30	52	13	4	1	100	+62
Försvaret	10	38	36	14	2	100	- 2
Riksdagen	12	50	29	7	2	100	+26
Bankerna	24	60	11	3	2	100	+70
Dagspressen	3	41	40	13	2	99	- 10
Radio/TV	6	52	31	8	3	100	+19
De fackliga org	5	36	36	18	4	99	- 14
Grundskolan	9	47	30	9	4	99	+16
Storföretagen	6	43	34	13	4	100	+ 2

Rangordnar vi samhällsinstitutionerna efter hur många som anser att man har mycket stort förtroende för dem är det sjukvård och banker som står i en grupp för sig med över 25 procent. Nästa grupp är regeringen, riksdagen och polisen med något över tio procent. Det kan vara rimligt att lägga samma andelen som anger mycket stort förtroende med dem som anger ganska stort. Detta ger i huvudsak samma bild. Banker och sjukvård når nu över 80 procent, medan riksdag, regering och polis hamnar på drygt 60 procent, tätt följda av journalister i radio och TV samt grundskolan.

I tabellens högermarginal anges dessutom ett sammanfattande index som redovisar andelen med stort minus andelen med litet förtroende för respektive institution. Av detta kan den totala

rangordningen av institutionerna enligt förtroendefrågan utläsas. Indexet visar bl a att tre institutioner hamnar på 'minus': försvaret, dagspressens journalister och de fackliga organisationerna. De kan f ö noteras att radio-TV-journalister hamnar klart högre än dagspressjournalister. Det senare har troligen delvis sin förklaring i att bedömningen av den senare gruppen negativt påverkas av en kritisk syn på kvällspressen (jfr Weibulls artikel om journalistisk etik i denna volym).

Också i SOM-undersökningen 1986 ställdes en motsvarande fråga om förtroendet för olika samhällsinstitutioner (jfr Weibull, 1987). 1987 års SOM-undersökning saknade dock alternativet 'varken eller'. Detta togs medvetet bort i syfte att 'tvinga' svarspersonerna att ta ställning till varje institution. Om vi utgår från att det uppgivna förtroendet totalt inte ändrat sig tyder en jämförelse mellan fördelningarna av svaren 1986 och 1987 på att 'varken-eller-svaren' hamnat på 'ganska litet förtroende'. Exempelvis ligger indexvärdena från 1986 överlag högre än de från 1987. Enda undantaget är bankerna, som ökat något litet.

Konsekvensen är rangordningen är nästan exakt densamma mellan 1986, vilket framgår av tabell 2.

Tabell 2 Indexvärden på förtroendet för olika samhällsinstitutioner 1986 och 1987

Samhällsinstitution	Indexvärde 1987	Indexvärde 1986
Bankerna	+70	+62
Sjukvården	+62	+69
Polisen	+27	+52
Riksdagen	+26	+34
Regeringen	+23	+36
Radio-TV-journalister	+19	+46
Grundskolan	+16	+23
Storföretagen	+ 2	+ 7
Försvaret	- 2	+12
Dagspressjournalister	- 10	+ 8
De fackliga organisationerna	- 14	- 6

Anm: Undersökningarna skiljer sig i två avseenden: 1986 ingick svarsalternativet "vet ej", vilket utelämnats 1987. 1987 preciserar frågeformuleringarna journalistkåren beträffande de båda medicinstitutionerna, vilket inte var fallet 1986 då frågan gällde "radio-TV" respektive "dagspressen".

På grund av olikheterna beträffande svarsalternativen kan inte eventuella skillnader i förtroendepinionen mellan 1986 och 1987 utläsas i tabell 2. De två institutioner som tappat relativt sett mest - polisen och radio-TV-journalister - kan ha gjort detta genom att de mer än övriga varit känsliga för att skalan gjorts om eller beroende på att institutionerna faktiskt tappat förtroende - eller i fråga om radio-TV att tillägget journalister gjordes. Det senare borde kunna ha haft en viss inverkan om man skall döma efter den bedömning av journalister oberoende av medium som görs i fråga om kärnkraftsinformation (jfr Holmbergs artikel om miljöopinion i rapporten från SOM 1986).

Förtroendet i olika grupper

Ett huvudresultat av 1986 års förtroendeundersökning var att det fanns relativt små skillnader i bedömning mellan olika grupper av befolkningen. Även om inte 1987 års siffror är jämförbara med 1986 års kan det vara av intresse att se hur bedömningarna faktiskt ser ut i olika grupper. I tabell 3 redovisas därför indexvärden för några olika grupper.

Tabell 3 Förtroendet för olika samhällsinstitutioner med hänsyn till kön och ålder (indexvärden)

Samhälls- institution	Kön		Ålder				
	Män	Kvinnor	15-19	20-24	25-29	30-49	50-75
Bankerna	+64	+74	+74	+76	+68	+65	+71
Sjukvården	+67	+61	+54	+68	+56	+57	+72
Polisen	+19	+34	+12	+13	+22	+25	+41
Riksdagen	+16	+36	+29	+30	+16	+20	+33
Regeringen	+14	+30	+13	+19	+17	+21	+28
Radio-TV	+21	+18	+25	+45	+24	+15	+16
Grundskolan	+13	+20	+22	- 1	+23	+16	+22
Storföretagen	+ 7	- 3	+11	-10	- 2	+ 1	+ 7
Försvaret	- 8	- 2	- 2	-11	- 7	- 4	+14
Dagspress	-12	- 9	-10	- 5	-20	-11	- 9
De fackliga org	-21	- 5	+ 5	-30	-28	-21	- 1
Antal svar	799	852	162	167	128	603	591

Vad gäller kön har kvinnorna högre indexvärden på åtta av de elva nämnda samhällsinstitutionerna. Männerna har något högre förtroende för sjukvården, radio-TV och storföretagen. De största skillnaderna mellan könen gäller dock polisen, riksdagen, regeringen och de fackliga organisationerna, där kvinnorna uppvisar klart högre värden än männen.

Åldersskillnaderna uppvisar överlag relativt små eller osystematiska skillnader. Detta hänger delvis samman med att den yngsta åldersgruppen (15-19 år) skiljer ut sig, genom att göra andra, ofta mer positiva, bedömningar än ungdomarna mellan 20 och 29 år. Om vi bortser från de yngsta blir också mönstret något tydligare; förtroendet för polisen, grundskolan, storföretagen, försvaret och de fackliga organisationer stiger med ökande ålder. För radio-TV finns det en fallande tendens med ålder.

Det finns inte här utrymme att gå in i en mer detaljerad analys av dessa bedömningar, exempelvis kring frågan i vad mån detta uttrycker generationsskillnader eller om det är något slag av livscykeleffekt. Klart är emellertid att det också finns bakomliggande förklaringsfaktorer av betydelse. Tabell 4 redovisar hur människor olika politiskt intresse respektive yrkestillhörighet bedömer samhällsinstitutionerna.

Tabell 4 Förtroendet för olika samhällsinstitutioner med hänsyn till yrkesgrupp och politiskt intresse (indexvärden)

Samhällsinstitution	Politiskt intresse		Yrkesgrupp				
	Lågt	Högt	Arbetare	Jordbrukare	Tjänsteman	Akademiker	Företagare
Bankerna	+73	+68	+64	+94	+73	+75	+80
Sjukvården	+62	+67	+66	+71	+64	+63	+47
Polisen	+29	+24	+25	+32	+31	+26	+32
Riksdagen	+14	+36	+32	+3	+34	+22	-10
Regeringen	+16	+27	+37	-34	+28	+9	-10
Radio-TV	+17	+23	+19	0	+29	+6	+15
Grundskolan	-8	+14	+25	+39	+13	-5	+22
Storföretagen	-5	+8	-23	0	+17	+33	+32
Försvaret	-8	0	-9	+8	+7	+1	-7
Dagspress	-16	-6	-11	-5	-7	-19	-8
De fackliga org	-19	-8	+12	-53	-20	-51	-43
Antal svar	768	880	718	64	451	164	150

Det visar sig i tabell 4 att de politiskt intresserade inte oväntat ligger högre i fråga om förtroendet för 'politiska institutioner' i vid mening: regering, riksdag och fackliga organisationer. De politiskt intresserade har dessutom överlag en mer positiv bedömning av samtliga institutioner utom bankerna än vad de politiskt ointresserade har.

Yrkestillhörigheten skiftar på flera punkter tydligare än andra bakgrundsfaktorer. Det går en klasskillnad mellan arbetare och företagare i bedömningen av storföretag (en differens på 55 procentenheter), fackliga organisationer (55) och regeringen (47). På andra punkter, t ex radio-TV, dagspress och grundskolan är grupperna mycket lika i sin bedömning. Akademikerna skiljer ut sig främst sin relativt sett kritiska bedömning av de fackliga organisationerna, grundskolan och regeringen. Jordbrukargruppen, som dock innehåller få svars personer, är särskilt kritisk till de fackliga organisationerna. Dessa skillnader faller sannolikt till stor del tillbaka på skillnader i partisympati.

Förtroende och medieanvändning

En utgångspunkt för denna artikel har varit frågan om i vad mån förtroendet för ett medium har att göra med användningen. I de följande tabellerna redovisas det uppgivna förtroendet för dagspress respektive radio-TV-journalister i grupper som skiljer sig åt när det gäller medieanvändning. Även här redovisas indexvärden.

Vad gäller morgonpressläsning visar sig tydligt att de som dagligen läser morgonpress har större förtroende för samtliga samhällsinstitutioner utom för riksdagen och radio-TV.

Beträffande kvällspressläsningen finns samma mönster, om än inte lika tydligt: varjedagläsarna uppvisar överlag högre förtroende än de som läser mer sällan. Undantagen är banker, sjukvård och medierna.

Tabell 5 A Förtroendet för olika samhällsinstitutioner med hänsyn till användningen av dagspress (indexvärden)

Samhälls- institution	Morgonpress		Kvällspress		
	Varje dag	Mer sällan	Varje dag	Då och då	Mer sällan
Bankerna	+71	+64	+72	+58	+72
Sjukvården	+68	+59	+67	+61	+64
Polisen	+31	+19	+38	+16	+25
Riksdagen	+24	+33	+33	+19	+24
Regeringen	+31	+21	+31	+25	+18
Radio-TV	+19	+27	+22	+25	+20
Grundskolan	+19	+ 9	+22	+11	+17
Storföretagen	+ 6	+ 6	- 2	+ 4	+ 3
Försvaret	+ 1	- 12	+13	- 11	- 6
Dagspress	- 7	- 21	- 10	- 12	- 11
De fackliga org	- 15	- 13	- 7	- 8	- 18
Antal svar	1185	333	364	270	998

Anm: Med då och då avses läsning 1-5 dagar/veckan.

Tabell 5 B. Förtroendet för olika samhällsinstitutioner med hänsyn till användningen av etermedier (indexvärden)

Samhälls- institution	Rapport		Aktuellt	
	Varje dag	Mer sällan	Varje dag	Mer sällan
Bankerna	+71	+70	+75	+69
Sjukvården	+66	+55	+65	+54
Polisen	+33	+14	+38	+21
Riksdagen	+28	+20	+27	+18
Regeringen	+29	+10	+27	+20
Radio-TV	+17	+ 8	+21	+ 8
Grundskolan	+14	+17	+22	+24
Storföretagen	- 1	- 1	+ 3	- 5
Försvaret	+ 4	- 16	+10	- 15
Dagspress	- 7	- 10	- 7	- 16
De fackliga org	- 5	- 27	- 14	- 2
Antal svar	482	172	354	263

De som dagligen tar del av nyhetsprogrammen i etermedierna har genomgående större förtroende för de samhällsinstitutioner som undersökts; det undantaget är Aktuellt-tittarnas mera kritiska inställning till fackliga organisationer. Bakom detta döljer sig dock det faktum att företagsledare och högutbildade är överrepresenterade bland tittarna på Aktuellt.

De skillnader som finns beträffande förtroendet mellan grupper med olika medievanor får emellertid inte ses om uttryck för att medieanvändningen i sig leder till högre förtroende för

samhällsinstitutionerna. Medieanvändning är en faktor som samvarierar med andra, bakomliggande orsaker till människors förtroende, t ex samhällsorientering. En betydelsefull del av den fortsatta analysen av förtroendet för massmedierna blir att kartlägga de viktigaste komponenterna i detta samspel och relationen mellan dem.

Referenser

Arvidson, Peter (1977): *Trovärdigheten hos massmedier*. Psykologiskt försvar nr 81.

Arvidson, Peter (1981): *Tror vi på våra massmedier?* Psykologiskt försvar nr 109.

Berglind, Hans (1977): *Individen och den sociala miljön*. Studentlitteratur.

Holmberg, Sören; Weibull, Lennart (red) (1987): *SOM-undersökningen 1986*. Statsvetenskapliga institutionen/Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Nowak, Kjell; Carlman, Benny; Wärneryd, Karl-Erik (1966): *Masskommunikation och åsiktsförändring*. Ekonomiska forskningsinstitutet. Stockholm.

Weibull, Lennart (1987): *Dagspresskollegiet - studier av dagspressens spridning. I: Holmberg, Sören; Weibull, Lennart (red): SOM-undersökningen 1986*. Statsvetenskapliga institutionen/Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Weibull, Lennart (1985) *Lokal-TV i mediesamhället. I Roe, Keith Weibull, Lennart (red) Vad gör Kabel-TV i Sverige*. Lund, Studentlitteratur.

SYNEN PÅ DEN JOURNALISTISKA ETIKEN

Lennart Weibull

Forskningsprogrammet Publicistisk sed har som huvudsyfte att studera det utomrättsliga regelsystemets, i första hand de pressetiska reglerna, inverkan på svensk journalistik. I princip är det tre huvudområden som programmets studier skall belysa:

- 1) de grundläggande principerna för det utomrättsliga regelsystemet och dess förhållande till andra regelsystem, i första hand tryckfrihets- och radiolagstiftningen.
- 2) tillämpningen av det utomrättsliga regelsystemet i svensk journalistik, särskilt betydelsen av Pressens Opinionsnämnd (POn) och Allmänhetens Pressombudsman (PO).
- 3) förankringen av det utomrättsliga regelsystemet hos de tre berörda parterna: källor, journalister och allmänhet.

Forskningsprogrammet är primärt inriktat på journalistiken i de tryckta medierna. Inom vart och ett av de tre delområdena har ett antal delfrågor utvecklats (se vidare Weibull, 1987).

Det första av de tre delområdena studeras genom ett historiskt och ett komparativt angreppssätt. Underlaget är i första hand litteraturstudier och expertintervjuer kring etiska regler och opinionsnämnder i Sverige och i ett urval jämförbara länder. Den andra frågan undersöks genom analyser av innehållet i svenska tidningar samt av praxis hos Pressens Opinionsnämnd över tid. Det tredje och sista delområdet belyses genom frågeundersökningar med informatörer, journalister och allmänhet i fråga om deras syn på svensk pressetik.

Ett regelsystems förankring

Mot denna bakgrund har den huvudsakliga avsikten med forskningsprogrammet Publicistisk seds medverkan i den riksrepresentativa SOM-undersökningen 1987 varit möjligheten att ställa frågor till allmänheten om deras syn på den publicistiska seden i Sverige.

I detta första steg har vi som utgångspunkt valt frågan om pressens sätt att leva upp till dagens pressetiska regler. Till detta kommer möjligheten till jämförelse med frågor om allmänhetens förtroende för massmedierna. I det fallet samarbetar Publicistisk sed med forskningsprogrammet Dagspresskollegiet (jfr Weibull, 1987).

Projektets medverkan i 1987 års SOM-undersökning har varit ett sätt att testa vissa frågor. I 1988 års SOM kommer Publicistisk sed att ställa ytterligare, kompletterande frågor. Studierna av allmänhetens syn på pressens sätt att etiskt fungera kommer att följas upp med undersökningar av hur journalister och professionella informatörer ser på pressen i detta avseende.

De pressetiska reglerna

Sedan början av seklet har den svenska pressen haft egna s k hedersregler eller etiska regler, som gett vissa riktlinjer för det journalistiska arbetet. Detta har gällt fall som haft att göra med människors berättigade krav på personlig integritet. Reglerna har successivt byggts ut. Den senaste utgåvan från 1986 omfattar ytterligare några områden, som tar sikte på sakligheten i nyhetsrapporteringen (jfr Weibull-Börjesson, 1988).

Bakom reglerna står Publicistklubben, en sammanslutning av journalister och tidningsutgivare. Svenska Tidningsutgivareföreningen och Svenska Journalistförbundet har skrivit under reglerna och gjort dem normgivande för sina medlemmar. Även Sveriges Radio har i tillämpliga delar antagit reglerna genom att föra in vissa av dem i sina programbolags avtal med staten.

I den presentation av de pressetiska reglerna som sprids till allmänheten presenteras reglerna under sju rubriker enligt följande:

- * ge korrekta nyheter
- * ge plats åt bemötanden
- * respektera den personliga integriteten
- * var varsam med bilder
- * döm ingen ohörd
- * var försiktig med namn
- * tala inte i egen sak

Under varje rubrik finns sedan ett antal stadganden som närmare preciserar innebörden i rubrikens uppmaning.

För överinseendet att reglerna följs svarar Pressens Opinionsnämnd (PON) och Allmänhetens Pressombudsman (PO). I praktiken gäller dock att det är den person som känner sig förfördelad av en dagstidning som själv måste anmäla tidningen till PON.

De pressetiska frågorna i SOM-undersökningen 1987

Det allmänna syftet med frågorna till allmänheten i SOM-undersökningen 1987 var att utvärdera människors uppfattning om i vilken utsträckning pressen följer de etiska reglerna. I frågeformuleringen användes därför de exakta rubrikerna från regelsamlingen. Rubrikerna formulerades som påståenden och människor uppmanades att ta ställning till om påståendena stämde på olika medier. I fråga om medier gjordes en skillnad mellan morgonpress, kvällspress, radio och TV.

Metodologiskt finns det två punkter att uppmärksamma i detta sätt att ställa frågorna. För det första ombeds människor att *för varje medium* överväga om man anser att mediet sköter sig eller ej. Med tanke på att de frågor som föregick 'etikfrågan' varit sådana att det endast skall anges ett kryss på varje rad finns givetvis risken att man trots allt bara sätter ett kryss på varje rad. För det andra innebär uppställningen att man bara får uppgifter om *andelen som anser att respektive medium sköter sig*; vi vet inte om de som inte fyller i menar att mediet missköter sig eller om man helt enkelt inte vill ge till känna någon uppfattning.

Dessa två metodfrågor skall särskilt belysas i det följande. Till dessa kommer den miss i frågeutformningen som ledde till att alternativet 'är varsam med bilder' också kom att ställas för radio. Detta har medfört en rad påpekanden från svarspersonerna i frågas marginal.

Synen på mediernas sätt att fungera etiskt

Svarsfördelningen på etikfrågan framgår av tabell 1. Reglerna är uppställda i den ordning de har i regelsamlingen. Tabellen visar att 57 procent av allmänheten mellan menar att det stämmer på morgonpressen att den 'ger korrekta nyheter', medan 63 procent anger att det stämmer för radion och 66 procent att det stämmer för TV. Detta ger den genomsnittligt högsta siffran i högerkolumnen. Den genomsnittligt lägsta siffran finns för 'Dömer ingen ohörd' med 23 procent.

Tabell 1 Andelen som anser att vissa etiska principer stämmer för massmediernas nyheter (procent)

Princip	Stämmer på:				Genomsnitt	Genomsnittligt antal 'stämmer'
	Lokal morgonpress	Kvällspress	Radio	TV		
Ger korrekta nyheter	57	18	63	66	51	2,0
Ger plats åt bemötanden	54	21	26	31	33	1,3
Respekterar den personliga integriteten	43	9	37	37	32	1,3
Är varsam med bilder	43	8	1)	25	25	1,0
Dömer ingen ohörd	30	6	27	29	23	0,9
Är försiktig med namn	48	14	40	42	36	1,4
Talar inte i egen sak	27	9	36	34	27	1,1
Genomsnitt	43	12	38	38	33	1,3

Anm: 1) Alternativet 'Är varsam med bilder' fanns också med för radio; 27 procent angav att detta stämde på radion. Ett rimligt sätt tolka detta utfall är att man här har svarat med betoningen på 'är varsam'

Det allmänna mönstret i tabellen är svårtolkat. Om vi först studerar skillnaden mellan olika medier - genomsnittet nederst i tabellen - finner vi att den lokala morgonpressen har genomsnittligt flest 'stämmer'. I själva verket är antalet 'stämmer' flest för morgonpressen på fem av sju principer. Detta får dock inte uppfattas så att morgonpressen skulle vara 'bäst'. Det som tidigare sades om att frågan bara tar sikte på om respektive påstående 'stämmer', d v s man kan inte tolka det resterande som att det inte stämmer - t ex att 43 procent *inte* anser att

morgonpressen ger korrekta nyheter. I själva verket finns inom gruppen av 'icke-instämmanden' kan finnas både de som inte anser att pressen följer regeln, de som inte anser att principen har relevans och de som inte har någon uppfattning. Eftersom de två senare troligen kan variera mellan olika medier kan en direkt jämförelse bli helt missvisande.

Särskilt frågan om den de olika principernas upplevda relevans för olika medier är viktig. Den enda princip där en direkt jämförelse tycks naturlig är den första om korrekta nyheter. Denna faller också ut på ett förväntat sätt med hänsyn till tidigare studier. Radio och TV anses oftare ha korrekta nyheter än morgonpress, medan kvällspressen ligger mycket lågt. I följande tabell jämförs med svaren på en fråga från SOM-undersökningen 1986. Den gällde i vilken utsträckning man ansåg att det förekommer missvisande uppgifter i medierna. För varje medium fick man ange sin bedömning på en fyrgradig skala (Weibull, 1987B:14ff).

Tabell 2 Åsikter om ~~nyheternas~~ korrekthet 1986 och 1987 (procent)

	Lokal morgon- press	Kvälls- press	Radio	TV
Andel som anser att det i mindre utsträckning eller inte alls förekommer missvisande uppgifter i medierna (SOM'86)	69	30	81	80
Anger att det stämmer att medierna ger korrekta nyheter (SOM'87)	57	18	63	66

Andelarna ligger mellan 12 och 18 procentenheter lägre då frågan ställs på det sätt som skedde i SOM'87. Förhållandet mellan medierna är emellertid detsamma i de två studierna. En rimlig slutsats är att den 'halvt öppna' frågan i SOM-undersökningen 1987 dragit ned andelarna.

För de sex andra etiska principer som människor ombeds ta ställning till i 1987 års undersökning (tabell 1) är jämförelsemöjligheterna mellan medierna mindre. Genomgången av siffrorna i tabellen ger också vid handen att det genomsnittliga antalet kryss är förhållandevis lågt för alla principer utom den första; det ligger i genomsnitt på drygt ett kryss per rad. En rimlig tolkning är att flera av de principer som man fått ta ställning till har sitt ursprung i debatten om pressens sätt att fungera - inte i debatten om etermedierna; man kan därför misstänka att det finns många som känt det svårt att överhuvudtaget ta ställning till om vissa av dem stämmer på etermedierna eller ej. Mot denna bakgrund kommer fortsättningsvis endast synen på pressens etiska principer att belysas.

Vad gäller förhållandet mellan morgon- och kvällspress anses den förra genomgående mer följa de angivna etiska principerna. Den största differensen förekommer föga oväntat i fråga om respekten för personlig integritet och bildanvändning. För båda tidningsgrupperna gäller att de anses vara relativt bäst i fråga om korrekta nyheter och plats för bemötanden. I sammanhanget är det dock viktigt att framhålla att jämförelser mellan tidningsgrupperna kan vara vanskliga att tolka beroende på att vissa alternativ kan ha varit svårare att bedöma än andra vad gäller enskilda medier. Det kan således finnas en stor andel icke-instämmanden som fallit bort av sådana skäl.

Pressetiska bedömningar och läsvanor

Siffrorna i tabell 1 avser samtliga svarspersoner ~~mellan~~. Detta är också rimligt med tanke på att de flesta människor, även om de inte läser någon tidning regelbundet, troligen har någon uppfattning hur tidningar brukar fungera. Samtidigt är det uppenbart att den enskildes värdering av tidningar bör ha samband med hur ofta han eller hon brukar läsa en tidning.

Med hänsyn till detta redovisas i tabell 3 synen på morgonpress respektive kvällspress med hänsyn till omfattningen av läsningen. För morgonpressen har siffrorna redovisats på grundval av hur regelbundet man läser den mest lästa morgontidningen; för kvällspressen har beräkningen gjorts efter hur ofta man läser två enskilda tidningar: Aftonbladet och Expressen.

Den allmänna tendensen i tabell 3 är att man ger fler positiva omdömen om en tidnings sätt att fungera ju mer regelbundet man läser den. Bäst kan detta utläsas av genomsnittet nederst i varje del av tabellen. För morgonpressen stiger den genomsnittliga andelen instämmanden från 33 till 48 procent då man går från dem som läser endast någon gång per vecka till de dagliga läsarna (+ 15 procentenheter); för kvällspressen är differensen mindre - från 10 till 23 procent för Aftonbladet och från 9 till 20 för Expressen. För kvällspressen är jämförelsen gjord med dem som läser tidningarna mera sällan än en gång per vecka.

I tabellen kan vi dessutom se den bedömning som har högst samband med läsvanorna för respektive tidning. För morgonpressen visar sig att de regelbundna läsarna skiljer sig från de sporadiska främst i synen på nyheternas korrekthet, förekomsten av bemötanden och namnpublicering. I fråga om synen på hur den personliga integriteten behandlas finns det endast marginella skillnader. De relativa bedömningen av den lokala morgonpressens sätt att etiskt fungera är tämligen likartad. Det senare gäller även kvällspressen, där skillnaderna dock överlag är större för Aftonbladet. Det som särskilt utmärker den senare tidningen är att de mycket regelbundna läsarna är relativt positiva. Detta har i sin tur att göra med att Aftonbladet i stor utsträckning är en partipolitiskt vald tidning som har större andel sk trogna läsare (jfr Weibull, 1982).

Slutsatsen är att det finns ett samband mellan hur man anser att en tidning sköter sig i fråga om vissa etiska principer och hur ofta man läser tidningen. Det går inte att på grundval av datamaterialet i SOM-undersökningen 1987 säga något om i vilken riktning sambandet går. Mycket tyder dock på att de som är trogna läsare allmänt gör fler positiva bedömningar av en dagstidning (jfr Weibull, 1983 kap 10). Å andra sidan kan det fastslås att människors relativa bedömningar av de enskilda reglerna - dvs vad man anser att pressen är bäst respektive sämst på är densamma oberoende av hur ofta man läser en tidning.

Tabell 3 Synen på vissa pressetiska principer med hänsyn till regelbundenheten i tidningsläsningen (procent)

A. Lokal morgonpress									
Synen på etiska principer i morgonpressen	Regelbundenhet i morgontidningsläsning								
	6-7 dagar i veckan			3-5 dagar i veckan		1-2 dagar i veckan		Läser två morgontidningar	
Ger korrekta nyheter	64			48		40		55	
Ger plats åt bemötanden	58			56		35		57	
Respekterar den personliga integriteten	47			30		44		45	
Är varsam med bilder	48			37		35		43	
Dömer ingen ohörd	34			28		23		29	
Är försiktig med namn	53			42		31		50	
Talar inte i egen sak	30			20		21		27	
Genomsnitt	48			37		33		44	
Antal svar	1084			245		52		361	

B. Kvällspress												
Synen på etiska principer i kvällspressen	Regelbundenhet i kvällstidningsläsning											
	6-7 dagar i veckan			3-5 dagar i veckan		1-2 dagar i veckan		Mera sällan				
	AB	Expr		AB	Expr	AB	Expr	AB	Expr			
Ger korrekta nyheter	39 43	32 44	27 44	17 21	22 43	27 43	25 44	22 46	20 46	14 19	14 14	13 16
Ger plats åt bemötanden	41 46	36 52	32 52	24 30	25 43	27 43	22 38	22 51	22 51	17 144	16 118	16 118
Respekterar den personliga integriteten	21 23	19 28	17 28	15 19	14 21	13 21	12 21	10 21	9 21	7 59	12 12	17 126
Är varsam med bilder	14 16	12 18	11 18	10 13	11 18	11 18	9 16	9 19	8 19	8 68	7 7	6 44
Dömer ingen ohörd	13 14	11 16	10 16	6 8	7 11	7 11	8 14	6 14	4 9	5 42	5 5	5 37
Är försiktig med namn	22 24	26 46	28 46	16 20	21 40	25 40	17 30	14 23	12 23	12 102	11 74	10 74
Talar inte i egen sak	14	18	18	12	15	15	12	9	9	9	7	7
Genomsnitt	23	20	20	14	18	18	15	12	12	10	9	9
Antal svar	111	163	163	126	161	161	175	232	232	847	740	740

274

387

Dimensioner i de pressetiska bedömningarna

Den centrala frågan för forskningsprojektet Publicistisk sed gäller inte en utvärdering av svensk pressetik i sig utan mera vad allmänheten, och andra grupper, ser som etiskt relevanta medieproblem. Vi har redan i dessa första analyser kunnat se att en del av de etiska principer som ställts upp av pressens organ förefaller ha varit svårtolkade bland dem de vill nå ut till. Det är inte heller oväntat att rubriker hämtade från de pressetiska reglerna kan uppfattas som något abstrakta. För projektets fortsatta arbete fordras mera konkreta frågor. En testning av ytterligare frågor har påbörjats (Beskow-Hedenryd-Svensson, 1988).

Den fråga som här kvarstår gäller i vad mån man på grundval av de data som samlats in inom ramen för SOM-undersökningen 1987 kan dras några slutsatser om underliggande dimensioner i människors bedömningar. För att få grepp om detta har förhållandet mellan de olika bedömningarna studerats. En korrelationsmatris (Pearsons r) för de sju bedömningarna av morgonpressen ger följande utseende.

Tabell 4 Korrelationer mellan svarsfördelningarna (Pearson's r)

	Korrekta nyheter	Plats för bemötande	Personlig integritet	Varsam med bilder	Dömer inte ohörd	Försiktig med namn	Inte i egen sak
Korrekta nyheter	-	.32	.39	.30	.31	.35	.31
Plats för bemötanden		-	.38	.33	.31	.35	.27
Respekt för integritet			-	.49	.57	.51	.43
Varsam med bilder				-	.43	.46	.43
Dömer inte ohörd					-	.45	.48
Försiktig med namn						-	.43

Det allmänna mönstret är att det genomgående finns positiva samband mellan bedömningsvariablerna. Mot bakgrund av vad vi konstaterat beträffande relationen mellan läsvanor och etiska bedömningar kan detta resultat ses som uttryck för att om man är positiv till morgonpressen i ett avseende så är man ofta positiv också i övriga. Även för kvällspressen borde vi i så fall förvänta oss positiva samband - men på en något lägre nivå (jfr tabell 2). Detta är också vad som framkommer i en motsvarande korrelationsberäkning.

Är då detta uttryck för bara en enda underliggande positiv dimension? Ett närmare studium av de redovisade korrelationsberäkningarna för morgonpressen ger vid handen att vissa korrelationer är genomsnittligt högre än övriga ($> .40$). Särskilt höga är internkorrelationerna mellan bedömningarna av respekten för personlig integritet, hanteringen av bilder och publicering av namn. Det förefaller finnas en gemensam nämnare av en personorienterad eller emotiv bedömning bakom detta. Bedömningen av korrekta nyheter som mera får anses vara av

kognitiv karaktär har något lägre korrelation med de personorienterade bedömningarna. Mönstret är likartat för kvällspressen.

Att det skulle kunna finnas en kognitiv och emotiv dimension i allmänhetens bedömningar av pressen är knappast överraskande. Ett sätt att formellt pröva detta är att göra en faktoranalys och se om det förväntade mönstret framträder. En första analys med utgångspunkt från Kaisers kriterium (som kräver att varje faktor skall förklara minst vad en enskild variabel kan förklara) ger en lösning med endast en faktor. Detta gäller både för morgon- och kvällspressbedömningarna. Bakom antas här finnas en allmänt positiv - eller negativ - inställning till respektive tidningsgrupp.

I ett andra försök har faktoranalysen utifrån våra allmänna antaganden fått redovisa två faktorer. Faktorernas struktur redovisas i tabell 5.

Tabell 5 Tvåfaktorslösning vid faktoranalys av allmänhetens bedömningar av morgon- respektive kvällspressens sätt att fungera (faktorladdningar)

Bedömningar	Faktorladdningar morgonpress		Faktorladdningar kvällspress	
	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 1	Faktor 2
Ger korrekta nyheter	0.025	0.774	0.223	0.533
Ger plats åt bemötanden	-0.016	0.826	-0.059	0.807
Respekterar den personliga integriteten	0.670	0.202	0.834	-0.078
Är varsam med bilder	0.714	0.045	0.754	-0.010
Dömer ingen ohörd	0.814	-0.045	0.591	0.111
Är försiktig med namn	0.641	0.169	0.670	0.124
Talar inte i egen sak	0.814	-0.116	0.020	0.719
Förklarad varians	48%	12%	42%	12%

Anm: Faktoranalys med promax-rotering

Det som faller ut som faktor 1 kan vi karakterisera som *den emotiva bedömningsgrunden*. I både morgon- och kvällspress tar sig denna uttryck i höga siffror på bedömningar av hur människor behandlas av och i tidningarna. I bedömningen av morgontidningar handlar det om att tala i egen sak och att döma ohörd samt om bildhantering och respekt för personlig integritet. I kvällspressbedömningen har uppenbarligen tala i egen sak en annan innebörd och har föga att göra med den emotiva bedömningen. Det gemensamma för dessa bedömningar är att de uttrycker något slags engagemang i tidningen, mer än en bedömning.

Den kognitiva bedömningsgrunden (faktor 2) tar sig uttryck i höga laddningar på plats för bemötanden och korrekta nyheter - samt i fråga om kvällspress även i att tala i egen sak. Det gemensamma för dessa är ett inslag av distans till tidningarna; det finns en antydning till utvärdering. Intressant i sammanhanget är att respekt för personlig integritet och namnpublivering har en viss anknytning också till vad som här kallats den kognitiva bedömningsgrunden. För den senare finns motsvarande anknytning också i fråga om kvällspress. I kvällstidningsbedömning är kanske mera intressant att den allmänna nyhetsfaktorn ('korrekta nyheter') har samband med den emotiva bedömningsgrunden, något kan antas ha att göra med att kvällspressens nyhetsinnehåll i sig ofta är just personorienterat.

Det som ytterligare styrker tolkningen är att analysen visar att den korrelationen mellan de två faktorerna är klart negativ. Korrelationens styrka och riktning är dessutom densamma för morgon- som för kvällspress.

Avslutningsvis kan noteras att den kognitiva bedömningsgrunden förefaller spela en mindre roll för att förklara svarsmönstret. Det är något slag av allmäninställning som framträder. Detta ligger i linje med Denis McQuails (1984:154) påpekande att 'publiken känner att den bör ha en åsikt' om mediernas sätt att fungera. Det är inte alltid säkert att denna i sin tur överensstämmer med hur man anser att ett visst enskilt medium fungerar.

Avslutning

Analysen av den fråga som forskningsprojektet *Publicistisk sed* ställde i 1987 års SOM-undersökning har visat att det bakom bedömningarna av hur mediernas sätt att leva upp till vissa uppställda etiska regler finns något slag av allmänbedömning av respektive medium. För projektets fortsatta arbete gäller det att mera ingående studera förhållandet mellan allmänhetens bedömningar av etiska problem i mediernas rapportering och denna allmänna bedömningsram (jfr Weibull, 1988, 1989)

Samtidigt har det framkommit att den fråga om utnyttjades i 1987 års undersökning var alltför grov. Det har inte varit möjligt att göra strikta jämförelser mellan tryckta medier och etermedier. För fortsättningen förefaller slutsatsen bli att det måste ställas frågor som berör mera konkreta aspekter av olika mediers verksamhet.

Referenser

Beskow, Stefan, Hedenryd, Marianne, Svensson, Lars (1988) *Journalistisk etik*. Vad tycker göteborgarna om journalister? Projektarbete i Informationsteknik, Göteborgs universitet

Holmberg, Sören, Weibull, Lennart /red/ (1987) *SOM-undersökningen 1986 Genomförande Deltagare Huvudresultat*. Statsvetenskapliga institutionen/Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet

McQuail, Denis (1984) *Masskommunikationsteorier*. Stockholm, Liber

Weibull, Lennart (1982) *Det politiska tidningsvalet i Väljare Partier Massmedia*. Stockholm, Liber

Weibull, Lennart (1983) *Tidningsläsning i Sverige*. Stockholm, Liber

Weibull, Lennart (1987) *Publicistisk sed. Ett regelsystem och dess betydelse för svensk journalistik*. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet

Weibull, Lennart (1987B) *Dagspresskollegiet - studier av dagspressens spridning*. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *SOM-undersökningen 1986*. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Weibull, Lennart (1988) *Vad påverkar framtidens tidningsval?* Stockholm, Dagspressen marknadsinformation

Weibull, Lennart (1989) *Lokal-TV i kabelnät*. I Roe, Keith; Weibull, Lennart (red): *Vad gör kabel-TV i Sverige?* Lund, Studentlitteratur

Weibull, Lennart, Börjesson, Britt (1988) *Kriminaljournalistik och pressetik*. I Carlsson, Ulla (red) *Forskning om journalistik*. Göteborg, NORDICOM-Sverige

VETOOPINIONEN

Sören Holmberg

Frågan om det skall finnas ett kommunalt veto när det gäller var kärnkraftens avfall skall slutförvaras är än så länge föga uppmärksammas. De flesta partier och intressegrupper har inte tagit ställning och någon debatt i massmedierna förekommer inte.

Frågan sover. Kanske för evigt. Den blir aldrig en politiserad stridsfråga. Eller är det en törnrosasömn i väntan på en väckande prins som sätter frågan i centrum på den politiska dagordningen? En sådan prins har svårt att lyckas idag. Frågan är inte aktuell. Möjligheterna att lyckas kommer att vara mycket bättre när vi i en framtid skall besluta var i Sverige det högaktiva avfallet från kärnkraftverken skall slutplaceras. Och det kan dröja länge än, tio femton år eller kanske längre.

Opinionen i vetofrågan är m a o inte särskilt dagspolitiskt intressant. Den spelade ingen roll i 1988 års val och kommer förmodligen inte att spela någon roll i 1991 års val heller. Forskningsmässigt sett är dock läget annorlunda. Det förhållandet att vetoopinionen ännu så länge är förhållandevis jungfruligt opåverkad av partiernas, massmediernas och andra opinionsbildares insatser gör den speciellt intressant att studera. Det är nästan som en experimentell situation. Vi har en möjlighet att studera opinionsläget innan det hela eventuellt exploderar och vetofrågan blir en het politiskt stridsfråga.

Resultaten i den följande serien av tabeller kan alltså ses som utfallen av ett antal föremätningar i ett experiment. Materialet kommer från SOM-studien 1987 och från en speciell telefonintervjuundersökning som Kärnavfallsprojektet vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg genomförde i samarbete med statistiska centralbyrån i maj 1987. Resultaten detaljkommenteras inte. Tabellerna är lättpenetrerade utan handledning. Några korta påpekanden kan kanske vara nyttiga dock.

Vetooopinionen är mycket stabil med cirka 75 procent för veto och 25 procent emot (bland dem som har en åsikt). Hur stor andel av människorna som har en åsikt varierar beroende på vilken frågeteknik som utnyttjas (se tabell 1). Man skulle kanske tro att åsikterna i vetofrågan skulle vara flyktiga och föga stabila med tanke på att frågan är ny och knappt diskuterad. Men så tycks inte vara fallet. Åsiktsstabiliteten är även stor i panelstudier. I kärnavfallsprojektets telefonpanel i maj-november 1987 hade en klar majoritet av undersökningspersonerna (71 procent) åsikter om vetot vid båda mätstillfällena och de allra flesta hade samma åsikt (84 procent).

Åsikterna om det kommunala vetot varierar förhållandevis klart mellan olika socioekonomiska grupper (se tabell 2). Kvinnor och yngre människor är mer positiva till vetot än män och äldre personer. Yrkesmässigt sett är jordbrukare, studerande och tjänstemän i mellanställning mest för vetot medan speciellt högre tjänstemän är mer skeptiska. Några större regionala skillnader existerar inte. Men stödet för det kommunala vetot är något större i Norrland än i södra Sverige, framförallt i Skåne och Blekinge.

Vetooopinion har redan förhållandevis klara politiska kopplingar, trots frånvaron av opinions-

bildning (se tabell 3). Politiskt intresserade människor tenderar att vara något mindre positiva till kommunalt veto än människor med mindre politiskt intresse. Partipolitiskt är det anhängare till centerpartiet, vpk, kds och miljöpartiet som är mest för vetot medan framförallt moderata väljare är mer tveksamma. Men även bland moderaterna övervägde ja till vetot (42 procent) över nej (30 procent). På vänster-högerskalan var människor till höger något mindre positiva till vetot än människor till vänster men skillnaderna var mycket små. Vänster-högerideologin tycks inte spela någon större roll när det gäller hur vetoåsikterna struktureras.

Resultaten i tabell 4 visar vad som däremot verkligen spelar en stor roll för vetoopinionen. Det är åsikterna om kärnkraftens framtid i Sverige. Människor som vill utveckla kärnkraften snabbt är klart mer positiva till det kommunala vetot än människor som vill utveckla kärnkraften långsammare medan det bland personer som vill använda kärnkraften, inte utveckla den, är mer stöd för ett nej till vetot (39 procent) än för ett ja (38 procent). Vetoopinionen är också mycket klart kopplad till människors riskbedömningar när det gäller avfallshanteringen. Stödet för det kommunala vetot är starkt bland människor som tycker att risken är mycket stor "att vi i Sverige inte kan hantera och slutförvara kärnkraftens avfall på ett säkert sätt" (70 procent ja till veto mot 7 procent nej). Bland människor som ser små risker förknippade med avfallshanteringen är däremot opinionsläget jämnare med 37 procent för vetot och 35 procent emot.

Resultaten i figur 1 och 2, slutligen, visar att vetoopinionen har en viss informationskoppling. Sambandet är inte speciellt starkt men återfinns både när det gäller partipolitiska och sakliga kunskaper i kärnkraftsfrågan. Människor med mer kärnkraftskunskaper är mer negativa till det kommunala vetot än människor med mindre kunskaper. Härav skall dock inte slutsatsen dras att vetoopinionen enbart eller ens huvudsakligen är ett informationsproblem. Sambanden kommer med all säkerhet att visa sig vara mer komplicerade än så om det bränner till i framtiden, precis som de visade sig vara när det gällde kärnkraftsopinionen på 1970-talet.

Tabell 1 Kommunalt veto i kärnkraftens avfallsfråga - 4 mätningar 1986 och 1987 (procent)

Fråga: "Riksdagen har bestämt att kärnkraftens avfall skall slutförvaras på en plats i Sverige som bedöms vara säker och lämplig. Tycker Du att den kommun som väljs som slutförvaringsplats skall ha rätt att säga nej, s k kommunalt veto, eller skall kommunalt veto inte finnas i avfallsfrågan?"

	ja till kommunalt veto	nej till kommunalt veto	ingen bestämd åsikt, vet ej	procent	Åsikt om vetot bland dem med uttalade åsikter		
					ja till vetot	nej till vetot	summa procent
SOM*86	71	25	4	100	74	26	100
SOM*87	54	18	28	100	75	25	100
PSU maj 87	63	19	18	100	77	23	100
PSU nov 87	59	22	19	100	73	27	100

Ann: SOM-studierna bygger på enkätundersökningar medan PSU-mätningarna grundas på telefonintervjuer. Vetofrågan i SOM*86 innehöll inget explicit vet ej-alternativ ("ingen bestämd åsikt"). I SOM*87 och i PSU-mätningarna fanns svarsalternativet "ingen bestämd åsikt" med.

Tabell 2 Kommunalt veto i avfallsfrågan efter kön, ålder, yrke och region senhösten 1987 (procent)

	ja till kom- munalt veto	nej till kom- munalt veto	ingen bestämd åsikt	summa procent	opinionsbalans andel ja minus andel nej
Kön					
man	48	25	27	100	+23
kvinna	59	11	30	100	+48
Ålder					
15-30	60	13	27	100	+47
31-60	55	18	27	100	+37
61-75	44	22	34	100	+22
Yrke					
industriarbetare	57	12	31	100	+45
övriga arbetare	58	13	29	100	+45
lägre tjänstemän	56	15	29	100	+41
mellantjänstemän	61	19	20	100	+42
högre tjänstemän	40	32	28	100	+ 8
småföretagare	56	23	21	100	+ 3
jordbrukare	71	7	22	100	+64
studerande	63	14	23	100	+49
Region					
Stockholms stad och län	55	21	24	100	+34
Östra mellansverige	55	18	27	100	+37
Småland	48	16	36	100	+32
Skåne och Blekinge	43	21	36	100	+22
Västssverige	53	16	31	100	+37
Norra mellansverige	60	13	27	100	+47
Mellersta Norrland	57	20	23	100	+37
Övre Norrland	71	12	17	100	+59
Samtliga	54	18	28	100	+36

Anm: Yrkesindelningen bygger på en klassificering som brukar användas i valundersökningarna. Pensionärer och övriga ej förvävsarbetande är ej medtagna i yrkesanalysen. Regionindelningen har hämtats från en indelning som SCB utnyttjar i sina PSU-studier. Resultaten bygger på SOM-undersökningen 1987.

Tabell 3 Åsikter om kommunalt veto i avfallsfrågan efter politiskt intresse, partisympati och subjektiv vänster-högerposition (procent)

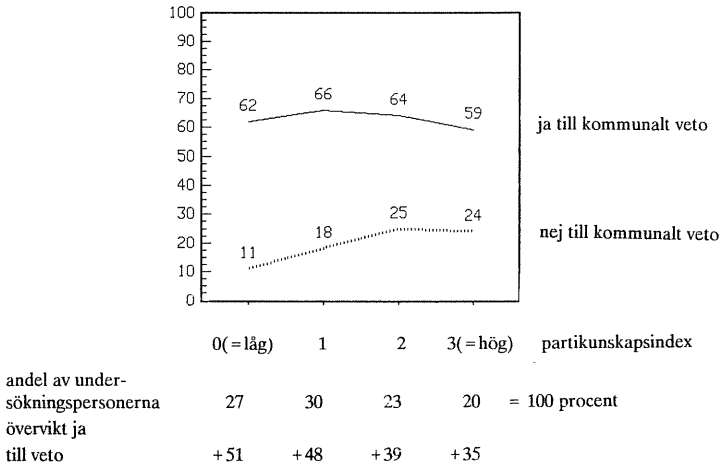
	ja till kommunalt veto	nej till kommunalt veto	ingen bestämd åsikt	summa procent	opinionsbalans
Subjektivt politiskt intresse					
mycket intresserad	51	29	20	100	+22
ganska intresserad	50	21	29	100	+29
inte särskilt intresserad	59	12	29	100	+47
inte alls intresserad	58	10	32	100	+48
Partisympati					
vpk	66	12	22	100	+54
s	53	17	30	100	+36
c	70	6	24	100	+64
fp	51	21	28	100	+30
m	42	30	28	100	+12
kds	61	3	36	100	+58
mp	67	12	21	100	+55
Subjektiv vänster-högerposition					
klart till vänster	51	19	30	100	+32
något till vänster	55	13	32	100	+42
varken till vänster eller till höger	57	16	27	100	+41
något till höger	53	22	25	100	+31
klart till höger	50	24	26	100	+26

Tabell 4 Inställning till kärnkraft och slutförvaring har ett samband med åsikten om kommunalt veto i avfallsfrågan (procent)

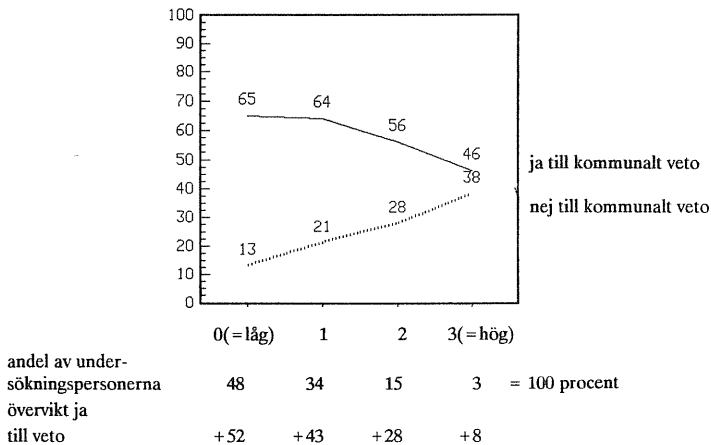
	ja till kommunalt veto	nej till kommunalt veto	ingen bestämd åsikt	summa procent	opinionsbalans
Avvecklingstid					
avveckla omedelbart	72	5	23	100	+67
avveckla snabbare	79	5	16	100	+74
avveckla till år 2010	57	14	29	100	+43
avveckla långsammare	46	25	29	100	+21
använd, avveckla ej	38	39	23	100	- 1
Slutförvaringsåsiikt					
definitiv slutförvaring	64	15	21	100	+49
slutförvaring med kontrollmöjligheter	51	32	17	100	+19
Risken att vi i Sverige inte kan hantera och slutförvara kärnkraftens avfall på ett säkert sätt					
mycket liten	37	35	28	100	+ 2
mittemellan	51	19	30	100	+32
mycket stor	70	7	23	100	+63

Anm: Avvecklings- och slutförvaringsfrågorna (fråga 24 respektive fråga 27) presenteras i bilagan. Riskfråga (fråga 25 i bilagan) kunde besvaras på en 10-gradig skala där 1-3 klassificerades som mycket liten risk, 4-7 som mittemellan och 8-10 som mycket stor risk. Resultaten i tabellerna 3 och 4 kommer från SOM*87.

Figur 1 Åsikter om det kommunala vetot i kärnkraftens avfallsfråga bland människor med olika grader av kunskap om partiernas kärnkraftspolitik (procent)

Figur 2 Åsikter om det kommunala vetot i kärnkraftens avfallsfråga bland människor med olika grader av sakkunskap om kärnkraften (procent)

Anm: Analysen i figur 1 och 2 bygger på en telefonintervjustudie i maj 1987 (PSU, 2433 personer). "Ingen bestämd åsikt, vet ej" ingår i procentbasen men särredovisas inte i figurerna. Partikunskapsindexet kan variera mellan 0-3 och bygger på tre öppna frågor om vilka partier som är för att iverkliga kärnkraften snabbare än till 2010 (rätt svar: något parti av c, kds, vpk eller mp, nämnt, inget annat parti nämnt), vilka partier som är för en iverkling till år 2010 (rätt svar: något parti av s eller fp nämnt, inget annat parti nämnt) och vilket eller vilka partier som är emot en iverkling till 2010 (rätt svar: m, inget annat parti nämnt). Sakkunskapsindexet kan också variera mellan 0-3 och bygger på tre kunskapsfrågor; en om var någonstans i Sverige kärnkraftsverk finns (rätt svar: minst tre orter korrekt nämnda), en om kärnkraftens andel i den el vi använder i Sverige (rätt svar: 40-60 procent) och en om var en anläggning för slutförvaring av låg- och medelaktivt kärnavfall byggs i Sverige (rätt svar: Forsmark).

VÄLJAROPINIONEN ETT ÅR FÖRE 1988 ÅRS VAL

Sören Holmberg

Affärer och miljön dominerade 1988 års valrörelse. Döda sälar och Ebbe Carlsson blev symboliska nav kring vilka valdebatten snurrade. Andra frågor och problem hade svårt att tränga igenom, även om partiernas olika skattetabeller traggades i TV:s partiledarutfrågningar. Valrörelsen blev lite tam med få ideologiska inslag. Mobiliserande tändmedel utöver miljöfrågorna saknades. Resultatet blev ett klart sjunkande valdeltagande. Många människor demonstrerade sitt ointresse eller sitt missnöje genom att välja soffan eller blankröstning framför något av partierna.

Alla stora partier (s, m och fp) fick vidkännas förluster medan de mindre partierna (c, vpk, mp och kds) gick framåt. De vann på sina gröna profiler och kanske också på att de inte uppfattades som lika etablerade som de stora partierna. Förlusterna för socialdemokraterna blev stora i Stockholm och Göteborg men dock inte värre i hela landet än att regeringen Carlsson kunde sitta kvar, försvagad på den elektorala arenan men förstärkt på den parlamentariska.

Så gick det alltså det val som många bedömare länge trodde skulle bli en promenadseger, både för det socialistiska blocket och för socialdemokraterna. För det socialistiska blocket blev det en promenadseger, men inte till följd av egna framgångar utan på grund av att det borgerliga blocket (c/fp/m) förlorade kds-mandaten i riksdagen och gick tillbaka mer i valet än det socialistiska blocket (minus 2.8 resp. 1.0 procentenheter). För socialdemokraterna blev valet en klar förlust (minus 1.5 procentenheter). Valresultatet 43.2 procent är bland de sämsta partierna uppnått sedan början av 1930-talet. Endast kommunalvalet 1966 och riksdagsvalet 1976 har gått sämre.

Vad som hände och varför det gick trögare för socialdemokraterna än många väntat sig skall inte diskuteras i detta sammanhang. I stället skall vi ta ett steg tillbaka och se hur opinionsläget såg ut innan 1988 års valrörelse kom igång. Var läget verkligen så gynnsamt för socialdemokraterna att det var berättigat att förvänta sig en promenadseger?

Svaret på den frågan är ja om vi sätter tilltro till Sifo's partisympatimätningar men nej om vi istället tror på IMU's och SCB's undersökningar. I Sifo's väljarbarometrar fick socialdemokraterna mycket fina siffror hela vintern 1988 - januari 44.2 procent, februari 48.6, mars 46.1, april 45.9 och maj 44.7 procent. Siffrorna var mycket sämre i IMU's och SCB's mätningar. IMU gav t ex endast socialdemokraterna ett väljarstöd kring 42.0 procent under vårmånaderna 1988 - februari 41.5, mars 41.5, april 42.0 och maj 42.0 procent. SCB's två partisympatiundersökningar under samma period pekade på nästan lika låga s-siffror - februari 42.0 procent och maj 42.6 procent. De förstasigtpåare som trodde på en socialdemokratisk promenadseger innan alla affärerna drabbade partiet kan alltså ha förletts av Sifo's höga siffror och inte tagit IMU's och SCB's lägre siffror på riktigt allvar.

Opinionsundersökningsinstitutens motstridiga resultat ger alltså inga klara besked om hur opinionsläget var inför 1988 års val. Frågan om hur bra socialdemokraterna låg till får inget entydigt svar. Ett alternativt sätt att belysa frågan är att se bortom partisympatierna och studera

hur vindarna blåste på ett antal viktiga politikområden som vi vet är viktiga för väljarna när de röstar. Fem sådana områden är väljarnas politiska dagordning, bedömningarna av hur regeringen sköter sig, åsikterna om ekonomins utveckling, förskjutningar i ideologiska vänster-högeråsikter och partiledarnas popularitet. I det följande skall vi med hjälp av data från SOM'87 belysa hur opinionen såg ut på dessa fem områden under senhösten 1987.

Vi börjar med frågan om väljarnas politiska dagordning, dvs vilka frågor eller problem som väljarna tyckte var viktigast i Sverige hösten 1987 (se tabell 1). Sedan fortsätter analysen genom att vi i tabellkommentarens form diskuterar opinionsläget inom de fyra övriga områdena.

Tabell 1 Viktiga samhällsproblem hösten 1987 (procent)

Fråga: "Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker Du är viktigast i Sverige idag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem."

	kön		ålder			partisympati						samtliga personer	
	män	kvinnor	15-30	31-60	61-75	vpk	s	c	fp	m	kds		mp
miljö	52	53	53	54	48	56	53	59	56	40	61	76	53
social välfärd/sjukvård	19	28	12	22	43	15	27	31	24	19	25	20	24
lag och ordning	20	20	16	21	24	12	21	13	19	28	25	15	20
sysselsättning	15	15	18	16	9	15	21	13	17	9	14	7	15
utbildning	10	14	6	16	12	15	12	8	17	11	4	12	12
alkohol/knark	9	11	7	11	11	2	11	7	12	10	11	5	10
utrikes/försvar	11	9	15	8	8	15	6	8	14	17	4	12	10
aids	9	9	13	8	6	2	11	2	9	9	11	7	9
svensk ekonomi	12	5	8	9	6	7	9	6	12	7	0	4	8
invandring/flyktingar	8	6	10	6	5	0	7	3	6	9	0	7	7
energi/kärnkraft	8	6	7	6	7	12	8	6	4	8	0	8	7
skatter	10	3	8	7	4	12	3	7	8	16	4	3	7
familjepolitik	4	8	4	8	4	2	7	9	6	4	21	5	6
bostäder	6	6	10	4	3	0	7	6	5	7	0	6	6

Anm: Analysen bygger på en s k öppen fråga utan fasta svarsalternativ. Resultaten visar hur stor andel av det totala antalet undersökningsspersoner som besvarade SOM-enkäten 1987 som angav respektive område som ett viktigt problem. Andelen personer som inte besvarade frågan var 13 procent.

Den politiska dagordningen är central för partierna, speciellt i valtider. Det gäller om möjligt att få den politiska debatten att handla om det egna partiets positiva profilfrågor och helst också om motståndarnas negativa profilfrågor. Regeln att det är lättare att spela på hemmaplan än på bortaplan gäller även inom politiken.

Väljarnas dagordning, mätt som andelen människor som tyckte olika frågor eller problem var viktigast i Sverige vid undersökningstillfället, dominerades redan på hösten 1987 av miljöfrågor (53 procent). Övriga viktiga frågor, som social välfärd (24 procent), lag och ordning (20 procent) och sysselsättning (15 procent) kom långt efter. Tre frågor som hamnade långt ner var ekonomin, skatterna och familjepolitiken.

Miljöfrågornas framtoning var naturligtvis fördelaktigt för alla partier med en positiv profil på den gröna dimensionen (främst c och mp). För socialdemokraterna var miljöfrågornas domi-

nans mer tvivelaktig. Väljarnas bild av socialdemokraternas miljöpolitik har inte varit särskilt positiv vid tidigare val. Sämst var miljöns dominans för moderaterna. Miljöpolitiken är en av moderaternas största negativa profilfrågor.

Ser vi på övriga frågors positioner på väljarnas viktighetsrangordning är det klart att de relativt höga placeringarna för välfärdsfrågorna och sysselsättningen var gynnsamt för socialdemokraterna. Välfärden och sysselsättningsfrågorna är socialdemokraternas två viktigaste positiva profilfrågor.

Sammantaget blir resultatet trots allt relativt ljus för socialdemokraterna med en väljaragenda dominerad av miljöfrågan, vilket nog var mer bekymmersamt för det största borgerliga partiet (m) än för socialdemokraterna, och med partiets två bästa profilfrågor (välfärden och sysselsättningen) medtagna bland de viktigaste frågorna för väljarna.

Tabell 2 Väljarnas bedömningar av hur Sveriges och den egna ekonomin förändrats under det senaste året (procent)

Fråga: "Om Du jämför Din ekonomiska situation med vad den var för ett år sedan har den ..."

Fråga: "Hur har enligt Din mening den svenska ekonomin förändrats under det senaste året.

Har den ..."

	bedömning av den egna ekonomiska situationen		bedömning av Sveriges ekonomiska situation	
	SOM'86	SOM'87	SOM'86	SOM'87
förbättrats	24	24	31	32
ungefär densamma	58	55	46	47
försämrats	17	18	20	16
vet inte/vill ej svara	1	3	3	4
summa procent	100	100	100	100
antal svars personer	1624	1673	1624	1673
övertikt förbättrats	+7	+6	+11	+16

Omfattande forskning från många olika västländer (inkl Sverige) visar med eftertryck att någon enkel och egoistisk plånboksröstning inte existerar. Väljare som själva fått det ekonomiskt sämre tenderar inte i någon större utsträckning att rösta emot sittande regeringar. Inte heller röstar väljare som fått en bättre personlig ekonomi mer med partier vid makten. Kortsiktiga upp- och nedgångar i människors personliga ekonomi spelar en mycket liten roll för hur de röstar. Slutsatsen av detta är inte att ekonomiska konjunkturer och ekonomisk politik är oväsentlig för väljarbeteendet. Det är de inte. Men påverkansmekanismerna går inte i första hand via människornas egna plånböcker. De går istället via väljarnas bedömningar av hur det går med landets samlade plånbok. Väljarnas "nationalekonomiska" bedömningar betyder mer för hur de röstar än deras kortsiktiga privatekonomiska bedömningar.

Sett mot den bakgrunden är resultaten i tabell 2 positiva för s-regeringen. Det var fler väljare som tyckte ekonomin hade förbättrats - både den egna och Sveriges - än som tyckte ekonomin hade försämrats. Och övervikten för bedömningen att ekonomin hade blivit bättre var störst

där det betydde mest, d v s när det gällde hur Sveriges ekonomi hade förändrats. I valet 1985 förlorade socialdemokraterna på ekonomi. Det var fler väljare som då tyckte att Sveriges ekonomi hade försämrats än som tyckte att den hade förbättrats. Hösten 1987 hade opinionen svängt. Klart fler människor ansåg nu att Sveriges ekonomi hade förbättrats (32 procent) än som ansåg att den hade försämrats (16 procent). Ett litet momentum för s-regeringen skulle dock kunna vara att opinionsövertikten för bedömningen att den svenska ekonomin blivit bättre inte var större än + 16 procentenheter. Väljarnas ekonomibedömningar var övervägande positiva för socialdemokraterna ett år innan 1988 års val, men övertikten var inte särskilt stor.

Tabell 3 Värderingen av regeringens arbete (procent)

Fråga: "Hur tycker Du regeringen sköter sin uppgift?"

	partisynpati							SOM'87 samtliga	SOM'86 samtliga
	vpk	s	c	fp	m	kds	mp		
mycket bra	8	22	0	1	0	0	1	9	10
ganska bra	49	58	29	40	20	50	41	44	45
varken eller	23	18	49	33	39	39	37	29	33
ganska dåligt	18	2	16	22	30	7	15	14	9
mycket dåligt	2	0	6	4	11	4	6	4	3
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal svars personer	39	633	88	302	246	28	121	1644	1592
<u>övertikt bra</u>									
SOM'87	+37	+78	+7	+15	-11	+39	+21	+35	
SOM'86	+64	+80	+16	+29	-3	+57	+31		+43

Anm: Analysen omfattar enbart personer som besvarat frågan. Ett 30-tal personer både 1986 och 1987 är uteslutna därför att de hoppade över frågan i enkäten.

Regeringsfrågan är traditionellt ett av socialdemokraternas säkraste kort i varje val. En splittrad borgerlighet har svårare att övertyga väljarna om sin regeringskompetens än ett parti som styrt landet i över femtio år.

Resultaten i tabell 3 demonstrerar mycket tydligt att regeringskompetensen var en mycket viktig tillgång för socialdemokraterna inför 1988 års val. De flesta väljare ansåg både i SOM-undersökningen 1986 och 1987 att s-regeringen gjorde ett bra jobb (53 procent 1987). Det var förhållandevis få personer som ansåg att regeringen skötte sin uppgift dåligt (18 procent 1987). En positiv bedömning av regeringens arbete övervägde inom samtliga partier, utom bland m-sympatisörerna.

De fina siffrorna rymmer dock en liten varningssignal till socialdemokraterna. Den övervägande positiva värderingen av regeringens arbete är något mindre positiv 1987 än 1986, från en opinionsbalans på +43 ned till +35. Minskningen är inte begränsad till exempelvis borgerliga sympatisörer. Den återfinns inom samtliga partier, även bland socialdemokraternas egna väljare.

Tabell 4 **Subjektiv vänster-högerposition (procent)**

Fråga: "Man talar om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerekala. Var någonstans skulle Du placera Dig själv på en sådan vänster-högerekala?"

vänster-höger position	partisympati							SOM'87 samtliga	SOM'86 samtliga
	vpk	s	c	fp	m	kds	mp		
klart till vänster	61	22	0	0	1	0	3	11	12
något till vänster	29	44	2	5	0	3	18	21	21
varken eller	10	28	45	37	13	61	55	32	32
något till höger	0	4	39	52	49	36	18	24	23
klart till höger	0	0	13	5	36	0	5	8	8
vet inte	0	2	1	1	1	1	1	4	4
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal svarspersoner	41	638	90	303	247	28	122	1673	1624
<u>övervikt vänster</u>									
SOM'87	+90	+62	-50	-52	-84	-33	- 2	0	
SOM'86	+94	+61	-35	-59	-87	0	+10		+2

Anm: Opinionsbalansmättet kan tolkas så att ju högre plussiffra desto mera vänster och ju högre minussiffra desto mera höger.

Åttio-talet har hittills varit högervindens årtionde i svensk politik. Opinionsen i många ideologiska vänster-högerfrågor - framförallt i frågor som rör ekonomi och statens inflytande över näringslivet - har förskjutits åt höger. Förändringen var mest markant i början av årtiondet. Att sådana här åsiktsförskjutningar är viktigt för människors partival är ställt utom allt tvivel. Svenska väljares ideologiska vänster-högeråsikter är mycket starkt kopplade till valet av parti. Det är ingen tvekan om att 1980-talets högervåg har gynnat de borgerliga partierna, speciellt moderaterna, och missgynnat socialdemokraterna. 1982 års socialdemokratiska segerval vanns t ex trots högervinden. Det var ett av huvudresultaten i 1982 års valundersökning.

Resultaten i tabell 4 pekar på att högervinden eventuellt börjat mojna efter valet 1985. Analysen gäller människors subjektiva uppfattningar om var någonstans de står på vänster-högerekalan. Andelen väljare som placerar sig till höger på skalan ökar inte längre 1987 (eller ökar mycket lite + 1 procentenhet) som den gjorde mellan åren 1979 och 1985. Å andra sidan ökar inte heller andelen människor som anser sig stå till vänster. Högervinden har inte ersatts av någon vänstervind. Någon ideologisk medvind i vänster-högerfrågor fanns det alltså inga tecken på senhösten 1987. Positivt för socialdemokraterna var dock att högervinden inte tycktes förstärkas

Partiledarnas popularitet spelar en viss roll för väljarnas partival, speciellt inom det borgerliga blocket. När åsiktsskillnaderna mellan partierna uppfattas som relativt små ökar betydelsen av partiledarnas framtoning. Kan man inte se några viktiga skillnader i sakfrågorna kan man kanske åtminstone se några skillnader mellan partiledarna. Popularitet och en bra image är alltså inte oviktiga ting för svenska partiledare, även om det inte är lika viktigt som i mer personorienterade valsystem, som i t ex det amerikanska eller det franska.

Tabell 5 Partiledarnas popularitet bland samtliga svarspersoner (medeltal på en skala från -5 (ogillar) till +5 (gillar))

valundersökningar						SOM-mätningar				
1979		1982		1985		1986		1987		
vpk	Werner	0.00	Werner	- 0.1	Werner	- 0.4	Werner	- 0.5	Werner	- 0.4
s	Palme	+0.9	Palme	+1.2	Palme	+1.1	Carlsson	+1.9	Carlsson	+2.0
c	Fälldin	+0.1	Fälldin	+0.3	Fälldin	+0.1	Söder	- 0.2	Johansson	- 0.1
fp	Ullsten	+1.2	Ullsten	+0.1	Westerberg	+1.9	Westerberg	+0.9	Westerberg	+1.3
m	Bohman	+0.5	Adelsohn	+0.6	Adelsohn	+0.3	Bildt	+0.7	Bildt	- 1.1

Tabell 6 Partiledarnas popularitet bland egna väljare/sympatisörer (medeltal på en skala från -5 (ogillar) till +5 (gillar))

valundersökningar						SOM-mätningar				
1979		1982		1985		1986		1987		
vpk	Werner	+3.2	Werner	+2.9	Werner	+3.6	Werner	+3.7	Werner	+3.0
s	Palme	+3.5	Palme	+3.5	Palme	+3.5	Carlsson	+3.5	Carlsson	+3.7
c	Fälldin	+3.1	Fälldin	+3.2	Fälldin	+2.8	Söder	+3.0	Johansson	+3.1
fp	Ullsten	+3.1	Ullsten	+2.0	Westerberg	+3.5	Westerberg	+3.3	Westerberg	+3.4
m	Bohman	+4.0	Adelsohn	+3.5	Adelsohn	+3.6	Bildt	+2.6	Bildt	+2.5

Resultaten i tabellerna 5 och 6 visar hur populära de olika svenska partiledarna varit i hela väljarkåren och bland de egna sympatisörerna under åren 1979-1987. Tre saker är värda att speciellt notera med tanke på läget inför 1988 års val. För det första, Ingvar Carlsson fick hösten 1987 högre popularitetssiffror än Olof Palme någonsin fick, både bland s-väljare och bland väljare i allmänhet. Ingvar Carlssons resultat bland samtliga väljare i SOM-undersökningen 1987 (+2,0 på en skala från -5 till +5) är det bästa någon partiledare någonsin noterat i våra mätningar. Statsministerns stora popularitet var senhösten 1987 en klar tillgång för socialdemokraterna inför valet. Den andra viktiga saken att lägga märke till är att huvudmotståndaren Bengt Westerbergs popularitet inte var lika stor 1987 som den var 1985, även om han fortfarande var den klart mest populära borgerlige partiledaren. Den tredje punkten att notera är att de nya borgerliga partiledarna Olof Johansson och Carl Bildt inte hade slagit igenom popularitetsmässigt 1987. Speciellt Carl Bildt hade mycket dåliga siffror, både bland moderat-sympatisörer och bland väljare i allmänhet.

Alltså, ett år från 1988 års val hade socialdemokraterna den mest populära partiledaren. Att det var en förmån är självklart. Han skulle åtminstone inte skrämman bort eventuella partibytare.

Image-analysen visar tydligt varför inte Carl Bildt är särskilt populär och vilka hans svaga områden är. Han uppfattas som oinspirerande och som föga folklig av många människor, även bland moderater. Carl Bildts starkaste egenskap i folkets ögon är hans kompetens ("kunnighet").

Tabell 7 Partiledarbildnen - Svenska folkets uppfattningar om olika egenskaper hos partiledarna (procent)

Fråga: "På nedanstående lista finns ett antal ord och uttryck som kan användas för att beskriva olika egenskaper hos partiledarna. Hur bra tycker Du att de stämmer in på Ingvar Carlsson, Carl Bildt och Bengt Westerberg? (Vi tar bara upp ledarna för de tre största partierna.)"

Ingvar Carlsson	andel stäm- mer bra	andel stäm- mer dåligt	summa procent	samtliga personers opinionsbalans:	
				andel bra minus andel dåligt	egna sympatisörers opinionsbalans
seriös	89	11	100	+ 78	+ 94
inspireerande	52	48	100	+ 4	+ 56
kunnig	92	8	100	+ 84	+ 96
vet hur vanligt folk tycker och tänker	75	25	100	+ 50	+ 82
bra ledarförmåga	76	24	100	+ 52	+ 86

Carl Bildt	andel stäm- mer bra	andel stäm- mer dåligt	summa procent	samtliga personers opinionsbalans:	
				andel bra minus andel dåligt	egna sympatisörers opinionsbalans
seriös	58	42	100	+ 16	+ 86
inspireerande	30	70	100	- 40	+ 18
kunnig	72	28	100	+ 44	+ 88
vet hur vanligt folk tycker och tänker	23	77	100	+ 44	+ 14
bra ledarförmåga	43	57	100	- 14	+ 46

Bengt Westerberg	andel stäm- mer bra	andel stäm- mer dåligt	summa procent	samtliga personers opinionsbalans:	
				andel bra minus andel dåligt	egna sympatisörers opinionsbalans
seriös	84	16	100	+ 68	+ 92
inspireerande	72	28	100	+ 44	+ 86
kunnig	85	15	100	+ 70	+ 96
vet hur vanligt folk tycker och tänker	65	35	100	+ 30	+ 78
bra ledarförmåga	80	20	100	+ 60	+ 88

Anm: Resultaten kommer från SOM-undersökningen 1987. Analysen omfattar enbart personer som besvarat frågorna. Internbortfallet var cirka 10 procent på de olika delfrågorna.

Även Ingvar Carlsson uppfattas som kunnig av de allra flesta väljare. Han får också fina siffror när det gäller folklighet, ledarförmåga och seriositet medan resultatet är sämre när det gäller inspirationsförmågan. Relativt många människor finner inte Ingvar Carlsson inspirerande (48 procent).

Bengt Westerberg får förhållandevis fina siffror över hela linjen. Mest uppfattas han som seriös och kunnig. Den egenskap som förknippades minst med honom var folklighet.

Ingen promenadseger för socialdemokraterna

Att 1988 års val inte skulle bli en framgång för socialdemokraterna kunde man måhända ha tippat redan senhösten 1987. Inte bara därför att regeringspartier brukar gå tillbaka i västeuropeiska val utan också för att opinionsläget inte var speciellt bra för partiet på många områden. Exempel på det är väljarnas dagordning som dominerades av miljöfrågorna (ett tidigare svagt s-område), högervinden som visserligen mojnade men ännu inte vänt och ekonomibedömningarna som var övervägande positiva men överraskande lite så.

Men, naturligtvis, positiva inslag fanns också. Väljarnas ekonomibedömningar var trots allt övervägande gynnsamma för s-regeringen, högervinden förstärktes inte längre, socialdemokraternas regeringskompetens fick klart mer överbetyg än underbetyg och Ingvar Carlsson var ovanligt populär som partiledare och statsminister.

En sammanvägd bedömning är inte lätt att göra, även om det känns minst krystat att säga att de positiva inslagen bör ha vägt tyngre än de negativa. Att man o ett valutslag bättre än på 43-procentsnivån borde ha legat inom räckhåll för socialdemokratin ett år före 1988 års val. Baksidan av detta resonemang blir då en spekulation om att någonting inträffade under valrörelsen 1988 som förstörde, om inte en given, så dock en möjlig promenadseger 1988. Att detta någonting kan ha att göra med alla affärerna är inte en speciellt djärv tanke. Om den är riktig får 1988 års valundersökning utvisa.

OFFENTLIGT - PRIVAT

Svenska folkets åsikter om privatisering och avreglering

Lennart Nilsson och Lars Strömberg

Den offentliga sektorns gränser

I alla moderna samhällen utgör avvägningen mellan de offentliga organens uppgifter och enskildas angelägenheter ett centralt politiskt tvisteämne. Frågan om den offentliga sektorn är emellertid inte en vanlig politisk fråga, som blir föremål för ett samlat beslut. Den vid en given tidpunkt existerande avvägningen mellan offentligt och privat är resultatet av ett stort antal beslut i en rad olika sakfrågor under en lång följd av år. Det är genom ställningstaganden i de enskilda sakfrågorna som gränslinjen förskjuts i den ena eller andra riktningen. Det hindrar emellertid inte att en ideologiskt präglad opinionsbildning om den offentliga sektorns storlek i sig är av betydelse för beslutsfattandet i sakfrågorna.

Beslut om den offentliga sektorn fattas av politiker, och skall i en demokrati tas efter fri debatt. Avgörande för om den offentliga sektorn är för stor eller för liten är ytterst en fråga om verksamheten har väljarnas stöd. Under uppbyggnaden av välfärdsstaten gällde det inte om utan i vilken takt och i vilken ordning reformer, som innebar nya offentliga insatser, skulle genomföras. Sedan slutet av sjuttioalet har debatten emellertid handlat om huruvida det är möjligt och önskvärt att bibehålla status quo, eller om, och i så fall vilka nedskärningar som skall göras. I Sverige och andra västländer har under senare år en förskjutning i riktning från offentligt till privat stått i focus för debatten med privatisering och avreglering som centrala begrepp.

Privatisering i vid mening innebär en förskjutning av ansvaret för välfärdsservice från den offentliga sektorn till den privata. En sådan förändring kan åstadkommas genom en minskning av den offentliga finansieringen, produktionen och regleringen eller genom olika kombinationer av dessa åtgärder. Det är emellertid vanligt att avreglering dvs minskning av regleringen av enskilda personer, näringslivet och kommuner (eller andra delar av den offentliga sektorn) behandlas som en separat företeelse. Avreglering inom den offentliga sektorn har även presenterats som ett alternativ till privatisering. När det gäller de två andra typerna av åtgärder, finansiering och produktion (ägande/ledning) har debatten framför allt gällt kontrollen över produktionen.

Olika former av barnomsorg som kommunala daghem, kooperativ och Pysslingen AB kan illustrera skilda kombinationer av offentlig - privat finansiering och produktion.

Det är inte privat finansierad barnomsorg som diskuteras utan i vilken utsträckning väsentligen offentligt finansierad barnomsorg skall kunna drivas i privat regi. Att ideella organisationer och kooperativ skall kunna svara för verksamheten med stöd från stat och kommun har det i huvudsak rätt enighet om. Men skall privata kommersiella företag kunna göra det? Nej, säger den socialdemokratiska regeringen och vpk medan de borgerliga partierna svarar ja. På andra vårdområden återfinns samma skiljelinje mellan blocken. Detta utgör en av kärnfrågorna i den svenska privatiseringsdebatten.

Den andra huvudfrågan gäller i vilken utsträckning staten som ägare av affärsdrivande verk och aktiebolag skall utöva inflytande genom att driva verksamhet i monopolställning eller genom att uppträda som aktör på marknaden i konkurrens med andra. Här är ägandet och kontrollen över produktionen det väsentliga. I det fallet är finansieringsfrågan aktuell genom det bidrag till statskassan som en eventuell utförsäljning kan ge, samtidigt som privatiseringen innebär ett avhållande av framtida inkomster för staten.

Mot bakgrund av den aktuella svenska debatten skall privatisering här användas i den avgränsade betydelsen kontroll över produktionen av varor och tjänster. Avreglering definieras som minskning av regler för enskilda, näringsliv och kommuner. När det gäller dessa två aspekter av den offentliga sektorns gränser skall en punktbelysning av det svenska folkets åsikter redovisas. Analysen bygger på data från SOM-undersökningen 1987.

Privatisering

Kraven på privatisering har främst konkretiserats när det gäller vård och utbildning samt statlig och kommunal affärsverksamhet, och det är i första hand företag som föreslås gå in och ta över verksamheten. Vidare har det aktualiserats att föreningar och organisationer skall kunna överta ansvaret för idrotts- och fritidsanläggningar samt kulturinstitutioner. Av förslag till förändringar i den andra riktningen är det egentligen bara kravet på överförandet av bank- och försäkringsväsendet som funnits med i den bredare politiska debatten under senare tid.

Tabell 1 Åsikter om olika verksamheter bör skötas av stat och kommun eller av privata företag, föreningar eller enskilda (procent och balansmåt)

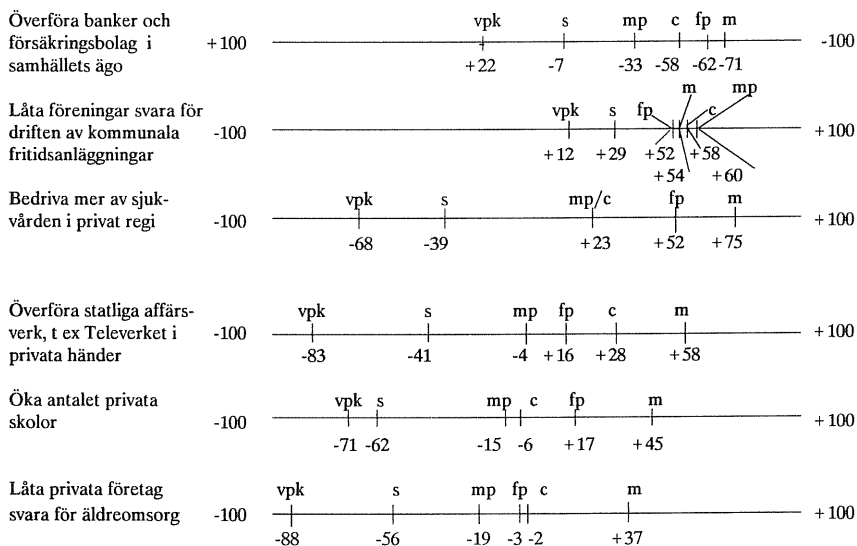
	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Vet ej	Summa procent	Opinionsbalans: andel bra förslag minus andel dåligt förslag
Överföra banker och försäkringsbolag i samhällets ägo	5	13	27	25	27	3	100	- 34
Låta föreningar svara för driften av kommunala fritidsanläggningar	20	39	23	10	7	1	100	+ 42
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	16	29	18	17	19	1	100	+ 9
Överföra statliga affärsverk, t ex Televerket, i privata händer	14	22	22	19	21	2	100	- 4
Öka antalet privata skolor	8	19	27	21	23	2	100	- 17
Låta privata företag svara för äldreomsorgen	8	20	21	21	28	2	100	- 21

Anm: Antalet svarspersoner uppgick till 1616.

En klar majoritet avvisar förslaget att överföra banker och försäkringsbolag i samhällets ägo. Omvänt finns ett utbrett stöd för att föreningar skall kunna svara för driften av fritidsanläggningar, som i dag sköts av kommunerna. I de egentliga privatiseringsfrågorna är det endast för sjukvården som det föreligger en övervikt för att öka det privata inslaget. Både när det gäller ett ökat antal privatskolor och privat äldreomsorg är klart fler emot än för. Opinionsen är mera delad i frågan om att överföra affärsdrivande verk med en svag övervikt för motståndarna till privatisering.

Skillnaderna mellan de olika partiernas väljargrupper är emellertid betydande. Endast för förslaget att föreningar skall gå in i stället för kommunerna är partiskillnaderna små. Partier-na intar sina traditionella positioner på vänster-högerskalan med vpk och s till vänster i samtliga fall och med m längst ut till höger i fem av sex fall, medan c och fp växlar plats på mittfältet.

Figur 1 Åsikter om olika verksamheter bör skötas av stat och kommun eller av privata företag, föreningar eller enskilda bland partiernas sympatisörer (balansmått)

Anm: Balansmättet visar andelen bra förslag minus andelen dåligt förslag. För socialiseringsförslaget redovisas +100 till vänster och för privatiseringsförslagen +100 till höger.

Frågan om föreningars övertagande av driften av fritidsanläggningar är partipolitiskt okontroversiell. Inom samtliga partier finns en majoritet för förslaget och spännvidden mellan partierna är liten. I socialiseringsfrågan (bank och försäkringsväsendet) är det bara inom vpk, som det finns en majoritet för förslaget. I två frågor föreligger det inom samtliga tre borgerliga partier övervikt för privatisering, nämligen sjukvården och förstatligande av affärsverk, medan

centerpartiets sympatisörer är tudelade i inställningen till privatskolor. När det gäller privat äldreomsorg är det bara bland moderata samlingspartiets väljare, som det finns övervikt för privata lösningar. Miljöpartiets sympatisörer intar i fem av sex frågor en ställning mellan de två blocken och är också det parti vars sympatisörer intar en position som ligger närmast den som gäller för valmanskåren som helhet.

Tabell 2 Åsikter om hur omfattande statens styrning av medborgare, näringsliv och kommuner bör vara (procent och balansmåt)

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Vet ej	Summa procent	Opinionsbalans: andel bra förslag minus andel dåligt förslag
Medborgare								
Lagar och bestämmelser måste begränsas för att garantera människorna ökad frihet	20	36	26	11	4	3	100	+41
I dagens samhälle måste staten ingripa för att skapa trygghet för individerna	13	31	30	16	7	3	100	+21
Näringsliv								
Det statliga inflytandet över det privata näringslivet måste minska för att öka företagets effektivitet	22	31	27	12	6	2	100	+35
Staten måste skärpa regleringen av det privata näringslivet för att skydda hälsa och miljö	35	33	18	7	4	3	100	+57
Kommuner								
Kommunerna bör få möjligheter att fatta beslut utan att i detalj styras av staten	30	51	13	4	1	1	100	+76
Det är nödvändigt att kommunerna styrs av regler för att servicen skall bli likvärdig i hela landet	15	29	30	18	6	2	100	+20

Anm: Antalet svarspersoner uppgick till 1583

Avreglering

Den s k frihetsdebatten, som utgjort ett inslag i de senaste valrörelserna, har gällt om det offentliga regelsystemet med lagar, förordningar och myndigheternas författningar begränsar friheten för medborgarna eller om de offentliga programmen lägger en grund för ökad handlingsfrihet. Det har hävdats att det svenska näringslivet har ett alltför tungt ok att bära i form av regler för att företagen skall kunna verka i internationell konkurrens. Vidare har efterlysts en minskning av den statliga styrningen av kommunerna för att de bättre skall kunna tillgodose lokala behov och bli effektivare. På samma gång betraktas dock stora skillnader mellan kommunernas service som en orättvisa. Problemet kärna är om de motiv som ligger bakom införandet av regelsystemet och dess faktiska effekter bedöms vara mer positiva än de negativa konsekvenserna.

För att illustrera svenska folkets inställning till reglering/avreglering har medborgarna fått ta ställning till förslag om begränsningar och behov/skärpning av statens styrning av enskilda medborgare, företag och kommuner.

Det finns stöd för en avreglering av samtliga styrobject. Uppslutningen är i det närmaste total för att kommunerna skall kunna fatta egna beslut, (balansmått + 76). Det finns också en bred majoritet för avreglering för att medborgarna skall kunna garanteras ökad frihet (+ 41), liksom för att företagen skall kunna öka effektiviteten (+ 35). Det är emellertid viktigt att konstatera att det samtidigt finns en övervikt för att det behövs en reglering. Medan övervikten är förhållandevis måttlig för en styrning av kommunerna, (+ 20) och medborgarna (+ 21) finns det ett starkt stöd för att reglera näringslivet med hänsyn till behovet av att skydda hälsa och miljö (+ 57). Det är en större andel som förordar en skärpt reglering med denna motivering än som eftersträvar minskat statligt inflytande för att öka effektiviteten hos företagen.

Även när det gäller avreglering/behovet av reglering finns det skillnader mellan partiernas väljargrupper. I samtliga fall är det moderata samlingspartiets sympatisörer som starkast förordar avreglering och i minst utsträckning bedömer att det finns behov av statlig styrning, medan vpk:s intar den motsatta ståndpunkten. Spännvidden är störst i frågan om det statliga inflytandet över näringslivet och minst när det gäller att ge kommunerna större frihet att fatta beslut, där samstämmigheten mellan partierna är mycket stor. Också när det gäller en skärpning av kraven på företagen med hänsyn till miljön finns det en övervikt inom samtliga partier för sådana åtgärder, och kravet på en skärpning är starkt inom samtliga partier utom bland de moderata sympatisörerna.

Figur 2 **Åsikter om hur omfattande statens styrning av medborgare, näringsliv och**

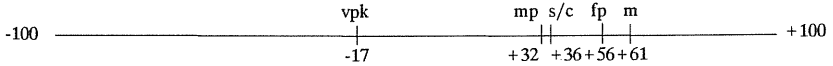
kommuner bör vara bland partiernas sympatisörer. (Balansmätt).

**Avreglerings-
förslag**

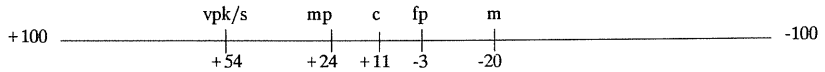
**Reglerings-
förslag**

Medborgare

Lagar och bestämmelser måste begränsas
för att garantera människorna ökad frihet

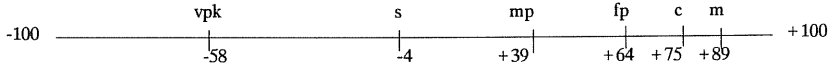

I dagens samhälle måste staten
ingripa för att skapa trygghet för indi-
viderna

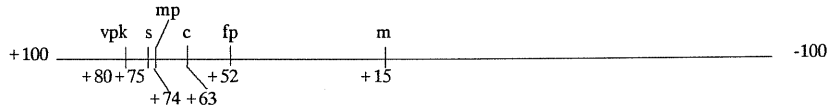

Näringsliv

Det statliga inflytandet över det privata
näringslivet måste minska för att öka
företagens effektivitet

Staten måste skärpa regleringen av
det privata näringslivet för att skydda
hälsa och miljö

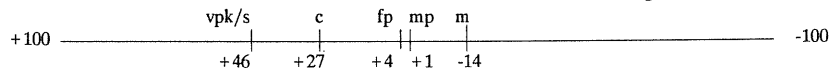

Kommuner

Kommunerna bör få möjligheter att fatta
egna beslut utan att i detalj styras av staten

Det är nödvändigt att kommunerna
styras av regler för att servicen skall
bli likvärdig i hela landet

Anm: Balansmättet visar andelen bra förslag minus andelen dåligt förslag. För avregleringsförslagen redovisas +100 till höger och för regleringsförslagen +100 till vänster.

En omprövning av den offentliga sektorn?

Den högervind som valforskarna uppmätt bland svenska väljare mellan 1979 och 1985 innebar att väljarnas åsikter försköts i konservativ riktning. Förändringen medförde bl a att en större andel inom valmanskåren förordade en minskning av den offentliga sektorn. Vid 1985 års val, då debatten om "systemskitte" utgjorde ett väsentligt inslag i valrörelsen, var det de borgerliga som blev mera kritiska, medan s- och vpk-väljarna slöt upp bakom den offentliga sektorn. Enligt SOM-undersökningarna har förslaget att minska den offentliga sektorn därefter vunnit ytterligare något stöd. I vilken utsträckning återspeglar denna opinionsförskjutning stöd för förslag om privatisering och avreglering?

Endast i två frågor finns en övervikt bland medborgarna för att övergå till privata lösningar. Det finns en klar majoritet för att föreningar skall kunna sköta fritidsanläggningar, och en svag övervikt för att mera av sjukvården skall drivas i enskild regi. Förslag om privatisering av skolor och äldreomsorg har däremot inte vunnit stöd bland flertalet. I frågan om affärsverken är opinionen mera delad, medan en socialisering av bank- och försäkringsväsendet klart avvisas.

Det föreligger bland medborgarna ett accepterande av behovet av lagstiftning för att skapa trygghet för individerna och en likvärdig service i hela landet, och av miljöskäl efterlyses skärpta bestämmelser för företagen. Detta hindrar emellertid inte att det på samtliga undersökta områden finns en majoritet för en minskad reglering. Uppslutningen bakom kravet på ökat kommunalt självbestämmande är närmast total.

Förslag om privatisering och avreglering utgör frågor, där de socialistiska och borgerliga partiernas sympatisörer formerar sig enligt traditionellt mönster på vänster-högorskalan. De som uppger sig stödja miljöpartiet intar nästan genomgående en position mellan de två blocken. I dag pågår en aktiv opinionsbildning och flera förslag om privatisering och avreglering har aktualiserats. Vid ställningstaganden till förslag från partier inom de två blocken kan miljöpartiet vars sympatisörer saknar en uttalad profil i dessa frågor, få en nyckelställning.

Referenser

Gilljam, M och Nilsson, L (1984) *Svenska folket och den offentliga sektorn*. Forskningsrapport 1984:2, Statsvetenskapliga institutionen.

Holmberg, S och Esaiasson, P (1988) *De folkvalda. En bok om riksdagsledamöterna och den representativa demokratin i Sverige*. Bonniers.

Holmberg, S (1981) *Svenska väljare*. Publica.

Lewin, L (1988) *Det gemensamma bästa. Om egenintresset och allmänintresset i västerländsk politik*. Carlssons.

Lundqvist, L J (1988:1-19) The concept of privatization. Towards a concept for comparative policy analysis. *The Journal of Public Policy* vol. 8.

Offentliga sektorn. Utveckling och nuläge. SCB 1985.

SOM-undersökningen 1986. Genomförande. Deltagande. Huvudresultat 1987. Red: Holmberg, S och Weibull, L, Statsvetenskapliga institutionen. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Tarschys, D (1978) *Den offentliga revolutionen.* Kontenta.

SÄKERHETSPOLITIK OPINION OCH DEBATT

Rutger Lindahl

Ett av huvudområdena inom forskningsprojektet "Säkerhetspolitisk opinion och debatt" omfattar studier av opinionsbildning och opinionsutveckling inom det säkerhetspolitiska området. Här inkluderas förutom de traditionella områdena utrikes- och försvarspolitik även de i dessa sammanhang alltmer uppmärksammade områdena handels-, bistånds- och nedrustningspolitik. Avsikten är att söka efter samband mellan opinionsutvecklingen och de säkerhetspolitiska frågornas behandling i massmedia.

Högt intresse och tydliga intresseprofiler

För att få fram aktuella data om opinionsläget i Sverige har projektet deltagit i SOM-undersökningarna 1986 och 1987 med ett antal säkerhetspolitiska frågor. I en första studie (redovisad i Holmberg, Sören och Weibull, Lennart "SOM-undersökningen 1986") kunde vi konstatera att intresset för säkerhetspolitiska frågor var högt. Resultaten från 1987 års undersökning visar att intressenivån har höjts vad gäller utrikes- och försvarsfrågor, medan nivån är ungefär lika hög för handelspolitik. För biståndspolitik är intresset klart lägre 1987 än 1986. Det i 1987 års SOM-undersökning tillförda området "nedrustningsfrågor" tilldrar sig det högsta intresset. 67 procent av de svarande säger sig vara mycket eller ganska mycket intresserade av denna typ av frågor.

Ovanstående resultat bör naturligtvis ses i förhållande till det allmänpolitiska läget då uppgifterna insamlades. I SOM 87 ligger tyngdpunkten i datainsamlingen under en period då USA och Sovjetunionen förhandlade om slopande av kort- och medeldistansmissiler i Europa och nedrustningstemat intog därför en framskjuten plats i massmediernas nyhetsrapportering. Ovanstående kan ses som ett exempel på den typ av problem projektet "Säkerhetspolitisk opinion och debatt" avser att närmare analysera nämligen: vilken roll spelade den omfattande massmediarapporteringen för den höga intressenivån? Förutom denna fråga kommer vi också att analysera vilka karaktäristiska drag som finns i massmediernas beskrivning av problematiken och relatera denna bild till det attitydmönster som framträder i svaren på frågor rörande inställningen bl a till det svenska försvaret.

När det gäller frågan om det i 1987 års-undersökning fanns tydliga intresseprofiler hos svarspersonerna så bekräftas 1986 års resultat även på denna punkt. Vi finner två huvudintresseinriktning. Den ena gruppen har sin tyngdpunkt i försvars- och handelspolitiska frågor, dvs sådana områden som traditionellt brukar räknas till de "tunga" politiska områdena. De präglas av relativt tydliga nationella intressen. Den andra gruppen är inriktad mer mot nedrustnings- och biståndspolitiska frågor. Denna typ av frågor är yngre i den politiska debatten och brukar ofta användas för att exemplifiera sk mjuka politikområden. De har också en klar internationalistisk inriktning. Gemensamt för båda grupperna är att de visar ett högt intresse för utrikespolitiska frågor i stort.

Matrisen i tabell 1 visar hur de fem intresseområdena samvarierar med varandra. Bland resultaten kan noteras att intresset för "nedrustningsfrågor" har sin starkaste koppling till "biståndsfrågor", dvs de som svarar att de har ett högt intresse för nedrustningsfrågor har också

ofta angett detsamma för biståndsfrågor. På motsvarande sätt anger dessa lägre intresse för försvars- och handelsfrågor (jmf endast .17 när det gäller samvariation mellan intresse för försvarsfrågor och intresse för nedrustningsfrågor).

Tabell 1 Samvariation för fem säkerhetspolitiska områden (Pearson's r).

Intresse för:	1	2	3	4	5
1 Försvarsfrågor	-	.20	.33	.17	.35
2 Biståndsfrågor		-	.26	.45	.38
3 Handelsfrågor			-	.26	.47
4 Nedrustningsfrågor				-	.38
5 Utrikespolitik					-

Den starkaste samvariationen finner vi mellan handels- och utrikesfrågor (.47). En rimlig förklaring till detta kan sökas i den intensifierade samhällsdebatten, inte minst i massmedia, kring ämnen som "Sveriges framtida relationer till EG" och "Svensk vapenexportpolitik".

Manligt och kvinnligt i intressemönstret

En analys där vi delar upp de grundläggande variablerna kön och ålder ger oss betydelsefull information om skillnader i olika gruppers intresseinriktning. Resultaten i tabell 2 visar, inte överraskande, att män, totalt sett visar det starkaste intresset för detta frågeområde, men att kvinnornas intressenivå ändå måste anses som notabelt hög.

Tabell 2 Intresse för säkerhetspolitikens olika områden efter kön och ålder. Andel intresserade (procent).

	Försvar	Bistånd	Handel	Nedrustning	Utrikes
Kön:					
Män	59	36	59	66	69
Kvinnor	43	53	39	67	58
Ålder:					
Unga	56	44	42	69	57
Mellan	49	45	51	70	69
Gamla	49	43	50	62	63

Män visar det starkaste intresset för utrikes-, försvars- och handelsfrågor, dvs alla de traditionella och tunga politikområdena. Kvinnor har en lika dominerande roll när det gäller biståndsfrågor. Det kan noteras att två av tre män inte alls var intresserade av detta område. Detta mönster är oförändrat jämfört med resultaten från 1986 års data. Inom det femte och i och med 1987 års SOM-undersökning nyinsatta området "nedrustningsfrågor" finns ingen skillnad i intressenivå mellan kvinnor och män. Det är ännu för tidigt att säga om detta resultat är representativt eftersom ämnesområdet dels är relativt nytt inom den svenska debatten, dels var föremål för en intensiv massmediarapportering under den aktuella perioden. Det kan här

vara frågan om att vi mätt nivån på hur mycket de tillfrågade såg, hörde och läste om detta ämne och inte nivån på deras genuina intresse för frågeområdet. Frågan kommer att följas upp i kommande SOM-studier.

När det gäller effekter av åldersfaktorn kan observeras att det är den yngsta gruppen (15-29 år) som visar högst intresse för försvarsfrågor. De visar emellertid också, tillsammans med de medelålders, högst intresse för nedrustningsfrågor. Hur skall man tolka dessa intressenivåer? Är de t ex kopplade till en allmänt positiv attityd till området ifråga eller är bilden mer komplicerad? Genom att studera hur de intresserade respektive ointresserade ser på förhållanden inom ett antal säkerhetspolitiska sakområden tänker vi föra denna analys vidare. Hur vanligt är det t ex att man anger högt intresse för försvarsfrågor och samtidigt säger sig vara för en minskning av försvarsanslagen eller för ett totalförbud av svensk vapenexport?

Betydelsen av säkerhetspolitiskt intresse för ställningstagande i politiska sakfrågor

För att illustrera frågan om betydelsen av säkerhetspolitiskt intresse för attitydbildningen i olika sakfrågor skall vi i det följande mycket kortfattat redovisa vissa resultat från analys av data från 1986 och 1987 års SOM-undersökningar.

Intar de mycket intresserade oftare mer radikala ståndpunkter än de ointresserade? Använder de mindre intresserade och de ointresserade "Varken eller alternativet" oftare än mycket intresserade? Grunden för vår analys utgörs av de reaktioner som kommit på sju "påståenden". Dessa rör såväl mer grundläggande som mer aktualitetsbetonade säkerhetspolitiska frågor. Exempel på de påståenden vi använt är: "Sverige bör införa totalförbud mot export av vapen". Svartalternativen var "mycket bra förslag", "ganska bra förslag", "varken bra eller dåligt förslag", "ganska dåligt förslag", respektive "mycket dåligt förslag". Av resultaten i tabell 3 framgår att det finns ett positivt samband mellan hög intresseintensitet (mätt som användning av ytteralternativ bland de fasta svartalternativen) och högt ämnesområdesintresse. De som är mycket intresserade av försvarsfrågor använder alltså de båda svartalternativen i högre utsträckning än de som angett lågt eller inget intresse. Att resultatmönstret är mer komplicerat än så framgår dock tydligt i tabell 3. En stor grupp intresserade väljer de mindre radikala svartalternativen.

Tabell 3 Det totala svarsmönstrets utseende. Skillnader mellan de säkerhetspolitiskt intresserade och de som saknar intresse. (sju säkerhetspolitiska sakfrågor. procent)

	Intresserade	Ej intresserade
Ytteralternativ (mycket bra/dåligt)	34.0	27.0
Mellanalternativ (ganska bra/dåligt)	62.5	68.5
Varken bra eller dåligt alternativ	2.5	3.0
Ej svar	1.0	1.5
Totalt	100	100

Även mittenalternativet och möjligheten att avstå utnyttjas av denna grupp. Vi står här inför ett problem som är särskilt tydligt i enkätundersökningar där man använder sig av fasta svarsalternativ och där de svarande inte förväntas (dvs bereds plats att) kommentera sina svarsalternativ. En starkt intresserad person kan exempelvis reagera mot formuleringen på påståendena. De kan tyckas för okomplicerade (för grova) eller för komplexa och därför väljer man att avstå från att svara. Inom projektet kommer vi att följa upp dessa frågor för att finna vägar att bättre kunna fånga upp mer övergripande attitydmönster

Förändrade säkerhetspolitiska attitydmönster i ett kort tidsperspektiv

Inom det säkerhetspolitiska området finns det möjlighet att följa opinionsutvecklingen under längre tidsperioder främst genom de undersökningar som gjorts av Styrelsen för psykologiskt försvar och valundersökningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Vid analys av dessa data kan man finna exempel på sakfrågor där åsiktsstabiliteten är mycket hög under lång tid och där den varierar kraftigt från ett mättilfälle till ett annat.

Inom projektet ”Säkerhetspolitisk opinion och debatt” analyseras förändringar i attitydmönster främst på kort sikt (3-4 år). Vissa retrospektiva analyser kommer dock att göras för att komplettera projektets huvudanalys. Ett kortfattat resonemang kring data från SOM-86 och SOM 87 får illustrera projektansatsen sedd ur ett opinionsdataperspektiv.

Den första frågan utgör ett ”traditionell” tema i säkerhetspolitiska opinionsundersökningar, nämligen attityden till försvaret mätt genom inställningen till försvarsanslagets storlek. I tabell 4 redovisas ett urval av analysresultaten i form av opinionsbalansmått vilka anger skillnaden mellan andelen svarande som anser att påståendet ”Sverige bör satsa ökade resurser på att stärka det militära försvaret” är ett bra förslag och de som anser att det är ett dåligt förslag. Resultaten från båda undersökningarna redovisas för män respektive för kvinnor och dessutom fördelat på tre åldersgrupper. Förändring i opinionsbalansen anges med (+) om fler 1987 än 1986 anser att det är ett bra förslag, ett minustecken (-) betecknar omvänt förhållande.

Tabell 4 Förändringar i attityder till frågan: ”Sverige bör satsa ökade resurser på att stärka det militära försvaret” mellan 1986 och 1987 efter kön och ålder. (procent)

	Män				Kvinnor							
	Unga		Mellan		Unga		Mellan		Gamla			
	86	87	86	87	86	87	86	87	86	87		
Bra förslag	46	50	43	38	58	45	37	38	41	34	48	46
Dåligt förslag	29	21	35	34	26	20	37	32	36	40	20	16
Opinionsbalans	+17	+29	+8	+4	+32	+25	0	+6	+5	-6	+28	+30
Förändring	+12		-4		-7		+6		-11		+2	

Resultaten visar bl a att män, allmänt sett, är mer positiva till ökade anslag till det militära försvaret än kvinnor. Den äldsta gruppen bland kvinnorna utgör ett undantag. Ju äldre den svarande är desto mer positiv är man till påståendet. (Även inom den äldsta åldersgruppen är de som är över 60 år mer positiva till försvaret än åldersgruppen 50-59 år.)

Bland förekommande förändringar kan noteras att det 1987 fanns en mer positiv attityd till en ökning av försvarsanslaget både hos unga män och kvinnor (15-29 år). Hos äldre kvinnor finns också en tendens i denna riktning. För övriga grupper är tendensen mellan 1986 och 1987 den omvända. Särskilt hos medelålders kvinnor har den negativa attityden till ökade satsningar på det militära försvaret förstärkts.

För att komplettera bilden av hur medborgarna ser på den svenska säkerhetspolitiken och Sveriges förhållande till omvärlden har bland de använda påståendena också funnits några som knutit an till pågående samhällsdebatt. Ett sådant ämne har varit den svenska vapenexporten. Under hela perioden efter andra världskriget har det, främst på elitnivå, funnits en debatt kring den svenska försvarsindustrin. Export och import av vapen har funnits som heta debattämnen. Främst har det gällt frågan om svenskt beroende/oberoende av leveranser från omvärlden och betydelsen av detta för hävdandet av den svenska neutralitetspolitiska linjen.

Först under de senaste åren har dock försvarsindustrin och därmed krigsmaterielexporten kommit att få någon mer framskjuten placering i massmedias rapportering. Främsta orsaken härtill är den så kallade Bofors-affären och frågan om den svenska krigsmaterielexporten till Iran. Data till SOM 86 insamlades då dessa ämnen ännu inte utgjorde "förstasidesnyheter". I den omfattande massmediabevakning som startade under våren 1987 finns det tecken på att den innehållsligt förändrade karaktär. Detta förhållande skall närmare kartläggas inom projektets ram. Vikten av en sådan analys framstår klart då man betraktar resultaten från SOM-87 i tabell 5.

Tabell 5 Förändringar i attityder till frågan: "Sverige bör införa totalförbud mot export av vapen" mellan 1986 och 1987 efter kön och ålder. (procent)

	Män						Kvinnor					
	Unga		Mellan		Gamla		Unga		Mellan		Gamla	
	86	87	86	87	86	87	86	87	86	87	86	87
Bra förslag	41	20	30	21	32	25	65	51	57	51	57	44
Dåligt förslag	36	57	39	58	41	51	8	21	18	27	13	27
Opinionsbalans	+5	-37	-9	-37	-9	-26	+57	+30	+39	+24	+44	+17
Förändring	+42		-28		-17		-27		-15		-27	

Tabell 5 innehåller uppgifter om attityder till påståendet "Sverige bör införa totalförbud mot export av vapen". Resultaten visar på en relativt kraftig svängning av opinionen mellan de båda mätillfällena.

Först kan konstateras att män i alla åldersgrupper är övervägande negativa till förslaget att stoppa vapenexporten, medan kvinnor är positiva till detta. Förändringen mot en mer negativ syn på ett förbud är dock anmärkningsvärd och genomgående för alla åldersgrupper såväl bland män som kvinnor.

Även om tillgängliga data inte är av panelkaraktär, så bör styrkan i opinionsförskjutningen kunna tolkas som så att det inträffat en reell förändring i synen på svensk vapenexport. Vad som kan ha förorsakat denna förändring i opinionen och om attityderna fortsätter att svänga, blir spännande frågor att arbeta vidare med inför SOM-88.

Referenser

Asp, Kent (1986) *"Mäktiga massmedier"* Akademilitteratur, Stockholm

Gilljam, Mikael (1984) "Väljarna och världspolitiken" i *Statsvetenskaplig Tidskrift* nr 2 1984 s 171-174.

Goldman, K., Berglund, S och Sjöstedt, G. (1986) *"Democracy and Foreign Policy: The case of Sweden"*, Gover, Aldershot.

Holmberg, Sören och Gilljam, Mikael (1987) *"Väljare och val i Sverige"*, Bonniers, Stockholm.

Lindahl, Rutger och Nordlöf, Tiina (1988) "Intresseprofiler och hotdimensioner inom det säkerhetspolitiska området" i Lindahl, Rutger och Lindgren, Karin *"Fred och förtroende; Säkerhetspolitiska opinioner och debattfrågor i Norden"*, Nordsam, Stockholm.

Stütz, Göran (1987) *"Opinion 87"*, Styrelsen för psykologiskt försvar, Stockholm.

INTERNALISERAD KULTUR

Bo Reimer

Att studera kultur - i en vidare bemärkelse - betyder normalt studier av kulturen som ett makrosystem, som den ram kring vilken människor lever ut och konstruerar sin verklighet. Kulturen kan emellertid även uppfattas som ett mikrofenomen, som människors mer eller mindre gemensamma värden och handlingsmönster. Forskningsprojektet Internaliserad kultur, ledd av professor Karl Erik Rosengren, Lunds universitet, har som huvudsyfte att studera den individuella kulturen i 1980-talets Sverige. Projektet genomför under fyra års tid riks- och lokalstudier av svenska värden och livsstilar (Rosengren och Reimer 1985, 1988).

Internaliserad kultur deltar för andra året i SOM-undersökningarna. Det första året deltog projektet med två frågor om mänskliga värden samt med ett frågebatteri om intresset för olika fritidsaktiviteter (Reimer 1987:54-59). I årets upplaga av SOM deltar Internaliserad kultur dels med en av förra årets frågor om värden, dels med en uppsättning frågor om utövandet av olika aktiviteter. Denna redovisning kommer att begränsas till en beskrivning och diskussion av den fråga om värden som nu funnits med i båda SOM-undersökningarna. Utöver en substantiell redovisning, har vi därigenom möjlighet att även se på stabiliteten i resultaten mellan de båda åren.

Den fråga om värden som har använts är konstruerad av den amerikanske statsvetaren Ronald Inglehart. Med hjälp av tolv påståenden om viktiga samhällsmål för de kommande tio åren försöker frågan mäta vad Inglehart kallar för övergången från materialistiska till postmaterialistiska värdeorienteringar i västvärlden. Enligt teorin kommer varje ny efterkrigsgeneration att innehålla en större andel postmaterialister än vad föregående generation gjorde (Inglehart 1977).

Det normala förfarandet vid användningen av Ingleharts värdeskala är att låta svarspersonerna rangordna de olika påståendena. Utifrån rangordningen delas svarspersonerna in i tre grupper: en materialistisk, en postmaterialistisk och en blandad grupp. Inom Internaliserad kultur togs emellertid beslutet att istället för rangordning låta svarspersonerna bedöma varje påstående separat på en sjugradig skala. Beslutet var teoretiskt snarare än metodologiskt motiverat; härigenom öppnades möjligheterna för svarspersonerna att istället för de påtvingade valet mellan materialism och postmaterialism även kunna uppfatta sig som *både* materialister och postmaterialister - eller ingetdera. Härigenom kunde bl a hypotesen om att ungdomar, i motsats till vad den ursprungliga teorin förutsade, både är mindre materialistiska *och* mindre postmaterialistiska än vad äldre är, testas (Reimer 1988; jfr Inglehart 1988).

Tabell 1 presenterar de tolv samhällsmålen. De sex första är materialistiska mål, de sex följande postmaterialistiska. Siffrorna till vänster i tabellen är procentandelarna som anser respektive samhällsmål vara 'inte alls viktigt', medan siffrorna till höger i tabellern anger andelarna som anser respektive samhällsmål vara 'mycket viktigt'. Procentandelarna är angivna för både 1986 och 1987 års undersökningar.

Tabell 1 Samhällsmål för de kommande tio åren (procent)

Samhällsmål	Inte alls viktigt <-----> Mycket viktigt						
	1986	1987					
Sträva efter en hög ekonomisk tillväxt	4	2	4	23	24	16	27
	4	2	4	16	29	19	26
Satsa på ett starkt militärt försvar	19	6	7	22	21	11	16
	14	5	7	21	25	13	15
Upprätthålla lag och ordning	1	0	0	6	12	18	63
	0	0	1	5	14	18	63
Bekämpa prisstegringarna	1	0	0	7	13	21	58
	0	0	1	4	14	23	58
Garantera en stabil ekonomi	0	0	0	6	10	22	61
	0	0	0	3	14	22	60
Bekämpa brottslighet	0	0	0	3	6	14	77
	0	0	0	1	8	14	76
Öka den enskildes inflytande på arbetsplatsen och i den lokala omgivningen	2	2	3	20	22	22	31
	1	1	3	13	26	25	31
Satsa mer resurser på att bevara den svenska landskapsmiljön	0	0	1	8	15	20	54
	0	0	1	5	16	24	55
Ge enskilda människor större möjligheter att påverka politiska beslut	2	1	2	17	21	24	33
	1	0	2	9	22	26	40
Skydda yttrandefriheten	0	0	0	8	9	17	65
	0	0	0	4	10	19	66
Utveckla ett samhälle som är mindre opersonligt och mera mänskligt	0	0	0	6	11	18	64
	0	0	0	4	11	20	65
Utveckla ett samhälle där våra idéer betyder mer än pengar	1	1	1	14	16	21	47
	1	0	1	11	15	22	49
Antal svar	1986	1583					
	1987	1523					

Ett första konstaterande ur tabell 1 är att nästan samtliga samhällsmål uppfattas som relativt viktiga. Endast samhällsmålet 'satsa på ett starkt militärt försvar' uppvisar en större andel negativa svar. Det går vidare att konstatera att svenska folket som helhet - med denna mätmetod - inte tenderar att strikt prioritera den ena typen av samhällsmål över den andra. Det samhällsmål som flest svars personer utpekar som 'mycket viktigt' - bekämpa brottslighet - är materialistiskt, medan näst viktigaste samhällsmål - skydda yttrandefriheten - är postmaterialistiskt.

Stabiliteten i svarsandelar mellan åren är frapperande. Endast för två samhällsmål kan egentliga förändringar iakttas. Andelen som anger 'satsa på ett starkt militärt försvar' som 'inte alls viktigt' sjunker, medan det är en större andel som anser 'ge enskilda människor större möjligheter att påverka politiska beslut' är 'mycket viktigt' 1987 än 1986.

Uppfattningarna om de olika samhällsmålen siktighet är individuella uppfattningar, men är naturligtvis beroende av en mängd förhållanden, såsom uppväxtmiljö, social position, mm. Som exempel på hur värderingarna skiftar beroende på delade egenskaper presenteras i tabell 2 prioriteringarna för män och kvinnor, för yngre, medelålders och äldre samt för sympatisörer för de stora politiska partierna. Siffrorna gäller 1987 års undersökning och anger andelarna som anser respektive samhällsmål vara 'mycket viktigt'.

Kvinnor uppfattar de flesta samhällsmål som viktigare än vad män gör. Framför allt gäller det de postmaterialistiska målen. På motsvarande sätt stiger den uppgivna viktigheten för de olika målen med ålder. Äldre människor upplever *samtliga* mål som viktigare än vad yngre gör. Relationerna mellan partisynpaty och samhällsmål är inte lika entydiga. Vpk-sympatisörer framstår - i jämförelse med övriga - som postmaterialister, och sympatisörer för moderata samlingspartiet framstår som materialister. Övriga partisynpatyisörer tenderar emellertid att växla mellan materialistiska och postmaterialistiska mål.

Snarare än att presentera konkreta resultat och analyser från SOM'87, har denna summariska beskrivning av nyinsamlade data velat presentera den typ av material som forskningsprojektet Internaliserad kultur arbetar med. På en väldigt grov nivå visar emellertid även dessa data att svenska folket i gemen uppfattar både materialistiska och postmaterialistiska samhällsmål som viktiga för Sverige för de kommande tio åren. Jämförelsen mellan 1986 och 1987 visar vidare, att om förändringar i prioriteringar mellan dessa båda värdeorienteringar äger rum, sker det under längre tidsperioder än ett år. Resultaten pekar också på att bedömningar av samhällsmålen skiljer sig ganska kraftigt mellan olika individer. Dessa skillnader kan inledningsvis bli hänförs till traditionella bakgrundsegenskaper, såsom kön, ålder och partisynpaty. Analysen av materialet fortsätter naturligtvis, bli i anslutning till diskussioner av livsstilar och massmedieanvändning.

Tabell 2 Samhällsmål för de kommande tio åren i grupper (procent)

Samhällsmål	Kön		Ålder			Partisymptati				
	Man	Kvinna	15-29	30-49	50-	vpk	s	c	fp	m
Sträva efter en hög ekonomisk tillväxttakt	29	23	19	20	37	22	30	18	22	37
Satsa på ett starkt militärt försvar	17	14	13	11	21	2	13	16	16	27
Upprätthålla lag och ordning	58	68	50	55	81	31	68	73	61	65
Bekämpa prisstegringarna	54	61	40	53	75	55	66	51	53	50
Garantera en stabil ekonomi	59	61	47	56	74	51	66	53	53	62
Bekämpa brottslighet	73	80	65	70	92	49	80	81	72	76
Öka den enskildes inflytande på arbetsplatsen och i den lokala omgivningen	22	39	26	30	35	60	41	26	22	13
Satsa mer resurser på att bevara den svenska landskapsmiljön	47	62	50	51	61	51	56	63	50	44
Ge enskilda människor större möjligheter att påverka politiska beslut	35	45	28	40	49	49	41	30	39	40
Skydda yttrandefriheten	65	68	53	65	77	62	70	55	65	60
Utveckla ett samhälle som är mindre opersonligt och mera mänskligt	56	73	48	66	76	75	66	67	61	53
Utveckla ett samhälle där våra ideer betyder mer än pengar	41	58	39	45	61	67	52	55	43	35
Antal svar	750	773	401	569	553	55	626	89	316	248

Referenser

Inglehart, Ronald (1977) *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton, Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1988) Observations on Cultural Change and Postmodernism. I J R Gibbins (ed): *Politics and Contemporary Culture. New and Old Politics*. London, Sage (in press).

Reimer, Bo (1987) Internaliserad kultur. I S Holmberg och L Weibull (red): *SOM-undersökningen 1986. Genomförande. Deltagande. Huvudresultat*. Göteborg, Statvetenskapliga institutionen och Avdelningen för masskommunikation.

Reimer, Bo (1988) Postmodern Structures of Feeling. Values and Life Styles in the Postmodern Age. I J R Gibbins (ed): *Politics and Contemporary Culture. New and Old Politics*. London, Sage (in press).

Rosengren, Karl Erik; Reimer, Bo (1985) *Internaliserad kultur. Ett forskningsprogram om värden, individer och massmedier*. Arbetsrapporter från Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet, 6.

Rosengren, Karl Erik; Reimer, Bo (1988) The Cultivation of Values by Media. I S Thomas (ed): *Culture and Communication*, Vol. IV. Norwood, Ablex (in press).

MUSIKVANOR I SVERIGE

Robert Burnett

Föreliggande studie över svenskarnas musikvanor utgör ett delmoment i ett avhandlingsprojekt som behandlar framväxt- och koncentrationsprocessen inom den internationella musikindustrin, och hur förändringarna inom denna avspeglas i små och stora musikområden. Genom att ställa ett antal musikfrågor i SOM 87 får vi möjligheten att belysa människors intresse för musik, och vilken inriktning och mångfald intresset har. Vidare studeras också köp av skivor och kassetter, liksom andra sätt att möta musiken, t.ex att spela in från radio, skivor och kassetter.

Det är självklart i dagens samhälle att ett viktigt fritidsintresse för många är att ägna sig åt musik. Det allra vanligaste sättet är att *lyssna* på musik. Radion är den i särklass vanligaste kanalen för musikkontakt. Enligt SR/PUB lyssnar mellan 60 och 70 procent av Sveriges befolkning på musik i radio varje dag.

Den största delen av radions musikprogram upptas av skivinspelningar. Det är helt enkelt mycket billigare att spela skivor än att göra egna program. Det är ännu billigare att spela skivor från icke "Rome Convention"-anslutna länder som t.ex U.S.A. än skivor från länder som kräver royalties. Fonogrammens dominans i radio blir ännu kraftigare om hänsyn tas till publiksiffror.

Fonogrammen (skivor,kassetter,CD) spelar en växande roll i det svenska musiklivet. Försäljningen av importerade och svenska fonogram uppgick till cirka 1 miljard kronor 1986. Fonogrammens ökade betydelse kommer också till uttryck i ett växande lyssnande på skivor och kassetter. Hur ser lyssnandet ut då, årgång 1987?

Enligt SOM 87 lyssnar under en vanlig dag cirka 25 procent av befolkningen på musik från skivor, kassetter eller CD. När tidsperioden utsträcks till att gälla en vecka har drygt 65 procent lyssnat. Ungefär 35 procent lyssnar mer sällan än så. Bara 5 procent lyssnar aldrig. Eftersom spelande och lyssnande på skiva/kassett/CD är en "aktiv" process, kan man konstatera att musikintresset är stort i Sverige.

Vad är det då för slags musik folk lyssnar till och hur mycket lyssnar de? I Tabell 1 redovisas resultaten från SOM 87.

Det är mest Pop (47%), Rock (43%) och Dansbandsmusik (35%) som svenskarna lyssnar till (minst en gång i veckan). En rimlig förklaring till detta kan vara att det just är rock, pop, och dansbandsmusik som har blivit dagens "mainstream"-musik i samhället. Kommersiellt är det klart att pop, rock, och dansbandsmusik är de mest betydelsefulla typerna av populärmusik. Det är dessa typer av musik som är radions underhållningsmusik, som är huvudstoffet i skivlisteprogrammen och som säljer mest.

Cirka femton procent av svarspersonerna lyssnar minst en gång i veckan till gammeldansmusik, country, klassisk, och kristen musik. Det ska också nämnas att när det gällde andra typer av musik som folk lyssnade till, och som inte fanns med som svarsalternativ, nämndes under "annat" bl a visor och ballader (9%), disco (8%), blues/soul (6%), hårdrock (6%), och syntmusik (5%), som folk nämde mest.

Tabell 1 Lyssnande till olika typer av musik (procent)

Genre	Minst en gång i veckan	Några gånger i månaden	Några gånger per år	Mera sällan	Aldrig	Summa procent
Country	16	24	17	24	19	100
Klassisk	15	18	17	26	23	99
Jazz	10	14	14	28	35	101
Pop	47	13	6	18	16	100
Rock	43	15	9	16	17	100
Dansbandsmusik	35	23	13	13	15	100
Gammaldansmusik	19	22	15	21	22	99
Kristen musik	14	16	15	22	33	100
<hr/>						
Antal svar:	1638					

Hur är det med andra sätt att möta musik? I Tabell 2 syns det att under ett år har knappt 70 procent av befolkningen gjort någon inspelning av musik på band. Det är ungefär lika vanligt att spela in musik från skivor och kassetter som det är att spela in från radion. Under en månad är det minst cirka 25 procent som spelat in musik från radion och cirka 20 procent som spelat in från skivor/kassetter.

Tabell 2 Musikaktiviteter (procent)

Aktivitet	Minst en gång i veckan	Några gånger i månaden	Några gånger per år	Mera sällan	Aldrig	Summa procent
Spela in musik från radion	7	18	21	22	33	101
Spela in från skivor/kassetter	2	20	27	21	31	101
Köpa skivor	1	10	36	30	22	99
Köpa kassetter	1	6	35	35	24	101
<hr/>						
Antal svar:	1638					

Under ett år köper ungefär hälften av befolkningen skivor åtminstone några gånger. Drygt 40 procent köper inspelade kassetter några gånger under ett år. Cirka 20 procent köper aldrig några skivor och ungefär 25 procent köper aldrig några inspelade musikkassetter.

Slutligen kan nämnas att kompaktdisc (CD-spelare) så sent som 1987 hade nått en mycket liten marknad, endast cirka 6 procent av befolkningen. Däremot hade 34 procent tillgång till en freestyle/walkman.

Musiklyssnande i olika grupper

Det är uppenbart att musiklyssnandet varierar mycket mellan olika grupper. Det har många sammanhang fastslagits att musikens ökade roll i första hand är en ungdomsfråga. Musiken är de yngres naturliga medium. Detta får en bra belysning i tabell 3. Andelen dagligt lyssnande på skivor och kassetter samvarierar kraftigt med ålder.

Tabell 3 Lyssnande på skivor, kassetter och cd (procent)

	Ålder				
	15-19	20-24	25-29	30-49	50-75
6-7 dagar i veckan	84	63	37	16	10
3-5 dagar i veckan	9	20	22	23	13
1-2 dagar i veckan	3	11	24	27	22
mer sällan	1	5	17	32	42
nästan aldrig	2	1	0	2	12
Summa procent	99	100	100	100	99
Antal svar	163	165	126	603	581

Bland de yngsta är andelen som lyssnar till grammfon eller kassetter åtminstone någon dag i veckan 96 procent, bland de äldsta 45 procent.

Bland de yngre spelar en stor majoritet in musik från radion eller från skivor/kassetter. Men man köper i dessa åldersgrupper i stor utsträckning även skivor. Bland de äldsta är anskaffningen av ny musik överlag låg. Intressant är dock att det relativt sett vanligaste är att man spelar in från radion.

Tabell 4 Anskaffningsätt musik, minst någon gång i månaden (procent)

	Ålder				
	15-19	20-24	25-29	30-49	50-75
Spela in från radion	63	43	24	18	14
Spela in från skivor/kassetter	69	47	24	15	6
Köpa skivor	32	35	16	5	3
Köpa kassetter	17	9	7	6	3
Antal svar	163	165	126	601	577

Musiksmaken varierar kraftigt mellan grupperna. De yngre har dock, givet de kategorier som fanns i frågan, en allmänt sett bredare musiksmak. Dessa grupper domineras dock av de relativt breda kategorierna pop och rock. Bland de äldre är dansband, gammeldans, och kristen musik vanligare. Klassisk musik uppvisar mindre åldersvariation.

Tabell 5 Lyssnande på olika former av musik minst en gång i veckan

	Ålder				
	15-19	20-24	25-29	30-49	50-75
Country	6	4	12	20	14
Klassisk	11	8	11	13	18
Jazz	6	4	9	9	10
Pop	79	85	85	43	8
Rock	75	84	77	38	6
Dansbandsmusik	15	10	23	41	36
Gammaldansmusik	8	2	3	14	30
Kristen musik	4	2	3	10	21
Annan typ av musik	37	22	13	10	13
Antal svar	163	165	125	595	588

Närmare analyser av materialet kan förväntas visa på ytterligare gruppskillnader. Inom forskningsprojekt om den svenska musikindustrin kommer dessa skillnader att analyseras mera i detalj bl.a i anslutning till Bourdieu's teori om "smak".

METODREDOVISNING

Karin Björkquist

Den första SOM-undersökningen genomfördes hösten 1986. Syftet med undersökningen var att skapa ett samarbete mellan olika forskningsprojekt vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. SOM är en förkortning av projektnamnet **Samhälle Opinion Massmedia**. Utgångspunkten för SOM 87 var att undersökningen skulle vara jämförbar med SOM '86. Uppläggningsen av SOM 86 kom därför att styra genomförandet av SOM 87. Detta kapitel redogör för insamlingsmetoden. I kapitlet gör också jämförelser med SOM 86

Population och urval

Urvalet är ett obundet slumpmässigt urval (OSU) om 2 500 personer, med lika urvals-sannolikhet för samtliga i populationen. Urvalet är baserat på alla svenska medborgare som är kyrkobokförda i riket i åldersintervallet 15-75 år.

Urvalsprincipen och storleken på urvalet är densamma för SOM '87 som för SOM '86. Skillnaden i en jämförelse med SOM '86 ligger i att undersökningpopulationen endast omfattar svenska medborgare.

Följden av detta är att det blir något lättare att nå en rimlig svarsfrekvens eftersom svarsbenägenheten bland utländska medborgare bland annat på grund av språksvårigheten normalt är mycket låg. ISOM 86 låg svarsfrekvensen i denna grupp på 49 procent. Det bör dock påpekas att andelen utländska medborgare 1986 endast utgjorde två procent av det totala antalet svarspersoner.

Frånvaron av denna grupp kan tänkas påverka resultaten i en undersökning som denna. Det är inte orimligt att anta att utländska medborgare har ett speciellt förhållande till massmedier på grund av begränsad språkförståelse eller att de har en annan uppfattning i sin syn på omvärlden genom andra erfarenheter och värderingar i utrikespolitiska frågor. Direkta jämförelser mellan undersökningarna kan däremot göras om utländska medborgare exkluderas ur SOM 86.

Avgränsningen i åldersgrupper är gemensam för SOM 86 och SOM 87. Denna avgränsning är mycket vanlig inom samhällsvetenskaplig forskning. Den kan emellertid få konsekvenser beträffande en del frågor. Ett exempel som belyser detta gäller innehav av freestyle/walkman. I en undersökning utförd av PUB (Sveriges radios institut för publik och programforskning) visade det sig att en mycket stor andel av svenskarna hade tillgång till en freestyle/walkman. Vid en närmare granskning kunde det konstateras att det var ungdomsgrupperna som stod för den höga siffran. PUB:s urval omfattar personer mellan 9-79 år.

Frågeformuläret

Frågeformuläret till SOM 87 utarbetades i samverkan mellan berörda projekt och undersökningsledningen. Formuläret återges i sin helhet i bilaga 2. Frågorna delades in i sex sammanhållna block. Nedan presenteras en innehållsöversikt av de frågeområden som ingick i undersökningen.

1 - 11	Massmedier
12 - 23	Politik och samhälle
24 - 29	Energi och kärnkraft
30 - 39	Sveriges förhållande till omvärlden
40 - 46	Boende och intressen
47 - 61	Bakgrundsuppgifter och musikvanor

Frågeblocken placerades efter principen: Först ett förhållandevis lätt frågeområde och sedan ökad svårighetsgrad med frågeområdena politik, energi och kärnkraft samt Sveriges förhållande till omvärlden. Mot slutet av formuläret återfanns enklare frågor om boende och intressen. Allra sist låg de enklaste frågorna om svarspersonernas egna förhållanden. I detta block återfanns även några frågor om musikvanor. Avslutningsvis fick svarspersonerna komma med egna synpunkter på undersökningen.

Antalet frågor uppgick till 61 stycken, varav merparten var uppdelade på delfrågor. Det totala antalet frågor att ta ställning till uppgick till 338. Tre frågor (tidningsval, viktiga samhällsproblem och yrke) ställdes som öppna frågor. Övriga frågor hade fasta svarsalternativ.

Genom ett förbiseende i produktionen av formuläret kom utbildnings- och hushållsfrågorna samt frågan om partival 1985 att falla bort i SOM '87.

I en jämförelse med SOM '86 innebär detta att frågeformulären är uppbyggda efter samma principer beträffande blockindelningen och placeringen av frågeorna. Skillnaden ligger i att det inom blocken tillkommit nya frågor samt att vissa frågor som fanns med i SOM '86 uteslutits ur SOM '87. I SOM '86 deltog bland annat ett doktorandprojekt med frågor om Israels politik i mellanöstern. Dessa frågor fanns inte med i SOM '87 istället deltog ett doktorandprojekt med frågor om musikvanor.

Undersökningsplan/genomförandet

Den 14 oktober 1987 skickades ett frågeformulär ut tillsammans med en informationsfolder och ett introduktionsbrev. En dag senare skickades ett vykort ut till samtliga personer som ingick i urvalet. Två veckor efter första utskicket fick de som då inte besvarat enkäten ett påminnelsebrev. En vecka senare skickades ännu ett påminnelsebrev ut tillsammans med ett frågeformulär. Drygt en månad efter första utskicket fick svarspersonerna en sista påminnelse där vi också talade om att vi hade för avsikt att ringa till dem som ännu inte hört av sig. Telefonpåminnelserna utfördes under perioden den 20 november 1987 till och med den 20 januari 1988 då fältarbetet avslutades. Nedan visas en tabell som ger en jämförelse mellan arbetsinsatserna i fältarbetet i SOM '87 och i SOM '86.

Fältarbetet SOM '87 och SOM '86

	SOM '87	SOM '86
Utskick	14 oktober Enkät/folder	14 oktober Enkät/folder
Första påminnelse	16 oktber Kort	21 oktober Kort
Andra påminnelse	28 oktober Brev	29 oktober Enkät/följebrev
Tredje påminnelse	12 november Enkät/följebrev	11 november Enkät/följebrev
Fjärde påminnelse	19 november Brev	
Start telefonpåminnelser	23 november Telefonpåminnelser	24 november Telefonpåminnelser telefonintervjuer
Fältarbetet avbryts	20 januari 1988	5 december

Insatserna vid fältarbetet i de båda SOM-undersökningarna avviker något från varandra. I SOM '87 skickades en påminnelse ut till svarspersonerna i fyra omgångar, där den första påminnelsen nådde samliga i urvalspopulationen redan dagen efter de fått det första brevet. I SOM '86 skickades endast tre påminnelser. Anledningen till det intensifierade påminnelsearbetet i SOM '87 var att svarsprocenten stannade vid 68 procent i SOM '86.

I SOM '86 följde en enkät med påminnelsebrevet vid två påminnelser. I SOM '87 fick svarspersonerna endast en påminnelse med enkät.

En annan skillnad mellan SOM '87 och SOM '86 ligger i det i tiden utdragna arbetet med telefonpåminnelser i SOM '87.

Svarsfrekvens och bortfall

Enkätundersökningar i Sverige brukar ha en svarsfrekvens på 65-75 procent. Andelarna varierar något beroende på typen av svars personer och geografiska områden.

Svarsfrekvensen i SOM '87 uppgår till 70 procent (Tabell 1). I SOM '86 uppgick svarsfrekvensen till 68 procent. I andra postenkätundersökningar genomförda vid Avdelningen för masskommunikation har också svarsfrekvensen regelmässigt legat omkring 70 procent (Jfr bl a Björkqvist 1986).

Från det ursprungliga urvalet om 2 500 personer har 126 definierats bort. Av dessa har en grupp om 79 personer hört av sig själva eller via anhöriga direkt till oss. En något mindre grupp om 47 personer kom vi i kontakt med i samband med telefonpåminnelserna. Bland de bortdefinierade ingår sjuka, långvarigt bortresta samt ej spårade postreturer. Exakt samma grupper som definierades bort i SOM '86.

Riksstudier utförda av Testologen AB genom den så kallade Sverige-Nu-undersökningen utnyttjar en liknande bortfallsredovisning. Vid en jämförelsen mellan bortfallet i Testologens Sverige Nu-undersökning och SOM '87 bör ihågkommas att man i Sverige Nu-undersökningen använder olika slag av belöningar för stimulera respondenterna, särskilt de som inte svarat efter två påminnelser. Motsvarande belöningar förekom inte i SOM '87.

Testologens oversto-undersökningar tillämpar en beräkning av svarsfrekvensen som går ut på att hälften av de ej anträffbara personerna definieras bort. Med ett sådant förfarande skulle svarsfrekvensen i denna undersökning bli 73 procent. Om däremot inga grupper definieras bort från det ursprungliga urvalet är svarsfrekvensen 67 procent i SOM '87 undersökning.

Svarsfrekvens i grupper

Tabell 2 beskriver svarsfrekvensen i olika befolkningsgrupper. När det gäller kön framgår det att svarsfrekvensen är något högre bland kvinnor än bland män. Jämfört med SOM '86 betyder det att andelen kvinnor är något högre medan andelen män är något lägre i SOM '87. I fråga om ålder är svarsfrekvensen lägst (66 procent) i åldersintervallet 50-59 år. I den yngsta gruppen 15-19 år är svarsfrekvensen hela 77 procent. Beträffande andelen svarande i olika åldersgrupper ligger den största skillnaden mellan SOM '87 och SOM '86 i grupperna 20-29 och 30-39 år i dessa grupper hade SOM '87 en svarsfrekvens på 70 respektive 69 procent. Motsvarande andelar i SOM '86 är 61 respektive 60 procent.

I en jämförelse med andra studier gjorda med motsvarande metod visar det sig att svarsfrekvensen är förhållandevis jämt fördelad mellan olika åldersgrupper i SOM '87 (se bl a Severinsson 1985). Förklaringen kan delvis sökas i arbetet med telefonpåminnelser. Under detta arbete gjordes medvetna satsningar i åldersgrupper med låg svarssannolikhet. Ändå är det en svarsdifferens på elva procentenheter mellan åldersgruppen 15-19 år (77 procent) och åldersgruppen 50-59 år (66 procent). Denna skillnad i svarsfrekvens kan delvis sökas i andelen bortdefinierade i respektive grupp. I åldersgruppen 15-19 år har fem procent (12 utav 221 personer) kunnat definieras bort, medan endast två procent i gruppen 50-59 år bortdefinierats (10 personer av 461).

Det kan alltså konstateras att svarsfrekvensen i olika åldersgrupper har en jämnare fördelning i SOM '87 i jämförelse med SOM '86. Det kan också påvisas att svarsfrekvensen i den yngsta gruppen är högre i SOM '87 än i SOM '86. Trots detta är andelen svarande i denna grupp ungefär lika hög i båda undersökningarna. Det kan därför vara angeläget att titta närmare på urvalets representativitet. Tabell 3 ger underlag för detta.

Det visar sig att åldersgruppen 15-29 år är underrepresenterad i urvalet i SOM '87. Andelen av urvalet är 25 procent, medan samma andel bland alla svenskar mellan 15-75 år är 27 procent. I SOM '86 däremot är samma åldersgrupp överrepresenterad med två procentenheter. Procentdifferensen mellan undersökningarna blir alltså fyra procentenheter.

I den äldsta gruppen råder det omvända förhållandet mellan SOM-undersökningarna. I SOM '87 är 38 procent av urvalspersonerna mellan 50 och 75 år. I den svenska populationen är andelen 50-75 åringar 36 procent och i SOM '86 är motsvarande siffra 35 procent. Urvalet i SOM '87 har därmed överrepresenterat denna grupp med två procentenheter. Underrepresentationen i SOM '86 rör sig dock endast om en procentenhet.

I urvalet till SOM '87 ligger åldersgruppen 30-49 år på riksgenomsnittet. I SOM '86 fattas en procentenhet till riksgenomsnittet som är 37 procent.

I förhållande till riksgenomsnittet ligger skillnaderna i båda undersökningarna inom felmarginalen men undersökningarna avviker på olika sätt vilket gör att procentdifferensen framförallt i den yngsta gruppen blir stor.

I en indelning på riksområden visar det sig att svarsfrekvensen är lägst i Övre Norrland (64 procent) och högst i Västsverige (74 procent). Av tabellen framgår det också att svarsfrekvensen i storstadsregionerna är förhållandevis hög i SOM '87. I SOM '86 låg svarsfrekvensen i Stockholm endast på 53 procent i SOM '87 uppgick siffran till hela 66 procent. Även i Västsverige har SOM '87 en avsevärt högre svarsfrekvens jämfört med SOM '86, 74 respektive 62 procent. Procentdifferensen mellan de båda undersökningarna uppgår därmed till 12 procent i detta område. I ett område överstiger svarsfrekvensen i SOM '86 siffran för SOM '87. Det gäller Småland med Öland och Gotland. Skillnaden är markant.

Svarsandelen uppgår till 77 procent i SOM '86 och till 71 procent i SOM '87. En differens på sex procentenheter. I övriga områden uppgår aldrig procentdifferensen till mer än tre procent till SOM '87:s fördel.

Jämfört med liknande studier kan det även beträffande riksområden sägas att svarsandelarna i olika områden är ovanligt jämt fördelade i SOM '87. Erfarenheter från tidigare studier har bland annat visat att svarsandelarna ofta är låga i storstäderna. Därför riktades också telefonintervjuerna i stor utsträckning till Stockholm, Göteborg och Malmö. Detta har ökat svarsfrekvensen i dessa områden och särskilt svarsfrekvensen bland boende i Stockholmsområdet får betraktas som ovanligt hög (66 procent). Siffran (53 procent) i SOM '86 brukar betraktas som godtagbar i enkätundersökningar av detta slag.

Den höga svarsfrekvensen i storstäderna och framför allt i Stockholmsområdet kan tänkas få en viss betydelse för resultaten i undersökningen. Ohlsson (1986) visar bland annat att andelen politiskt intresserade är högre i Stockholm i jämförelse med mindre orter. Även i SOM '87 finns en tendens till ett högre politiskt intresse i Stockholmsområdet i jämförelse med övriga Sverige. Andelen som är mycket intresserade av politik är 13 procent i Stockholmsområdet. Siffran kan jämföras med 11 procent i kommuner med mindre än 90 000 invånare. I Göteborgsområdet ligger siffran på 13 procent och i Malmö/Lund/Trelleborg uppgår siffran till 15 procent.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att svarsfrekvensen uppdelat på grupper i SOM '87 avviker något ifrån andra enkätstudier genom att vara något jämnare fördelad än den genomsnittliga enkätstudien.

Undersökningsinsatser och svarsfrekvens

Figur 1 ger en beskrivning av inflödet av besvarade enkäter. Under de första två insamlingsveckorna 1987 skedde en stor tillströmning av ifyllda enkäter. Hälften av det totala antalet svarspersoner svarade på enkäten under dessa veckor. I SOM '86 hade endast ca 40 procent av det totala antalet svarspersoner svarat under de två första insamlingsveckorna.

Efter tre veckor hade 78 procent av det totala antalet svarspersoner besvarat enkäten i SOM

'86 medan enbart 66 procent hade besvarat enkäten efter tre veckor 1987. Vid denna tidpunkt hade svarspersonerna i SOM '86 fått två påminnelser varav en enkät följt med den andra påminnelsen. Respondenterna i SOM '87 hade också fått två påminnelser men någon enkät hade inte följt med utskicken.

Före starten av telefonpåminnelser fattades 1987 8 procent för att nå det slutgiltiga målet 70 procent. I SOM '86 fattades också 8 procent för att nå det slutgiltiga målet 68 procent. Det betyder att inströmmningen av besvarade enkäter var något högre i SOM '87 i jämförelse med SOM '86. Trots att SOM '86 låg bättre till under den tredje insamlingsveckan kom SOM '87 ifatt under veckorna fram till starten för telefonpåminnelser.

De första två påminnelsebrev kom relativt tätt inpå varandra under de första insamlingsveckorna 1987. Figur 2 åskådliggör effekten av påminnelsebrev. Det är klart att påminnelsebrev ger effekt. Redan ca tre dagar efter det att respondenterna fått en påminnelse stannar tillströmmningen av enkäter upp.

En nyhet med SOM '87 var den "snabbpåminnelse" som gjordes i form av ett kort. Detta ledde till en snabbare inströmmning av svar än fallet var för SOM '86. Efter en vecka hade 29 procent av netto-urvalet svarat. I SOM '86 var motsvarande andel endast 18 procent.

Svarspersonerna i SOM '87 fick en påminnelse med följebrev mer än svarspersonerna i SOM '86. Svarspersonerna i SOM '86 fick däremot två påminnelser där en enkät följde med påminnelsebrevet. In-strömmningen av enkäter till SOM '87 får ses som mycket tillfredställande. Det är möjligt att inströmmningen av besvarade formulär skulle skynda på ytterligare om det redan vid det första påminnelsebrevet skickades ut en enkät tillsammans med brevet.

Telefonuppföljningar

I SOM '86 användes både telefonuppföljning och direkta telefonintervjuer. De senare innebar att ett par viktiga frågor valdes ut och ställdes i telefon. Tanken med de direkta intervjuerna var att fånga upp de personer som vägrade svara på enkätformuläret och därigenom nå en högre representativitet i materialet. Fördelen med telefonintervjuer i SOM '86 låg i att dessa höjde svarsandelen i Stockholmsområdet. Detta beaktades även vid telefonuppföljningarna i SOM '87 genom medvetna satsningar i storstäderna.

I en uppföljning till SOM '86 (Anshelm 1988) visade det sig att de svarande på de direkta intervjuerna skiljde sig från populationen genom att vara äldre. Detta medförde att skevheten bland de svarande snarare förstärktes än minskades. Vidare kunde intervjuareffekter urskiljas på vissa attitydfrågor. Med hänsyn till detta beslöts att inte komplettera SOM '87 med telefonintervjuer. Däremot innbar kravet på 70 procents svarsfrekvens att telefonpåminnelser måste utföras.

Telefonpåminnelserna gjordes kontinuerligt under ca två månaders tid. Under denna tid varierar inströmmningen av enkäter mellan 1-20 per dag (Se figur 1 och 2). Inströmmningen av besvarade formulär speglar i stort de arbetsinsatser som gjordes.

Vad gäller arbetet med telefonpåminnelserna blev detta kraftigt utsträckt i tiden. Detta har sin bakgrund i svårigheter att inom ramen för en forskningsinstitution administrera en sådan verksamhet. För framtiden torde det vara angeläget att bättre planera detta arbetsmoment så

att ett lika stort antal telefonintervjuer kan genomföras på kortare tid.

Totalt sett gjordes 859 telefonpåminnelser, utav dessa lovade 70 procent att skicka in enkäten och 30 procent vägrade att fylla i formuläret eller meddelade att de av någon anledning inte kunde fylla i formuläret, exempelvis på grund av sjukdom eller språksvårigheter (tabell 4). När telefonpåminnelserna avslutades hade vi haft någon form av kontakt med 93 procent av bruttourvalet. Av de personer som lovade att besvara enkäten efter telefonpåminnelsen har drygt 40 procent fyllt i formuläret och skickat in det. Utav det totala antalet uppringda personer har 29 procent skickat in enkäten. Rent teoretiskt innebär detta att om vi fått tag på 100 procent av bruttourvalet genom en ytterligare intensifierad telefonuppföljning skulle den totala svarsfrekvensen höjts med cirka två procentenheter (161×29 procent/2379).

Bortfallsanalys

I samband med telefonpåminnelserna antecknades anledningen till svarsvägran bland personer som inte var intresserade av att fylla i formuläret. Denna grupp bestod av 256 personer, det vill säga 30 procent av dem som kontaktades vid telefonpåminnelserna. I gruppen ingår både bortfall och svarsvägrare. Anledningen till att även bortdefinierade fick ingå i denna grupp är att det eventuellt kan ge en uppfattning om fördelningen mellan bortdefinierade och svarsvägrare bland dem som aldrig kontaktades.

Efter arbetet med telefonpåminnelser återstod det 161 personer som aldrig kontaktats. Om man antar att 30 procent i denna grupp antingen är svarsvägrare eller bortfall och fördelningen dem emellan är 74 procent svarsvägrare och 26 procent bortfall betyder detta att ytterligare tolv personer kan definieras bort ur undersökningspopulationen. Detta skulle dock ej höja svarsfrekvensen med mer än 0.35 procent.

Tabell 5 redovisar orsaker till svarsbortfall vid telefonpåminnelser. Tabellen bygger på de 256 personer som vid telefonpåminnelserna uppgav att de inte kunde delta i undersökningen. Denna grupp utgör 10 procent av bruttourvalet och 30 procent av de 859 personer som kontaktades med telefonintervjuer.

Av tabellen framgår att 26 procent av dem som av någon anledning inte kunde delta i undersökningen inte ingick i nettourvalet och 74 procent kom att betraktas som svarsvägrare.

Svarsvägrarna har delats in i olika kategorier av vägrare. Indelningen bygger i princip på Anders Ohlssons analysmodell för enkätkommunikation (Ohlsson 1985). Grupperna är indelade efter orsaker som kan sökas i individens livssituation eller motivation och hos undersökningsinstrumentets frågor eller individens svarsförmåga, samt i en grupp där motivet till svarsbortfall är oklart. Indelningen bygger på antagandet att egenskaper hos frågeformuläret som ämne, innehåll, syfte och utformning avgör i vilken utsträckning olika individegenskaper påverkar svarsbeteendet.

Den största gruppen svarsvägrare knappt 30 procent var ej motive-rade att svara på undersökningen. I argumenten framfördes ofta kritiska kommentarer till undersökningsformen, en stor andel framförde också anonymitetsskäl och/eller åsiktsregistrering som motiv till svarsvägran.

En grupp om 79 personer skickade in obesvarade enkäter eller meddelade själva under

insamlingsveckorna per telefon att de inte var intresserade av att fylla i formuläret. Om man antar att skälen till svarsvägran inte ser annorlunda ut bland dessa personer innebär det att ca fem procent av svenskarna är kritiska till undersökningsformen varav två procent med anledning av anonymitetsskäl och/eller rädsla för åsiktsregistrering.

Kritik mot frågorna förekom i 15 procent av fallen. Av dessa ansåg 10 procent att frågorna var för svåra. Totalt sett innebär detta att ca 45 procent av dem som inte ville svara på enkäten vid telefonpåminnelser var kritiska till undersökningsinstrumentet.

Omkring 20 procent uppgav tidsbrist som skäl till svarsvägran. Det bör tilläggas att nästan alla i denna grupp uppgav tidsbrist i kombination med för många frågor.

I en grupp om tolv procent kan inte motivet till svarsvägran hänföras till någon bestämd kategori. Av dessa ansåg sig 5 procent inte behöva uppge något motiv till varför de ej ville deltaga i undersökningen och en något större grupp gav svårtolkade svar på frågan. Det kan tänkas att några i den sist nämnda gruppen egentligen tillhör bortfallet. Men eftersom ingen av dessa expli-cit uttryckte något av de krav som normalt ställs för att de skall räknas till denna grupp har dessa inte definierats bort.

Internbortfall

Bortfallet på helt överhoppade frågor är överlag mycket lågt. I de flesta fall ligger internbortfallet mellan tre och fyra procent. Högst internbortfall har fråga 13, -frågan om i vilken utsträckning olika typer av massmedier anses följa de etiska reglerna- En annan fråga med relativt högt internbortfall är fråga 38 -frågan om massmediernas behandling av de styrande i ett antal uppräknade länder- på dessa frågor var internbortfallet 11 respektive 9 procent.

Enkäten innehöll tre frågor där fasta svarsalternativ saknades. Också dessa frågor har fungerat mycket bra. Internbortfallet på fråga 13, där svarspersonerna ombads att nämna högst tre viktiga samhällsproblem är 12 procent. Yrkesfrågan har ett internbortfall på 14 procent vilket får betraktas som lågt med tanke på att alla människor inte yrkesarbetar eller har yrkesarbetat.

I SOM '86 hade frågor som innehöll många påståenden att ta ställning till ett något högre internbortfall än frågor som kunde besvaras genom att endast sätta ett kryss i en ruta. Någon sådan tendens kan inte urskiljas i SOM'87. Internbortfallet på den längsta frågan är endast tre procent. Frågan innehöll 38 stycken vanligt förekommande innehållskategorier i dagspress där svarspersonerna fick bedöma respektive kategoris viktighet.

Överlag har samtliga frågor fungerat tillfredställande. Sett till olika frågeområden har frågorna om massmedier samt frågorna om musik ett något lägre internbortfall än övriga frågeområden. Det är också dessa frågeområden som betraktats som intressantast att besvara. I stora drag följer internbortfallet samma mönster i SOM '87 som i SOM '86.

Förhållandet mellan SOM'86 och SOM'87

Det finns några centrala skillnader mellan SOM'86 och SOM'87. Det gäller exempelvis urvalet, i SOM '87 ingick inte utländska medborgare. Det gäller också svarsfrekvensen dels den totala

svarsfrekvensen dels andelen svarande i olika åldersgrupper samt andelen svarande i olika områden. En tredje viktig skillnad mellan SOM'86 och SOM '87 är svarshastigheten. Inströmningen av besvarade enkäter under de första insamlingsveckorna var avsevärt högre i SOM '87 jämfört med SOM'86.

Dessa faktorer är exempel på omständigheter som kan tänkas ha inflytande på svarsmönstren i de båda undersökningarna.

I Tabell 6 görs en jämförelse på bakgrundsvariabler mellan SOM '86 och SOM '87. Det kan konstateras att fördelningarna på bakgrundsvariabler är i det närmaste identiska. Det finns emellertid vissa skillnader mellan undersökningarna. Det gäller bland annat andelen svars-personer som är politiskt intresserade.

Sett till politiskt intresse har SOM '87 ca 7 procentenheter fler som är åtminstone ganska intresserade av politik. Andelen som är mycket intresserade av politik ligger på tolv procent i SOM '87 medan samma siffra var nio procent i SOM '86. En procentdifferens på tre procentenheter. Om man lägger till de som är ganska intresserade av politik ökar procentdifferensen mellan undersökningarna till sju procentenheter. Andelen åtminstone ganska intresserade av politik är 53 procent i SOM '87 och 46 procent i SOM '86.

Det har redan konstaterats att andelen politiskt intresserade i storstadsregionerna är högre än i landet i övrigt. Storstadsregionerna är också förhållandevis väl representerade i SOM '87 .

Tabell 7 visar det politiska intresset sett till svarshastigheten i SOM-undersökningarna. I båda undersökningarna minskar andelen politiskt intresserade under insamlingsveckorna. Minskningen är emellertid mindre drastisk i SOM '87 i en jämförelse med SOM '86.

I urvalet till SOM '87 ingick inte utländska medborgare. Tabell 8 visar andelen politiskt intresserade bland utländska medborgare i SOM '86. Andelen som är mycket intresserade av politik bland icke svenska medborgare uppgår till två procent i SOM '86. Med tanke på att denna grupp endast består av 58 personer kan dock inte de utländska medborgarnas lägre intresse för politik ensamt förklara det lägre politiska intresset i SOM '86.

Tabell 9 visar det politiska intresset fördelat på olika åldersgrupper. Uppdelningen visar samma tendenser i båda undersökningarna. Dessto äldre man är dessto högre är sannolikheten att man är politiskt intresserad. I samtliga åldersgrupper är det politiska intresset något högre i SOM '87 i jämförelse med SOM '86. Den största skillnaden mellan undersökningarna ligger i åldersgruppen 30-49 år. Där andelen mycket intresserade av politik är 13 procent i SOM '87 mot nio procent i SOM '86.

Tabell 1 Svarsfrekvens SOM '87

<u>Ursprungligt urval</u>	2 500	
<u>Bortdefinierade</u>	121	
varav		
döda, långvarigt sjuka, språksvårigheter	86	
flyttat, långvarigt bortrest	29	
ej spårade postreturer	6	
<u>Nettourval</u>	2 379	100%
<u>Ej svar</u>	707	
varav		
ej anträffade	161	
vägrade	546	
<u>Svar</u>	1 672	70%
varav		
anonyma svar	1	

Tabell 2 Svarsfrekvens i grupper (procent) SOM '87

<u>Kön</u>	
Män	68%
Kvinnor	72%
<u>Ålder</u>	
15-19	77%
20-29	70%
30-39	69%
40-49	68%
50-59	66%
60-75	70%
<u>Riksområde</u>	
Stockholm	66%
Östra mellansverige	69%
Småland med öarna	71%
Sydsverige	72%
Västsverige	74%
Norra mellansverige	72%
Mellersta Norrland	72%
Övre Norrland	64%

Tabell 3 Åldersgruppernas fördelning i urvalen till SOM '87 och SOM '86 i jämförelse med Sverige totalt (procent)

Ålder	totalt	SOM '87		SOM '86	
		urval	svarande	urval	svarande
15-29	27	25	(26)	29	(30)
30-49	37	37	(37)	36	(34)
50-75	36	38	(37)	35	(36)
Summa %	100	100	100	100	100
Antal personer	6.300	2500	1672	2500	1668

Källa: Statistisk årsbok 1986 samt egna bearbetningar.

Tabell 4 Svarefrekvens telefonpåminnelser SOM '87

	Antal	Procent
Antal telefonpåminnelser	859	
Ej ringda	161	
Lovade att besvara enkäten	603	41
Inkomna svar	248	29
Bortfall/vågrade	256	30

Tabell 5 Uppgiven anledning till svarsbortfall vid telefonpåminnelse. SOM '87

	Antal	Procent	Procent
<u>Antal bortdefinierade/vägrade</u>	256		
<u>Bortdefinierade:</u>	68	26	
varav			
döda, långvarigt sjuka, språksvårigheter	56		
flyttade, långvarigt bortresta	13		
<u>Vägrade</u>	74		
varav, uppgiven anledning			
<u>Orsaker styrda av individens livssituation</u>			19
tidsbrist		19	
<u>Orsaker som kan hänföras till individens motivation</u>			29
allmänt kritiska till undersökningen		15	
sa något om anonymitet/åsiktsregistrering		12	
ansåg undersökningen vara för opersonlig		2	
<u>Orsaker som kan hänföras till undersökningsinstrumentets frågor/svarsformåga</u>			15
ansåg att frågorna var för svåra		12	
ansåg att frågorna var dåligt formulerade		3	
<u>Oklara motiv</u>			12
svårtolkade motiv		7	
ville ej uppge någon anledning		5	

Tabell 6 Jämförelse mellan bakgrundsvariabler i SOM '87 och SOM '86. (procent)

Bakgrundsvariabler	totalt	SOM '87	SOM '86	Bakgrundsvariabler	SOM'87	SOM'86
Kön:				Yrkesgrupp:		
Män	49	49	51	Tjänsteman	28	24
Kvinnor	51	51	50	Tjänsteman, arbetsledande	12	13
-----				Tjänsteman, företagsledande	3	2
Åldersgrupper:				Arbetare	42	44
15-29 år	27	26	30	Arbetare,arbetsledande	5	6
30-49 år	37	37	34	Egenanställd arbetare	1	1
50-75 år	36	37	36	Jordbrukare, ingen anställd	3	3
-----				Jordbrukare, anställda	0	0
Förvärsarbete - tid:				Företagare, ingen anställd	3	3
Heltid	76	65	68	Företagare, 1-9 anställda	3	3
Deltid	23	23	21	Företagare, 10- anställda	1	1
Ej svar		12	11	Ej svar	12	12
-----				Subjektiv klasstillhörighet:		
Sektor:				Arbetarfamilj	46	52
Statlig	11	17	17	Jordbrukarfamilj	4	4
Kommunal	30	28	28	Tjänstemannafamilj	29	25
Privat	59	56	55	Högre tjänstemannafamilj	11	10
Ej svar		12	13	Egen företagare	10	9
-----				Ej svar	7	3
Facklig tillhörighet:				Hushållsinkomst:		
LO-förbund	61	43 (59)	37(59)	- 60-000	10	9
TCO-förbund	31	24 (33)	21(33)	61.000 - 90.000	10	12
SACO/SR-förbund	8	6 (8)	6 (8)	91.000 - 120.000	15	16
Inget medlemskap		27	37	121.000 - 150.000	13	13
Ej svar		8	6	151.000 - 180.000	11	13
-----				181.000 - 210.000	14	14
Politiskt intresse:				211.000 - 240.000	9	9
Mycket intresserad		12	9	241.000 - 270.000	7	5
Ganska intresserad		41	38	271.000 -	11	9
Inte särskilt intresserad		40	44	Ej svar	6	5
Inte alls intresserad		7	10	-----		
Ej svar		1	1	Förvärsarbete:		
-----				Förvärsarbetande	63	63
Förvärsarbete:				Har beredskapsarbete	1	1
Förvärsarbetande		63	63	AMS-utbildning	1	1
Har beredskapsarbete		1	1	Arbetslös	2	2
AMS-utbildning		1	1	Ålderspensionär	15	14
Arbetslös		2	2	Förtidspensionär	4	5
Ålderspensionär		15	14	Hemarbetande	4	5
Förtidspensionär		4	5	Studerande	11	11
Hemarbetande		4	5	Ej svar	3	2
Studerande		11	11	-----		
Ej svar		3	2	-----		

Ann: Siffrorna under kolumnen totalt avser 1984 på samtliga frågor utom i avseende på kön och ålder där siffrorna avser 1987 i SOM '86 ställdes frågan 'är'; SOM '87 'är/var'

Tabell 7 Andel politiskt intresserade totalt och sett till svarshastighet. SOM '87 och SOM '86. (procent)

Intresse politik	SOM '87	SOM '86
<u>Totalt</u>		
mycket intresserad	11	9
ganska intresserad	42	37

antal svar	1661	1528
<u>Första två insamlingsveckorna</u>		
mycket intresserad	13	11
ganska intresserad	43	38

antal svar	895	647
<u>Före starten av telefonpåminnelser</u>		
mycket intresserad	12	9
ganska intresserad	42	37

antal svar	1416	1395
<u>Svar efter telefonpåminnelse</u>		
mycket intresserad	11	5
ganska intresserad	39	37

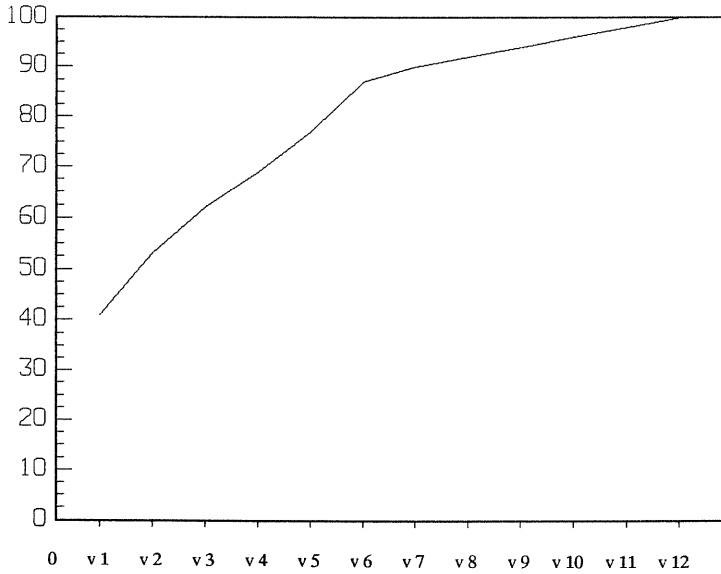
antal svar	244	133

Tabell 8 Politiskt intresse fördelat på olika åldergrupper (pro cent).

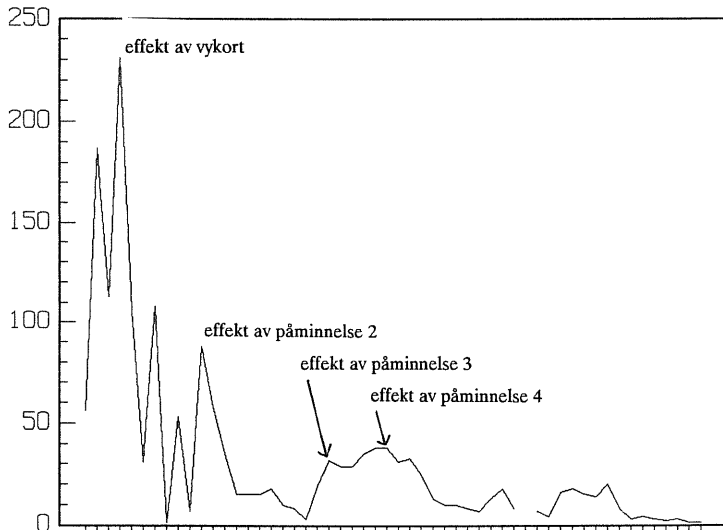
Politiskt intresse	SOM '87			SOM '86		
	Ålder 15-29	30-49	50-75	Ålder 15-29	30-49	50-75
Mycket intresserad	7	13	14	5	9	12
Ganska intresserad	31	42	48	28	41	40

Antal svar	432	610	619	452	526	550

Figur 1 Kumulativt inflöde av enkäter till SOM 87 per vecka (procent)

Figur 2 Inflöde av enkäter till SOM 87 per dag (antal)

Bilagor

1. Folder

2. Enkät

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA 1987

S O M
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET

- Minskar förtroendet för massmedierna?
- Vad tycker svenskarna om sin samhälls-service?
- Hur intresserade är svenskarna av internationella frågor?
- Vad tycker svenska väljare om kärnkraften?

Detta är ett exempel på frågor som Samhälle Opinion och Massmedia 1987 försöker besvara. Undersökningen görs av stats-

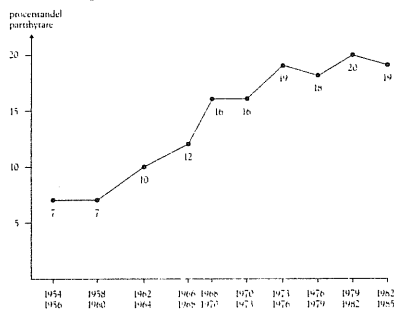
vetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.

Varför görs Samhälle Opinion Massmedia 1986?

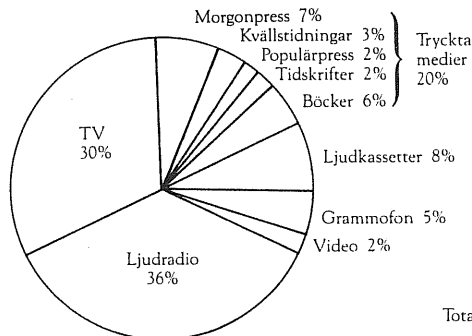
Statsvetenskapliga institutionen har sedan mitten av 1950-talet genomfört studier om massmedier och opinionsbildning. Det viktigaste syftet med studierna är att öka kunskapen om hur den svenska demokratin fungerar. Resultaten utgör ett väsentligt underlag för debatten kring demokrati- och massmediefrågor i Sverige.

Några resultat som under senare år särskilt har uppmärksammats är att antalet väljare som byter parti har ökat i Sverige och att förtroendet för politiker har minskat. Forskningen har också gett kunskap om hur vi tar del av tidning, radio och TV. Exempelvis ägnar svenskarna drygt fem timmar om dagen åt medier. Längst tid går till radio och TV.

Andelen partibytare 1956—1985

Medieanvändning 1985

Totalt 5,5 timmar

Ett Sverige i miniatyr

Vi har slumpmässigt valt ut 2500 personer i hela landet. Det är alltså slumpen som gjort att just Du kommit med i undersökningen. Tillsammans ger de utvalda personerna en god bild av det svenska folket.

För att få rättvisande resultat är det viktigt att alla svarar. Varje svar som uteblir försämrar undersökningens tillförlitlighet. Men det är Du själv som avgör om Du vill vara med eller inte.

Frågeformuläret

I undersökningen Samhälle Opinion Massmedia 1986 samarbetar ett antal olika forskningsprojekt. Det innebär att frågorna spänner över ett flertal ämnen. Formuläret inleds med frågor om massmedier och fortsätter se-

dan med frågor om politik, kärnkraft, internationella frågor, samhällsservice osv. Antalet frågor kan verka stort. Men de flesta frågor kan besvaras enkelt med kryss i tillämplig ruta.

Resultat från S O M '86 om svenskarnas åsikter och intressen

- 47 procent läser ganska mycket av dagspressens annonser, medan 11 procent inte läser några annonser alls.
- 24 procent anser att deras lokala morgontidning visar sin politiska uppfattning också i nyheterna, medan en lika stor andel menar att deras tidning aldrig gör det.
- 43 procent läser veckotidningar varje vecka, medan 32 procent nästan aldrig gör det.
- 24 procent menade att deras personliga ekonomi hade förbättrats under det senaste året, medan 17 procent ansåg att de fått en försämrad ekonomi.
- 25 procent är intresserade av att gå på teater, medan 21 procent inte är intresserade av att gå på teater.
- 58 procent ville avveckla kärnkraften år 2010 eller tidigare, medan 29 procent ville utnyttja kärnkraften även efter 2010.

Vad händer med svaren?

Svaren behandlas anonymt och resultaten publiceras bara som siffror i tabeller. Vad någon enskild person svarat framgår **aldrig**.

Alla som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt. De uppgifter Du lämnar är **inte** offentliga.

Uppgifter från annat håll

För att minska omfånget på enkäten hämtas uppgifter om födelsedatum, namn, adress, bostadsort och inkomst från Dafa AB. Upp-

gifter om ekonomiska och politiska förhållanden i kommuner hämtas från offentlig statistik.

Statsvetenskapliga Institutionen vid Göteborgs Universitet

Ansvarig för undersökningen är statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Institutionen är en av Sveriges ledande forskningsinstitutioner när det gäller undersökningar om politisk opinionsbildning och massmedier.

En del av institutionen forskar kring väljare och val samt studerar åsiktsbildningen i olika politiska frågor. F n undersöks svenska folkets uppfattningar om kärnkraften och om utrikes- och säkerhetspolitik.

En annan del av institutionen sysslar med massmedier och populärkultur, bl a frågor om hur svenskarna tar del av press, radio och TV samt vad de anser om massmediernas innehåll. F n undersöks hur intresset för massmedier hänger samman med olika fritidsintressen.

Följande forskare svarar för de projekt som står bakom det frågeformulär som nu skickas ut:

Docent Sören Holmberg:
Politik och kärnkraft
Docent Rutger Lindahl:
Försvars- och utrikesfrågor
Forskningsassistent Bo Reimer:
Kultur och fritidsintressen
Professor Lars Strömberg:
Samhällsservice
Docent Lennart Weibull:
Massmedier
Professor Jörgen Westerståhl:
TV:s utlandsbevakning

Aktuella böcker från Institutionen

Asp, Kent (1986): *Mäktiga massmedier*. Akademilitteratur.

Hadenius, Stig och Lennart Weibull (1985): *Massmedier*. Bonniers.

Holmberg, Sören och Mikael Gilljam (1987): *Väljare och val i Sverige*. Bonniers.

Holmberg, Sören och Kent Asp (1984): *Kampen om kärnkraften*. Publica.

Lindahl, Rutger (1986): *Nyheten om mordet på Olof Palme*. Rapport nr 10. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Strid, Ingela och Lennart Weibull (1986): *Mediesverige*. Rapport nr 8. Avdelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet.

Strömberg, Lars och Jörgen Westerståhl (1984): *De nya kommunerna*. Publica.

Westerståhl, Jörgen och Folke Johansson (1985): *Bilden av Sverige*. SNS.

Vi svarar gärna på frågor

Om Du undrar över någonting, ring oss eller skriv en rad. Adressen är:

Samhälle Opinion Massmedia 1987
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet
Box 5048
-402 21 GÖTEBORG

Telefonnumret är 031-63 12 14. Vid rikssamtal, be att få bli uppringd.

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA 1987

S O M
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA 1987

Samhälle opinion Massmedia (SOM) är en vetenskaplig frågeundersökning som genomförs av statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Undersökningen går ut till 2 500 slumpmässigt utvalda personer.

SOM-undersökningen är en del av statsvetenskapliga institutionens forskning om opinionsbildning i det Svenska samhället idag.

Ansvariga för undersökningen är docent Sören Holmberg och docent Lennart Weibull. Forskningsassistent för SOM-undersökningen 1987 är Karin Björkqvist.

SOM-undersökningen kan kontaktas per telefon 031-631214 (Karin Björkqvist), 031-631227 (Sören Holmberg) eller 031-631218 (Lennart Weibull) eller per post till

SOM-undersökningen 1987
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet
Box 5048
402 21 GÖTEBORG

FRÅGA 5. Prenumererar Du eller någon annan i Ditt hushåll på denna tidning?

- Ja
- Nej

Om nej, på vilket sätt har Du då tillgång till tidningen?

- Läser hos bekant
- Lånar av bekant
- Läser på arbetet/skolan
- Läser på bibliotek
- Köper lösnummer
- Annat sätt (ange vilket):

FRÅGA 6. Ungefär hur lång tid brukar Du ägna åt Din lokala morgontidning en genomsnittlig vardag?

	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Ca	Över
	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	60
	min	min	min	min	min	min	min	min	min	min	min	min	min	min
Före kl 08.00	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kl 08.00-12.00	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kl 12.00-17.00	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Efter kl 17.00	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 7. Läser Du ytterligare någon morgontidning - åtminstone tre dagar i veckan?

- Ja
- Nej

FRÅGA 9. Massmedierna i Sverige har kommit överens om att följa vissa regler i sin nyhetsbevakning. Nedan finns några av dessa regler uppräknade. Vi vill att Du för var och en anger om Du tycker att den stämmer för den morgontidning och kvällstidning Du brukar läsa samt radio- och TV-nyheterna.

	Stämmer för den lokala <u>morgontid-</u> <u>ningen</u> jag brukar läsa	Stämmer för de kvälls- <u>tidningar</u> jag brukar läsa	Stämmer för nyheterna <u>i radio</u>	Stämmer för nyheterna <u>i TV</u>
Ger korrekta nyheter	☐	☐	☐	☐
Ger plats åt bemötanden	☐	☐	☐	☐
Respekterar den personliga integriteten	☐	☐	☐	☐
Är varsam med bilder	☐	☐	☐	☐
Dömer ingen ohörd	☐	☐	☐	☐
Är försiktig med namn	☐	☐	☐	☐
Talar inte i egen sak	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 10. I den här frågan ber vi Dig kryssa för vilken av de olika informations- eller reklamformerna (dagspressannonser, kvällspressannonser, veckopressannonser etc) som Du har mest praktisk nytta av, som Du har mest tid att titta på osv. Kryssa bara för ett alternativ på varje rad.

	Dagspress- annonser	Kvällspress- annonser	Veckopress- annonser	Direktreklam i brevlådan
Vilken av de olika typerna av reklam har Du <u>störst praktisk nytta av?</u>	☐	☐	☐	☐
Vilken av de olika reklamformerna har Du normalt <u>mest tid att titta på?</u>	☐	☐	☐	☐
Vilken av de olika reklamformerna läser Du normalt <u>mest noggrant?</u>	☐	☐	☐	☐
Vilken av de olika reklamformerna tycker Du generellt sett <u>innehåller mest tillförlitlig reklam?</u>	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 11. Hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete?

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende
Regeringen	☐	☐	☐	☐
Polisen	☐	☐	☐	☐
Sjukvården	☐	☐	☐	☐
Försvaret	☐	☐	☐	☐
Riksdagen	☐	☐	☐	☐
Bankerna	☐	☐	☐	☐
Dagspressens journalister	☐	☐	☐	☐
Journalister i radio/TV	☐	☐	☐	☐
De fackliga organisationerna	☐	☐	☐	☐
Grundskolan	☐	☐	☐	☐
Storföretagen	☐	☐	☐	☐

NU FÖLJER NÅGRA FRÅGOR OM POLITIK OCH SAMHÄLLE

FRÅGA 12. Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?

- Mycket intresserad
- Ganska intresserad
- Inte särskilt intresserad
- Inte alls intresserad

FRÅGA 13. Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker Du är viktigast i Sverige idag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem.

Svar: _____

FRÅGA 14. Nedanstående lista omfattar ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem.

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Minska den offentliga sektorn	☐	☐	☐	☐	☐
Avskaffa löntagarfonderna	☐	☐	☐	☐	☐
Införa obligatoriskt HIV/AIDS-test för alla vuxna i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
Behålla kärnkraften även efter år 2010	☐	☐	☐	☐	☐
Minska inkomstskillnaderna i samhället	☐	☐	☐	☐	☐
Förbjuda alla former av pornografi	☐	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 15. Sverige är inte med i Europeiska Gemenskapen (EG). Tycker Du att Sverige skall försöka komma med i EG, eller tycker Du att det vore bättre om vi stod utanför EG även i fortsättningen eller har Du inte någon bestämd åsikt i frågan?

- Sverige skall försöka komma med i EG
- Bättre om Sverige står utanför EG
- Har ingen bestämd åsikt

FRÅGA 16. Hur tycker Du regeringen sköter sin uppgift?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Varken bra eller dåligt
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

FRÅGA 17. Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera Dig själv på en sådan vänster-högerskala?

- Klart till vänster
- Något till vänster
- Varken till vänster eller till höger
- Något till höger
- Klart till höger

FRÅGA 19. På nedanstående lista finns ett antal ord och uttryck som kan användas för att beskriva olika egenskaper hos parti-ledarna. Hur bra tycker Du att de stämmer in på Ingvar Carlsson, Carl Bildt och Bengt Westerberg? (Vi tar bara upp ledarna för de tre största partierna.)

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt
<u>Ingvar Carlsson</u>				
Seriös	☐	☐	☐	☐
Inspirerande	☐	☐	☐	☐
Kunnig	☐	☐	☐	☐
Vet hur vanligt folk tycker och tänker	☐	☐	☐	☐
Bra ledarförmåga	☐	☐	☐	☐
<u>Carl Bildt</u>				
Seriös	☐	☐	☐	☐
Inspirerande	☐	☐	☐	☐
Kunnig	☐	☐	☐	☐
Vet hur vanligt folk tycker och tänker	☐	☐	☐	☐
Bra ledarförmåga	☐	☐	☐	☐
<u>Bengt Westerberg</u>				
Seriös	☐	☐	☐	☐
Inspirerande	☐	☐	☐	☐
Kunnig	☐	☐	☐	☐
Vet hur vanligt folk tycker och tänker	☐	☐	☐	☐
Bra ledarförmåga	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 20. Vilket parti tycker Du bäst om idag?

- Vänsterpartiet kommunisterna
- Socialdemokraterna
- Centerpartiet
- Kristen demokratisk samling
- Folkpartiet
- Moderata samlingspartiet
- Miljöpartiet - de gröna
- Annat parti (ange vilket):

Anser Du Dig vara en övertygad anhängare av detta parti?

- Ja, mycket övertygad
- Ja, något övertygad
- Nej

FRÅGA 22. På senare år har förts en debatt om i vilken utsträckning olika verksamheter bör skötas av stat och kommun eller av privata företag, föreningar eller enskilda. Hur ställer Du dig till följande förslag? Sätt ett kryss i den ruta som bäst överensstämmer med Din uppfattning.

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Överföra statliga affärsverk, t ex Televerket i privata händer	☐	☐	☐	☐	☐
Låta privata företag svara för äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐
Öka antalet privatskolor	☐	☐	☐	☐	☐
Överföra banker och försäkringsbolag i samhällets ägo	☐	☐	☐	☐	☐
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	☐	☐	☐	☐	☐
Låta föreningar svara för driften av kommunala fritidsanläggningar	☐	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 23. I samhällsdebatten diskuteras idag ofta hur statens lagar och bestämmelser styr kommuner, näringsliv och enskilda. Nedan finns några förslag om hur omfattande statens styrning bör vara. Vad anser Du om vart och ett av följande förslagen?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Det statliga inflytandet över det privata näringslivet måste minska för att öka företagets effektivitet	☐	☐	☐	☐	☐
I dagens samhälle måste staten ingripa och reglera för att skapa trygghet för individerna	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunerna bör få möjligheter att fatta egna beslut utan att i detalj styras av staten	☐	☐	☐	☐	☐
Staten måste skärpa regleringen av det privata näringslivet för att skydda hälsa och miljö	☐	☐	☐	☐	☐
Lagar och bestämmelser måste begränsas för att garantera människornas ökade frihet	☐	☐	☐	☐	☐
Det är nödvändigt att kommunerna styrs av statliga regler för att servicen ska bli likvärdig i hela landet	☐	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 26. Tror Du personligen att kärnkraften kommer att vara avvecklad i Sverige år 2010?

- Ja, aboslut
- Ja, troligen
- Nej, troligen inte
- Nej, absolut inte

FRÅGA 27. Det finns olika åsikter om hur vi i Sverige skall slutförvara det högaktiva avfallet från kärnkraften, dvs det mest farliga avfallet. En del anser att det högaktiva avfallet en gång för alla skall slutförvaras så att det inte går att komma åt i framtiden, medan andra tycker att det skall slutförvaras så att framtidens människor kan övervaka och komma åt det. Vad anser Du?

- Vi skall en gång för alla slutförvara det högaktiva avfallet så att det inte går att komma åt i framtiden
- Vi skall slutförvara det högaktiva avfallet så att framtidens människor kan övervaka och komma åt det
- Har ingen bestämd åsikt i frågan

FRÅGA 28. Riksdagen har bestämt att kärnkraftens högaktiva avfall skall slutförvaras på en plats i Sverige som bedöms vara säker och lämplig. Tycker Du att den kommun som väljs som slutförvaringsplats skall ha rätt att säga nej, s k kommunalt veto, eller skall kommunalt veto inte finnas i avfallsfrågan.

- Ja, kommunalt veto skall finnas i avfallsfrågan
- Nej, kommunalt veto skall inte finnas i avfallsfrågan
- Har ingen bestämd åsikt i frågan

FRÅGA 29. Hur stort förtroende har Du för följande grupper när det gäller information om energi och kärnkraft?

	Mycket stort	Ganska stort	Ganska litet	Mycket litet
Miljögrupper	☐	☐	☐	☐
Kärnkraftsindustrin	☐	☐	☐	☐
Regeringen	☐	☐	☐	☐
Forskare	☐	☐	☐	☐
Journalister	☐	☐	☐	☐
Statliga myndigheter	☐	☐	☐	☐

DETTA BLOCK GÄLLER VÅRT FÖRHÅLLANDE TILL OMVÄRLDEN

FRÅGA 30. Hur intresserad är Du av?

	Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
Försvarsfrågor	☐	☐	☐	☐
Biståndsfrågor	☐	☐	☐	☐
Handelsfrågor	☐	☐	☐	☐
Nedrustningsfrågor	☐	☐	☐	☐
Utrikespolitik	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 31. När det gäller utrikespolitik och internationella frågor, i vilken utsträckning hämtar Du din kunskap från följande informationskällor?

	I mycket stor utsträckning	I ganska stor utsträckning	I ganska liten utsträckning	Inte alls
Morgontidningar	☐	☐	☐	☐
Radio/TV	☐	☐	☐	☐
Kurser/föreningsverksamhet	☐	☐	☐	☐
Böcker	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 32. Enligt Din åsikt, hur stor är risken att Sverige kommer att bli indraget i ett krig före år 2000?

Mycket stor risk	Ganska stor risk	Ganska liten risk	Ingen risk alls
☐	☐	☐	☐

FRÅGA 33. När det gäller Sovjets och USAs förhållande till Sverige, i vilken utsträckning anser Du att Sverige för närvarande är utsatt för ett hot från dessa länder?

	Utgör ett hot mot Sverige	Ovänligt men inget direkt hot	Ingen ovänskap	Vänskapligt
Sovjetunionen	☐	☐	☐	☐
USA	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 34. När det gäller Sovjet och USA, vilket av följande omdömen tycker Du bäst beskriver deras politik? Ange för varje land det omdöme som bäst stämmer in på dess politik.

Hotar ständigt freden i världen	Löser ofta konflikter med militär makt	Löser ibland konflikter med militär makt	Försöker bevara fre- den i världen - om det blir krig beror det på andra stater
------------------------------------	--	--	--

Sovjet	☐	☐	☐	☐
USA	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 35. Hur ställer Du dig till följande förslag?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Sverige bör satsa ökade resurser på att stärka det militära försvaret	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör satsa på en kraftig utbyggnad av det ekonomiska och politiska samarbetet mellan de nordiska länderna	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör införa totalförbud mot export av vapen	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör ta emot fler flyktingar från andra länder	☐	☐	☐	☐	☐
Om det militära läget i vår närhet blir mer hotfullt bör Sverige ompröva den nuvarande neutralitetspolitiken	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör minska biståndet till U-länderna	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör satsa på ett ökat skyddsrumbyggande	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör undvika att ta ställning i internationella tvistefrågor där svenska intressen inte är direkt berörda	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör ansöka om medlemskap i De Europeiska Gemenskaperna (EG), även om det betyder minskad politisk självständighet	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör satsa på att skapa en kärnvapenfri zon i Norden i såväl krig som fred	☐	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 36. Hur stort är Ditt förtroende för nedanstående grupper i frågor som rör Sveriges utrikespolitik?

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende
Regeringen	☐	☐	☐	☐	☐
Freds rörelsen	☐	☐	☐	☐	☐
Militärledningen	☐	☐	☐	☐	☐
Näringslivet	☐	☐	☐	☐	☐
De fackliga organisationerna	☐	☐	☐	☐	☐
Journalister	☐	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 37. Hur stor hänsyn tror Du att regeringen tar till nedanstående grupper i frågor som rör Sveriges utrikespolitik?

	Mycket stor hänsyn	Ganska stor hänsyn	Ganska liten hänsyn	Mycket liten hänsyn
Freds rörelsen	☐	☐	☐	☐
Militärledningen	☐	☐	☐	☐
Näringslivet	☐	☐	☐	☐
De fackliga organisationerna	☐	☐	☐	☐
Journalister	☐	☐	☐	☐
VPK	☐	☐	☐	☐
De borgerliga partierna	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 38. TV rapporterar mycket om vad som händer i olika delar av världen. Hur tycker Du att TV behandlar de styrande i följande länder. Är de alltför välvilligt, alltför kritiskt eller någorlunda rättvist behandlade?

	Alltför välvilligt	Alltför kritiskt	Någorlunda rättvist
Reagan i USA	☐	☐	☐
De styrande i Sovjetunionen	☐	☐	☐
Mitterand i Frankrike	☐	☐	☐
Thatcher i Storbritannien	☐	☐	☐
De styrande i Vietnam	☐	☐	☐
De styrande i Sydafrika	☐	☐	☐
De styrande i Nicaragua	☐	☐	☐
De styrande i Israel	☐	☐	☐
De styrande i Kina	☐	☐	☐

FRÅGA 39. Det finns olika anledningar till varför man läser morgontidningen eller ser på TV. Här nedan har vi räknat upp några påståenden som anger tänkbara anledningar till varför man använder olika medier. För varje påstående vill vi att Du anger om det stämmer in på Ditt TV-tittande och Din tidningsläsning. Du kan sätta inget eller flera kryss för varje påstående.

	Stämmer på svensk TV	Stämmer på morgontidningen
Jag får reda på aktuella händelser i hemorten	☐	☐
Jag kan umgås med vänner och familjen samtidigt	☐	☐
Det är ett bra sällskap när jag är ensam	☐	☐
Jag får praktiskt användbara råd och upplysningar	☐	☐
Jag får reda på aktuella händelser i Sverige	☐	☐
Jag får intressanta samtalsämnen	☐	☐
Det är ett bra tidsfördriv	☐	☐
Jag får reda på aktuella händelser i utlandet	☐	☐
Jag får nya kunskaper och idéer	☐	☐
Jag får bra och trevlig underhållning	☐	☐
Jag får möjligheter att skingra tankarna och koppla av	☐	☐
Jag får reda på vad andra har för åsikter	☐	☐
Jag får kunniga kommentarer till viktiga händelser	☐	☐
Jag får kunskap som hjälper mig att välja ståndpunkt i viktiga frågor	☐	☐
Jag kan syssla med annat samtidigt	☐	☐

HÄR KOMMER NÅGRA FRÅGOR OM DITT BOENDE OCH DINA INTRESSEN

FRÅGA 40. Hur vill Du karaktärisera det område Du bor i?

- Ren landsbygd
 Mindre tätort
 Stad eller större tätort

FRÅGA 41. Hur länge har Du bott på orten?

- Har bott här mer än 10 år
 Har bott här 6-10 år
 Har bott här 1-5 år
 Har bott här mindre än 1 år

FRÅGA 42. Har Du under de senaste åren haft funderingar på att flytta från orten?

- Ja, ofta
 Ja, någon gång
 Nej, aldrig

FRÅGA 43. Hur bor Du för närvarande?

- På lantgård eller i ensamliggande villa på landsbygden
 I villa eller radhus i småhusområde
 I lägenhet i flerfamiljshus

FRÅGA 44. Hyr eller äger någon i Ditt hushåll Din nuvarande bostad?

- Hyr bostaden
 Äger bostaden (även bostadsrätt, insatslägenhet)

FRÅGA 45. Ange nedan i vilken/vilka föreningar Du är medlem samt hur aktiv Du är i dessa föreningar?

	Medlem	Medlem och har varit på möte under senaste halvåret	Medlem och har någon typ av uppdrag
Idrotts- eller friluftsförening	☐	☐	☐
Fackförening	☐	☐	☐
HSB eller annan bostadsrättsförening	☐	☐	☐
Hyresgäst- eller villaägarförening	☐	☐	☐
Företagar- eller lantbruksorganisation	☐	☐	☐
Politiskt parti (även kvinno- eller ungdomsförbund)	☐	☐	☐
Annan förening	☐	☐	☐

TILL SIST NÅGRA FRÅGOR OM DIG SJÄLV. NÄR MAN SAMMANSTÄLLER RESULTATET AV SÅDANA HÄR UNDERSÖKNINGAR BRUKAR MAN DELA UPP SVAREN I OLIKA GRUPPER. FÖR ATT KUNNA GÖRA DETTA BEHÖVER VI DINA SVAR PÅ DESSA AVSLUTANDE FRÅGOR.

FRÅGA 47. Vilken av de här grupperna tillhör Du för närvarande?

- Förvärvsarbetande
- Har beredskapsarbete
- Genomgår arbetsmarknadsutbildning
- Arbetslös
- Ålderspensionär
- Förtidspensionär
- Hemarbetande
- Studerande

FRÅGA 48. Vilket yrke har/hade Du?

.....
(yrke/sysselsättning)

FRÅGA 49. Arbetar/arbetade Du hel- eller deltid?

- Heltid
- Deltid

FRÅGA 50. Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

- Tjänsteman
- Tjänsteman med arbetsledande funktion
- Tjänsteman med företagsledande funktion
- Arbetare
- Arbetare med arbetsledande funktion
- Egenanställd arbetare
- Jordbrukare: ingen anställd
- Jordbrukare: en eller flera anställda
- Företagare: ingen anställd
- Företagare: 1-9 anställda
- Företagare: 10 eller fler anställda

FRÅGA 51. Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- Statlig
 Kommunal (även landstingskommunal)
 Privat

FRÅGA 52. Är/var Du medlem i någon fackförening?

- Ja, LO-förbund
 Ja, TCO-förbund
 Ja, SACO/SR-förbund
 Nej

FRÅGA 53. Om Du skulle beskriva Din familj (den familj/det hushåll Du för närvarande tillhör) vilken av nedanstående kategorier anser Du då att den tillhör?

- Arbetarfamilj
 Jordbrukarfamilj
 Tjänstemannafamilj
 Högre tjänstemanna/akademiker
 Egen företagare

DENNA FRÅGA BESVARAS ENDAST AV FÖRVÄRVSARBETANDE

FRÅGA 54. Hur väl stämmer följande påstående in på Dig och Ditt arbete?

	Stämmer helt	Stämmer delvis	Stämmer inte särskilt väl	Stämmer inte alls
På min arbetsplats känner jag att man verkligen bryr sig om mig som individ	☐	☐	☐	☐
Jag har ett intressant arbete	☐	☐	☐	☐
Jag har ett arbete med hög lön	☐	☐	☐	☐
Jag har ett arbete utan alltför mycket brådska och stress	☐	☐	☐	☐
Jag tänker ofta på att byta arbete	☐	☐	☐	☐
Jag har ett arbete där jag har möjligheter att utveckla mina färdigheter och min skicklighet	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 55. Om Du jämför Din ekonomiska situation med vad den var för ett år sedan, har den:

- Förbättrats
- Förblivit ungefär densamma
- Försämrats

FRÅGA 56. Hur har enligt Din mening den svenska ekonomin förändrats under det senaste året? Har den:

- Förbättrats
- Förblivit ungefär densamma
- Försämrats

FRÅGA 57. Var vänlig sätt ett kryss i den ruta som motsvarar den ungefärliga sammanlagda årsinkomsten i Ditt hushåll före skatt. (Pension och studiemedel skall också räknas in i den ungefärliga årsinkomsten.)

- 60.000 eller mindre
- 61.000 - 90.000
- 91.000 - 120.000
- 121.000 - 150.000
- 151.000 - 180.000
- 181.000 - 210.000
- 211.000 - 240.000
- 241.000 - 270.000
- över 270.000

FRÅGA 58. Vilken av följande utrustning har Du för närvarande tillgång till i Ditt hushåll?

- TV-apparat
- Extra TV-apparat
- Text-TV
- Video
- Centralantenn
- Kabel-TV med satellitsändningar
- Hem- eller persondator
- Compact Disc (CD-spelare)
- Freestyle/Walkman
- Bil, märke och modell årsmodell

VI AVSLUTAR MED NÅGRA FRÅGOR OM MUSIK

FRÅGA 59. Hur ofta brukar Du lyssna på skivor/kassetter/CD?

- 6-7 dagar i veckan
 3-5 dagar i veckan
 1-2 dagar i veckan
 Mer sällan
 Aldrig

FRÅGA 60. Hur mycket brukar Du lyssna till följande typer av musik?

	Minst en gång i veckan	Några gånger i månaden	Några gånger per år	Mera sällan	Aldrig
Country	☐	☐	☐	☐	☐
Klassisk	☐	☐	☐	☐	☐
Jazz	☐	☐	☐	☐	☐
Pop	☐	☐	☐	☐	☐
Rock	☐	☐	☐	☐	☐
Dansbandsmusik	☐	☐	☐	☐	☐
Gammeldansmusik	☐	☐	☐	☐	☐
Kristen musik	☐	☐	☐	☐	☐
Annan typ av musik	☐	☐	☐	☐	☐
.....					

FRÅGA 61. Hur ofta brukar Du göra följande saker?

	Minst en gång i veckan	Några gånger i månaden	Några gånger per år	Mera sällan	Aldrig
Spela in musik från radion	☐	☐	☐	☐	☐
Spela in från skivor/ kassetter	☐	☐	☐	☐	☐
Köpa skivor	☐	☐	☐	☐	☐
Köpa kassetter	☐	☐	☐	☐	☐

Vi är medvetna om att det kan ha tagit lång tid för Dig att svara på alla frågor. Du kanske också har tyckt att några av dem har varit besvärliga att svara på. Vi är därför tacksamma för att få Dina synpunkter på formulärets och frågornas utformning.

Jag tyckte inte att det var några större problem att svara

Jag tycker att frågorna nummer var svåra att svara på

Andra synpunkter på undersökningen

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ETT STORT TACK FÖR DIN MEDVERKAN. DEN
KOMMER ATT VARA VÄRDEFULL FÖR OSS.

INNEHÅLLSÖVERSIKT

<u>Frågenummer</u>	<u>Frågeområde</u>
1-11	Massmedier
12-23	Politik och samhälle
24-29	Energi och kärnkraft
30-39	Sveriges förhållande till omvärlden
40-46	Boende och intressen
47-61	Bakgrundsuppgifter